

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

Kaupunkivaltio ideaalivaltiona

Tutkimuskohteena Etelä-Pohjanmaa

Hallintotiede

Pro-gradu -tutkielma

Tammikuu 2016

Ohjaaja: Jari Stenvall

Antti Rajala

Tiivistelmä

Tampereen yliopisto	Johtamiskorkeakoulu
Tekijä:	Antti Rajala
Tutkielman nimi:	Kaupunkivaltio ideaalivaltiona – Tutkimuskohteena Etelä-Pohjanmaa
Pro gradu -tutkielma	89 sivua, 2 liitesivua
Aika:	Tammikuu 2016
Avainsanat:	Kaupunkivaltio, ideaalivaltio, ideaalimallit, kaupunkikehittäminen, autonomia, itsehallinto, kansalaisosallistuminen, maaseutu, etelä-pohjanmaa, utopia

Tutkimuksessa pyritään luomaan kaupunkivaltioiden ideaalivaltiotyyppejä, joiden avulla tarkastellaan Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevia kaupunkeja. Kaupunkivaltion teemalla pyritään tarkastelemaan kaupunkia itsenäisempänä alueena suhteessa valtioon. Tutkimuksessa pohditaan luotujen ideaalimallien toimivuutta, sekä niiden tuottamaa lisäarvoa.

Tutkimusaineisto on kerätty haastattelututkimuksella viidestä Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevasta kaupungista. Kysymysasettelu on muotoutunut tässä tutkimuksessa luotujen ideaalivaltiomallien muuttujien perusteella, jotka ovat demokratia, hallitus, hallitsija, lainsäädäntö, sekä kaupunkivaltion asema. Näiden muuttujien perusteella on pyritty selvittämään kaupunkien suhtautumista kyseisiin arvoihin, sekä mahdollisia näihin johtavia kehityssuuntia.

Tutkimuksessa on käytetty kahta tutkimusmetodia. Tutkimuksessa esiintyvät ideaalivaltiomallit on luotu skenaariomenetelmän keinoin, luoden teoreettisen sisällön perusteella muuttujia, josta on rakennettu tulevaisuuskuvia. Tulevaisuuskuvien perusteella on rakennettu neljä erilaista kaupunkivaltioiden ideaalivaltiota, jotka ovat kaupunkivaltio itsenäisenä valtiona, nykytilan omaksuva kaupunkivaltio, kaupunkivaltio liittovaltiona, sekä kaupunkivaltio metropolina. Ideaalivaltioiden perusteella toteutetun haastattelun yhteydessä on sovellettu grounded theory -menetelmää.

Tutkimuksen tuloksena on syntynyt kaksi haastatteluiden täydentämää kaupunkivaltioiden ideaalivaltiomallia. Ensimmäinen näistä ideaalivaltiomalleista kuvaa ideaalitilaa, kun taas toinen todennäköistä kaupunkien kehityssuuntaa. Kaupunkien toiveet ja kehityssuunnat vaikuttavat eroavan toisistaan, joskin muun muassa normipurun osalta on luvassa tuloksia. Ideaalissa tilanteessa kaupunkivaltio toimii valtiomaisena osana, päättäen itse kaupunkivaltion alueella tapahtuvista asioista. Ainoastaan ulkopolitiikka, turvallisuuspolitiikka, sekä valuuttaan liittyvät järjestelyt tapahtuvat korkeammalla valtiotasolla. Todellista kehityssuuntaa vastaavassa kaupunkivaltiossa taas jäljitellään perinteistä kaupunkimuotoa, joskin autonomiaa on pyritty lisäämään.

Ideaalimallien luonnin yhteydessä voidaan päätellä, että kaupungeilla ja kunnilla on olemassa erimielisyyksiä. Erimielisyydet näkyvät erityisesti siinä, miten kaupungin tulisi järjestää valtion sille osoittamat tehtävät. Kaupunkien osalta on nähtävissä kaipausta siihen, että se saisi paremmin järjestää toimintaansa oman alueensa sisällä. Kaupunkivaltiot mahdollistavat paikallisten olosuhteiden huomioimisen. Ne pitävät huolen palveluiden, sekä päätöksenteon läheisyydestä, tukevat paikallista osallistumista, sekä tarjoavat ympäristön paikallisten innovaatioiden muotoutumiselle.

Sisällys

Osa 1: JOHDATUS TUTKIMUKSEEN	5
1. Johdanto ja alkusanat	6
1.1 Alkusanat	6
1.2 Tutkimuksen sisältö	7
2. Tutkimuksen perusvalinnat	9
2.1 Ongelmanasettelu	9
2.2 Tutkimuksen tavoitteet	9
2.3 Tutkimuksen näkökulma	10
3. Metodi	12
3.1 Lähtökohdat.....	12
3.2 Skenaariomenetelmä.....	13
3.3 Grounded theory.....	15
Osa II: TEOREETTINEN VIITEKEHYS SKENAARIOIDEN RAKENNUSPALIKKOINA	17
4. Kaupunkikeskustelu	17
4.1 Kaupunkitutkimus ja kehityssuunta	17
4.2 Kaupunki ja maaseutu	19
4.3 Lähidemokratia ja kunnallinen itsehallinto	21
5. Kaupunkivaltio	23
5.1 Mikä on kaupunkivaltio	23
5.2 Kolme erilaista kaupunkivaltiota	26
5.2.1 Antiikin polisivaltio – case Ateena.....	26
5.2.2 Italian kaupunkivaltio – case Venetsia	28
5.2.3 Moderni kaupunkivaltio – case Singapore	30
Osa III: IDEEALITILA TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTANA	33
6. Ideealivaltio ja utopia	33
6.1 Utopiakirjallisuus	33
6.2 Ideealimalli	34
Osa IV: IDEEALIVALTIONMALLIT	36
7. Kaupunkivaltioiden ideealivaltiot	36
7.1 Tulevaisuustaulukon muuttujat.....	36

7.1.1	Demokratia.....	36
7.1.2	Hallitus.....	37
7.1.3	Hallitsija	38
7.1.4	Lainsäädäntö	38
7.1.5	Kaupunkivaltion asema	39
7.2	Tulevaisuustaulukko	40
8	Ideaalivaltiotyypit	42
8.1	Itsenäinen kaupunkivaltio (AAAAA).....	42
8.2	Nykytilan omaksuva kaupunkivaltio (BDAAD)	43
8.3	Kaupunkivaltio liittovaltiona (ABCAB)	45
8.4	Kaupunkivaltio metropolina (CCBBC)	47
Osa V:	EMPIIRINEN AINEISTO	49
9.	Aineiston keruu.....	49
9.1	Kuvattuihin skenaarioihin pääseminen	49
9.1.1	Demokratia.....	50
9.1.2	Hallitus.....	51
9.1.3	Hallitsija	52
9.1.4	Lainsäädäntö	52
9.1.5	Kaupunkivaltion asema	54
9.2	Ideaalivaltioiden toivottavuus	55
9.2.1	Itsenäinen kaupunkivaltio	55
9.2.2	Kaupunkivaltio liittovaltiona	57
9.2.3	Mielikuvat kaupunkivaltioista	58
10.	Aineiston analyysi	60
10.1	Yhteenvedoa aineistosta	60
10.2	Tulkintoja toivottavuudesta	62
10.3	Tulkintoja muuttujista	64
10.4	Teemojen ulkopuolisia tulkintoja	70
Osa VI:	Johtopäätökset	72
11.	Lopullinen ideaalivaltio	72
11.1	Lopullinen kaupunkivaltion ideaalitila (AAACA)	72
11.2	Todellista kehitystä vastaava malli (BBADD)	74
11.3	Korjatut ideaalimallit vastakkain	76

12. Tutkimuksen yhteenveto	78
12.1 Tutkimuskysymykseen vastaaminen ja muut johtopäätökset	78
12.2 Tutkimuksen luotettavuus.....	80
12.3 Mahdolliset aiheeseen liittyvät jatkotutkimukset.....	83
Lainatut lähteet	84
Liite 1: Haastatellut henkilöt.....	90
Liite 2: Haastattelukysymykset	91

OSA 1: JOHDATUS TUTKIMUKSEEN

1. Johdanto ja alkusanat

1.1 Alkusanat

Elämme maailmassa, jossa kansallisvaltiot hallitsevat elämme eri osa-alueita. Se on mahdollistanut demokratian leviämisen ja yhdenmukaisen säännösten rajojemme sisällä. Se vaikuttaa omaan identiteettiimme ja siihen miten koemme ympäröivän maailman. Se asettaa meille säännöt joiden varassa toimia, sekä antaa meille mahdollisuuden edustaa aatteitamme kansallisen demokratian muodossa. On kuitenkin mahdollista, että kansallisvaltio nykyisessä määritelmässään on liian iso hallinnoitavaksi. Kansallisvaltiot ovat kohdanneet taloudellisen kriisin, joka vaatii yhä useampia ja innovatiivisempia säästökohteita. On myös ajaututtu aikaan, jossa kansalaisosallistuminen on entistä tärkeämpää ja ihailtavampaa, mutta keinoja sen toteuttamiseen on hyvin vähän. Myös valtiomme kunnalliset rajat on pyritty järjestelemään uudestaan, niin että yhä useampi kunta on vaarassa menettää paikallisidentiteettinsä.

Tässä tutkimuksessa lähdetään tarkastelemaan kaupunkien autonomiaa kaupunkivaltioiden ja ideaalivaltioiden teemojen ympärillä. Tutkimuksessa luodaan neljä ideaalimallia kaupunkivaltiolle, joiden tarkoituksena on selvittää kyseisten ideaalimallien omanaisuuksia ja toimivuutta suhteessa todellisuuteen. Neljä luotua ideaalimallia ovat itsenäinen kaupunkivaltio, kaupunki korostetulla autonomialla, kaupunkivaltio liittovaltiona, ja kaupunkivaltio metropolina. Itsenäinen kaupunkivaltio on kaupunki, joka toimii täysin valtiosta riippumattomana kaupunkina. Se hoitaa kaupungin toimintojen lisäksi myös kaikki perinteisesti valtiolle kuuluvat toiminnot omien kaupunkivaltionsa rajojen sisällä. Kaupunki korostetulla autonomialla taas on kaupunkivaltio, joka toimii nykyistä kaupunkia itsenäisemmässä asemassa, mutta silti valtion alaisuudessa. Kaupunkivaltio liittovaltiona on kaupunkien yhteenliittymä, joka koostuu useasta kaupunkivaltioiden keskittymästä. Kaupunkivaltio metropolina taas on massiivinen ja omatoiminen kaupunkikokonaisuus, jossa ei juurikaan esiinny maaseutua. Tämä tutkimus rakentuu näiden neljän ideaalimallin pohjalle ja pyrkii selvittämään käytännönläheisemmin näiden mallien toimivuutta Suomen mittakaavassa. Empiirinen aineisto toteutetaan valitsemalla näistä neljästä ideaalivaltiomallista kaksi, jotka asetetaan kuntien

johdon tarkasteltavaksi. Tämän jälkeen luodaan vielä kaksi lopullista ideaalivaltiota, jotka kuvaavat ihanteellista kaupungin kehityssuuntaa, sekä todennäköisempää kehityssuuntaa.

Tämän tutkimuksen keskiössä on siis kaupungin omatoimisuuden korostaminen. Aihe on ajankohtainen valtion jatkuvien säästötarpeiden, sekä menneiden että tulevien kuntaliitosten vuoksi. On tullut selväksi, että valtio ei pysty hallinnoimaan nykyistä kuntarakennetta, eikä tarjoamaan palvelurakennetta tasaisesti joka puolelle Suomeen. Joskus myös pääkaupunkiseudulla tehty päätöksenteko saattaa hyvin heikosti peilata kauempana sijaitsevien kuntien ja kaupunkien näkemyksiä asioista. Kuntaliitosten myötä myös kunnallinen identiteetti on korostunut entisestään ja kuntalaisista on tullut entistä lojaalimpia kunnan lakkauttamisen uhatessa. Miten asiat siis muuttuisivat jos kaupungeilla olisi enemmän valtaa ja kyky päättää omasta kohtalostaan? Ideaalimalleja tutkimalla voidaan ehkä selvittää voiko kaupunkivaltion konseptia käytännössä soveltaa kuntarakenteen uudistamisessa.

Kyse on myös siitä, että hallinnollisesti kaupunki, pienempänä entiteettinä on helpommin hallinnoitavissa kuin nykyinen valtio. Jos päätöksenteko siirtyisi valtiotasolta suoraan kunnalle, se mahdollistaisi nopeamman hallinnon ja päätöksenteon. Myös kansa pystyttäisiin ottamaan paremmin mukaan päätöksentekoon väkiluvun ja hallintoalueen pienentymisen seurauksena. Tämän lisäksi kaupunki voisi keskittyä paremmin myös syrjäseutujen elinolojen parantamiseen, sen sijaan että valtion nykyisin täytyy keskittyä kokonaisesti kaupunkeihin. Myös paikallisyrittäjyyteen voitaisiin keskittyä entistä paremmin ja veroprosentit, sekä mahdollisesti lainsäädäntö pystyttäisiin määrittelemään kaupunkivaltiokohtaisesti. Kyse ei myöskään ole eristäytymisestä, eikä kaupungin autonomisempi asema tarkoita sitä ettei kaupunki voisi yhä myös verkostoitua muiden kaupunkien kanssa. Päinvastoin verkostoituminen olisi yhä tärkeämmässä asemassa.

1.2 Tutkimuksen sisältö

Tämä tutkimus on sisällöllisesti jaettu kuuteen osaan, jotka on edelleen jaettu kahteentoista kappaleeseen. Johdatus tutkimukseen on näistä kuudesta ensimmäinen. Tähän osaan on jaettu kappaleet, jotka johdattelevat tutkimuksen teemaan ja kuvaavat tutkimuksen sisältöä, sekä metodologisia valintoja.

Teoreettinen viitekehys skenaarioiden rakennuspalikkoina on tutkimuksen toinen osuus. Tässä osiossa esitellään teoreettinen aineisto, jonka perusteella pyritään rakentamaan myöhemmin esitettyjä ideaalivaltiomalleja. Osuus on teemallisesti jaettu kahteen kappaleeseen, joista ensimmäinen

käsittelee kaupunkikeskustelua ja jälkimmäinen kaupunkivaltion tematiikkaa. Osuuteen kuuluvat aiheet ovat skenaarioiden rakennuspalikoita, joiden mukaan tulevaisuustaulukon muuttujat muodostuvat. Teoreettinen osuus antaa pohjan kaupunkivaltion ideaalitalan luomiselle, sillä teoria kertoo aiheen nykytilasta. Tässä osuudessa kaupunkivaltion temaattinen määrittely on tärkeässä asemassa, sillä se antaa perustan sille, minkälaisia kaupunkivaltioita voi olla olemassa. Käsite avaa kaupunkivaltion olemusta ja erottelee sille keskeiset piirteet ideaalivaltion luomista varten. Kaupunkikeskustelu taas antaa viitteet nykyhetken vallitsevaan kaupunkitematiikkaan, jonka avulla voidaan rakentaa ideaalimalli nykytarpeita katsoen. Osuus esittää myös kolme case kaupunkivaltiota, jotka antavat kosketuksen kaupunkivaltion historiaan ja nykyhetkeen. Case kaupunkivaltiot toimivat myös skenaarioiden rakennuspalikkoina, mutta ovat itsessään eräänlaisia ideaaleja kuvauksia toimivasta kaupunkimallista.

Ideaalitila tutkimuksen lähtökohtana on tutkimuksen kolmas osuus. Tässä osuudessa esitellään ideaalivaltion, sekä utopian määritelmää. Utopia on tärkeä käsite aiheen kannalta, sillä se on eräänlainen ideaalivaltion synonyymi. Utopia-ajattelu on myös tärkeä tulevaisuuden suunnittelun ja ennakkoinnin kannalta

Ideaalivaltiomallit on tutkimuksen neljäs osuus. Tässä osuudessa esitellään edellisten osioiden perusteella luodut ideaalivaltiot. Tulevaisuustaulukko näyttää minkälaisen muuttujien avulla skenaarioihin on päästy, kun taas skenaariot näyttävät ihanteellisen kokonaiskuvan muuttujien vaikutuksesta skenaarioihin.

Empiirinen aineisto on tutkimuksen viides osuus. Tässä osuudessa ideaalivaltiot viedään todellisuuteen testattavaksi. Osuudessa haastatellaan Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevien kaupunkien johtoa, joille esitellään tässä tutkimuksessa luotuja ideaalivaltiomalleja. Haastateltavien tulkinnan mukaan voidaan luoda tarkempi kuva siitä, minkälaisiin ongelmiin tämän kaltaiset ideaalityypit voisivat tarjota ratkaisuja, sekä kuinka toivottavia tai toimivia esitetyt ideaalivaltiomallit olisivat.

Johtopäätökset ovat tutkimuksen kuudes ja viimeinen osuus. Tämä osuus tuo tutkimustulokset yhteen. Tässä osuudessa esitetään myös lopullinen haastattelumateriaalin avulla täydennetty kuva kaupunkivaltiota ideaalivaltiona.

2. Tutkimuksen perusvalinnat

2.1 Ongelmanasettelu

Kaupunkivaltio mielletään usein metropolimaiseksi, suuren asukasluvun omaavaksi kaupungiksi. Todellisuudessa historian kaupunkivaltiot ja monet nykyiset kaupunkivaltiot ovat asukasluvultaan hyvin pieniä kokonaisuuksia. Tässä tutkimuksessa pyritään kuitenkin korostamaan nimenomaan pienempiä kaupunkeja ja miettimään kaupunkivaltion tarjoamaa tehokkuutta, sekä toimivuutta näiden pienempien kaupunkien näkökulmasta. Valtiotasolla harvaanasuttu seutu jää usein pienemmälle huomiolle, tai siltä se ainakin vaikuttaa useissa poliittisissa päätöksissä. Jos muodostettaisiin autonomisia kaupunkivaltioita harvaanasutuille seuduille, voisiko se parantaa tehokkuutta tai tuoda tasavertaisuutta valtion rajojen sisälle?

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymys on kaksiosainen. Ensimmäinen kysymys koskee kaupunkivaltion toimivuutta, eli ***voiko kaupunkivaltio toimia Suomessa ja erityisesti harvaanasutuilla seuduilla?*** Toinen kysymys koskee kaupunkivaltion tarkoituksenmukaisuutta, sekä sen tuomaa tehokkuutta. ***Parantavatko tutkimuksessa esitetyt ideaalivaltiot kaupungin toimintaan ja ovatko nämä mallit toivottavia?*** Tutkimuskysymysten rinnalla on myös kysymys kyseisten ideaalivaltiomallien saavutettavuudesta.

2.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on luoda teoreettiseen aineistoon, utopiakirjallisuuteen, sekä olemassa oleviin tai olleisiin kaupunkivaltioihin perustuvia muuttujia. Muuttujien avulla luodaan ideaalivaltiokuvia, joiden perusteella valmistaudutaan empiirisen aineiston kysymysasetteluun. Aineistonkeruu toteutetaan kvalitatiivisella haastattelututkimuksella pohjautuen luotuihin ideaalivaltiomalleihin. Haastateltavat henkilöt edustavat viittä Etelä-Pohjanmaalla sijaitsevaa kaupunkia, ja antavat asiantuntijuutensa perustuvan arvion kaupunkien kehityssuunnasta, sekä esitettyjen ideaalivaltiomallien toimivuudesta. Haastatteluvastausten perusteella luodaan lopullinen ideaalivaltiokuva, joka kuvaa ihanteellisiinsa tilannetta kaupunkivaltiolle tutkimuksessa asetettujen päämäärien sisällä.

Tutkimus on teoreettiselta osaltaan kaupunkivaltion ilmiötä kuvaileva. Ilmiönä kaupunkivaltion tutkimus on kuitenkin rajautunut historian tutkimukseen, jonka vuoksi tutkimuksessa on myös hiukan historiallisia elementtejä. Tutkimus on selvästi uutta tietoa tuottava ja pyrkii luomaan uutta teoreettista aineistoa kaupunkivaltion teemaan liittyen myös hallinnollista näkökulmaa ajatellen. Tutkimuksen tärkein tavoite on ideaalivaltiokuvan luominen, jonka perusteella voidaan tarkastella kaupunkivaltion toimivuutta nykyisellä kuntakentällä.

Kaupunkivaltioihin liittyvä tutkimus on usein ollut historialliseen kontekstiin liittyvää (ks. esim. Hansen, 2000), eikä siitä ole paljon hallinnollista tutkimusta. Kaupunkivaltioihin liittyvä hallinnollinen tutkimus tapahtuu usein jo olemassa olevien kaupunkivaltioiden alueella (ks. esim. Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005). Nämä alueet ovat kuitenkin historiallisesti kaupunkivaltioita, eikä niiden siksi täydy huomioida kaupunkivaltion erityispiirteitä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin tuoda uutta kontekstia kaupunkivaltioon liittyvään hallinnolliseen tutkimukseen, nimenomaan suhteutettuna nykyiseen kaupunkiin ja valtion väliseen suhteeseen.

2.3 Tutkimuksen näkökulma

Tutkimus on näkökulmaltaan *kaupungin autonomiaa*, sekä *kansalaisosallistumista korostava*. Kaupunkivaltion ideana on järjestää niitä toimintoja kaupungin rajojen sisällä, joita tavallisesti järjestettäisiin valtion toimesta.

Kaupungin autonominen asema on tarkastelussa tärkeä, sillä se antaa pohjan kaupungille toteuttaa ja priorisoida oman rajansa sisällä olevia toimintoja ja palveluita. Suomalaisessa ja pohjoismaisissa kaupungeissa autonomian rooli on suuri verrattain muihin Eurooppalaisiin kaupunkeihin. Tutkimuksen ajatuksena on joka tapauksessa tämän autonomisen roolin, ja sen seurauksena myös kaupungin yhä voimakkaampi vahvistaminen.

Kansalaisosallistuminen taas on tärkeä osa kuntalaisten roolin korostumisen ja oman asuinpaikkakuntansa kehittämisen osalta. Kansalaisosallistuminen myös tuo aktiivisuutta ja mahdollistaa useamman paikallisen innovaation syntymisen.

Kaupungin autonomiaa on tutkittu monialaisesti aikaisemmin muun muassa demokratian ja perusoikeuden näkökulmasta (ks. esim. Ryyänen, 2009; Uoti, 2003), kun taas kansalaisosallistumisen tutkimus on kattanut muun muassa kaupunkisuunnittelua, palveluiden

järjestämistä, sekä kunnallista päätöksentekoa (ks. esim. Huovila, 2002; Leino, 2006; Matthies;Kattilakoski;& Rantamäki, 2011).

3. Metodi

3.1 Lähtökohdat

Tämän tutkimuksen lähtökohtana ovat tutkimuksessa esitellyt kaupunkivaltioiden ideaalivaltiomallit. Ideaalimallit on luotu erilaisten muuttujien avulla, eli niiden luomiseen on sovellettu skenaariomenetelmää. Ideaalimallien luomisessa on yhdistetty kaupunkivaltion historiallisia, nykyisiä, sekä mahdollisia tulevia ominaisuuksia toisiinsa. Ominaisuuksien yhdistäminen ideaalivaltiossa on tehty yhdistämällä ominaisuuksia arpomalla, mutta myös tarkoituksenmukaisin keinoin. Kappaleessa 7 ja 8 esitetään tutkimuksessa luodut ideaalit kaupunkivaltion ilmenemismuodot. Empiirisen aineiston analyysi nojautuu luotuihin ideaalivaltiokuviin ja esitetään kappaleessa 9 ja 10. Aineisto kerätään kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin ja valittuna metodologisena lähtökohtana toimii mukailevasti grounded theory, sillä kyse on uuden teoreettisen aineiston tuottamisesta. Uusi teoreettinen aineisto näkyy kappaleessa 10 ja erityisesti korjatuissa ideaalivaltioissa kappaleessa 11.

Tähän tutkimukseen valittu metodologinen lähestyminen on siis kaksiosainen. Skenaariomenetelmän avulla pyritään luomaan kaupunkivaltion teemaan sopivia ideaalivaltiomalleja. Neljästä skenaariomenetelmällä luodusta ideaalivaltiomallista valitaan kaksi, jotka toimivat pohjana tutkimuksen haastatteluosuudelle. Nämä kaksi valittua ideaalivaltiomallia ohjaavat haastattelukeskustelua. Haastattelun jälkeen aineisto analysoidaan ja luodaan vielä kaksi vastausten perusteella täydennettävää ideaalivaltiomallia. Toinen näistä ideaalimalleista kuvaa ideaalia tapaa järjestää kaupunkivaltio, kun taas toinen ideaalimalli kehityssuunnaltaan realistisempaa kaupunkivaltiota.

Tässä tutkimuksessa valitut lähestymistavat ovat toisiaan täydentäviä, sillä skenaariomenetelmä perustaa skenaarionluonnin tämän tutkimuksen teoriaosuuteen, kun taas grounded theory pyrkii luomaan lisää teoreettista sisältöä. Skenaariomenetelmä siis luo pohjan empiirisen haastatteluaineiston laatimista varten, kun taas grounded theory pyrkii löytämään uusia tulevaisuuteen liittyviä ydinkategorioita, jotka puolestaan täydentävät lopullisia luotavia skenaarioita. Seuraavissa kappaleissa on esiteltynä tarkemmin kahta tutkimuksen lähtökohtaa.

3.2 Skenaariomenetelmä

Tässä tutkimuksessa käytetään muunneltua versiota skenaariomenetelmästä. Tutkimuksessa ei kuvata niin tarkasti tulevaisuuteen johtavaa polkua, vaan lopullista ideaalia kuvaa mahdollisesta tulevaisuudesta. Tässä tutkimuksessa kuvatut ideaalivaltiot sinänsä itsessään ovat mahdollisia skenaarioita, mutta eivät välttämättä kuvaa skenaarioon johtavaa kehityspolkua yhtä tarkasti kuin jossain toisissa skenaariomenetelmällä luoduissa skenaarioissa. Tässä tutkimuksessa painotetaan juuri syntynyttä ideaalimallia, eikä niinkään siihen johtavaa polkua. Tavanomaisesti tulevaisuustaulukko tai skenaariomenetelmällä luodaan johonkin tiettyyn vuosilukuun pohjautuva skenaario, jonka perusteella arvioidaan mahdollisia kehityssuuntia tuohon arvioituun vuosilukuun mennessä. Vaikka tässä tutkimuksessa ei suoranaisesti viitata mihinkään tiettyyn vuosilukuun, voidaan silti puhua tulevaisuuden tapahtumista, sillä luodut skenaariot eivät ole vielä tapahtuneet. Metodin sovellettavuus erilaisissa tilanteissa on täysin mahdollista ja käytetään muun muassa tulevaisuustaulukon yhteydessä (ks. Viherä, 2015).

Skenaariomenetelmä on tulevaisuudentutkimuksessa käytetty tulevaa ennakoiva menetelmä. Menetelmän ei ole pelkästään tarkoituksena ratkaista ongelmia, vaan keskeistä on myös ennakoida ongelmat ennen niiden syntymistä (Julien, 1979, s. 3). Skenaarioiden avulla voidaan luoda haluttaja tai ei haluttuja tulevaisuudenkuvia, jotka kertovat päämääristämme ja arvoistamme (Bell, 1997, s. 317). Pierre-André Julien mukaan (Julien, 1979, s. 10) skenaarioiden luomisessa ei yleensä määritellä ollenkaan esimerkiksi peruskäsitteitä tai välitetä teoreettisesta viitekehyksestä. Tässä tutkimuksessa teoreettinen viitekehys ja käsitteistön määrittäminen on kuitenkin välttämätöntä, sillä luodaan ideaalivaltiotyyppejä, jotka pohjautuvat menneisyyden kaupunkivaltiomalleihin, sekä erilaisiin vallitseviin teoreettisiin lähtökohtiin.

Tulevaisuuskuvat taas ovat tilanteita, jotka kertovat tiettyihin muuttujiin perustuvan kuvan tulevaisuudesta. Ne määritellään nykytilaan ja menneeseen perustuvien heikkojen signaalien avulla, joiden perusteella luodaan muuttujia. Muuttujia yhdistelemällä taas luodaan tulevaisuuskuvia, joiden perusteella luodaan lopulliset skenaariot. Tätä prosessia avataan tarkemmin kaupunkivaltioiden ideaalivaltioita kuvaavassa kappaleessa.

Tulevaisuudenkuvat voidaan jakaa neljään erilaiseen skenaariotyyppiin, jotka ovat tendenssiskenaario, puiteskenaario, normatiivinen skenaario, sekä kontrastinen skenaario. Tendenssi- ja puiteskenaario ovat tutkivia skenaarioita, jotka olettavat keskeisten kehityssuuntien säilyvän. Normatiivinen- ja kontrastinen skenaario taas ovat ennakoivia skenaarioita, jotka pitävät

mahdollisena alusta asti asetettavia tavoitteiden joukkiota. Tendenssiskenaario pyrkii kehityssuuntia tarkastelemalla määrittelemään tulevaisuudentilan, kun taas puiteskenaario kehityssuuntia valitsemalla rajoittamaan mahdollisia tulevaisuudentiloja. Normatiivinen skenaario pyrkii luomaan eräänlaisen ihanteellisen kuvan mahdollisesta tulevaisuudesta etenemällä tulevasta nykyhetkeä kohti. Kontrastinen skenaario etsii mahdollisten tulevaisuuksien rajalta löytyviä tulevaisuuskuvia. (Julien, 1979, s. 14.) Tässä tutkimuksessa luodut skenaariot sijoittuvat ennakoiviin skenaarioihin. Niissä on myös kontrastisen skenaarion piirteitä, mutta pääosin ilmenevät normatiivisina skenaarioina niiden läheisenä linkittymisenä ideaalimalleihin.

Myös utopiat liittyvät läheisesti skenaariomenetelmään, sillä ne ovat keinoja muokata ympäröivää maailmaa suuntaan, jolle vain mielikuvitus voi asettaa rajat. Ne ovat itsessään jonkin henkilön omia ideaalimalleja ja kuvaavat haluttuja tai pelättyjä tulevaisuuskuvia. Utopiaista on kirjoitettu lisää utopiakirjallisuudesta kertovassa kappaleessa.

Skenaariomenetelmän prosessin vaiheet voidaan jakaa esimerkiksi neljään osaan (ks. kuvio 1). Skenaariotutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa, eli nykytilavaiheessa pyritään hahmottamaan tutkittavan asian tärkeät seikat. Nykytilaa tarkasteltaessa pyritään myös hahmottamaan teemalle mahdollisia tulevaisuuden kehityssuuntia, eli ilmiöitä, jotka vaikuttavat teeman muotoutumiseen tulevaisuudessa. Tässä tutkimuksessa nykytilan vaihetta kuvaa tutkimuksen teoriaosuus, jolla pyritään luomaan pohja tutkittavalle asialle. Skenaariomenetelmän toinen vaihe on muuttujien määrittäminen, jossa luodaan tietty määrä muuttujia, jotka perustuvat nykytilassa määriteltyihin teemoihin. Muuttujat toimivat eräänlaisina teeman suurempia aihealueita kuvaavina pääotsikkoina, kun taas muuttujiin liitetty arvot kuvaavat tuon aihealueen mahdollisia tulevaisuuden suuntia. Tässä tutkimuksessa esiintyviä muuttujia, sekä niiden arvoja tarkastellaan tarkemmin ideaalivaltiomallin kappaleissa. Skenaariotutkimuksen kolmannessa vaiheessa laaditaan tulevaisuuskuvia, jotka muotoutuvat edellisessä vaiheessa laadittujen muuttujan arvojen perusteella. Tulevaisuuskuvat luodaan siten, että jokaista muuttujaa kohden valitaan vain yksi muuttujan arvo, jolloin jokaisella muuttujalla on yksi arvo. Näiden arvojen yhdistelmä muodostaa tietynlaisen kuvan tulevaisuudesta. Tässä tutkimuksessa luodut ideaalivaltioskenaariot ovat tulevaisuuskuvia ja esiintyvät ideaalivaltiomalleja kuvaavassa kappaleessa. Neljäs skenaariotutkimuksen vaihe on skenaarioiden laadinta, joka yksinkertaisuudessaan on tulevaisuuskuvaan johtavan polun kuvaaminen. Koska tässä tutkimuksessa ideaalivaltiomalleille ei ole asetettu tiettyä tulevaisuuden ajankohtaa, lienee jossain määrin oikeaoppisempaa puhua ideaalivaltiomalleista tulevaisuuskuvina, eikä varsinaisesti skenaarioina. Toisaalta empiirisessä aineistossa kerätty tieto esitettyjen ideaalikuvien toteutuvuudesta mahdollistaa myös jonkinlaisen, skenaarioihin johtavat tulevaisuuspolun luomisen ja siksi

skenaarioista puhuminen ei välttämättä ole täysin väärin. Koska ideaalimalleissa esitetyt kuvaukset kuitenkin kertovat jonkin verran myös tilanteeseen johtavista poluista, voidaan puhua ideaalimalleista skenaarioina.

<p>Vaihe 1: Nykytilan esilletuonti</p> <p>Selvitetään tutkittavan asian tai valitun teeman nykytila, sekä valitulle teemalle/asialle tärkeät seikat.</p> <p>Pyritään havaitsemaan teemalle ominaisia kehityssuuntia.</p>	<p>Vaihe 2: Muuttujien määrittäminen</p> <p>Nykytilan perusteella luodaan muuttujia, joille laaditaan eri tulevaisuutta kuvaavia arvoja.</p> <p><u>Esim.</u> Muuttuja 1: Arvo A, Arvo B,... Muuttuja 2: Arvo A, Arvo B,... ...</p>
<p>Vaihe 3: Tulevaisuuskuvien laatiminen</p> <p>Valitaan jokaisesta muuttujasta yksi arvo, joka kuvaa mahdollista tulevaisuutta. Muuttujien yhdistelmästä saadaan yksi tulevaisuuskuva.</p> <p><u>Esim.</u> <u>Muuttuja 1: Arvo A.</u> Muuttuja 2: Arvo B ...</p>	<p>Vaihe 4: Skenaarioiden laatiminen</p> <p>Skenaariot kuvaavat tulevaisuuteen johtavaa polkua ja rakentuvat tulevaisuuskuvien perusteella.</p> <p><u>Esim.</u> Skenaario 1: ABBCD... Skenaario 2: DDAAB... ...</p>

Kuvio 1: Skenaariotutkimuksen vaiheet

3.3 Grounded theory

Grounded theory on metodi, joka on toisaalta vähän käytetty. Toisaalta se on taas kasvavassa suosiossa kvalitatiivisessa tutkimuksessa, mutta sitä käytetään myös kvantitatiivisessa tutkimuksessa ja sovelletaan monilla eri tieteenaloilla (ks. Siitonen, 1999; Saukko, 2008). Hallinnontutkimuksessa grounded theoryn käyttö on vähäistä, mutta myös sitä esiintyy esimerkiksi alan väitöskirjoissa (ks. Leinonen, 2012). Tässä tutkimuksessa teorian käyttötarkoitus on aineiston analyysissä. Teoria sopii aineiston analyysiin hyvin, sillä tutkimuksen empiirisen osuuden pohjana ovat tässä tutkimuksessa luodut ideaalivaltiomallit. Koska kyse on ideaalivaltiomalleista, ei niistä löydy varsinaista teoreettista taustaa, vaan se täytyy itse luoda empiirisen aineiston pohjalta. Juuri tähän grounded theory metodina soveltuu hyvin, sillä sen perimmäinen tarkoitus on luoda uutta teoreettista tietoa.

Grounded theory esiteltiin ensimmäisen kerran Barney Glaserin ja Anselm Straussin teoksessa *The Discovery of Grounded Theory*. (ks. Glaser & Strauss, 1967) Grounded theorystä erilaisen muihin

kvalitatiivisen tutkimuksen teorioihin tekee se, että siinä pyritään luomaan teorista sisältöä aineiston pohjalta (Strauss & Corbin, 1994, s. 274; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006b). Tavanomaisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa asetelma on vastakkainen, ja aineisto pohjautuu teoreettiseen tietoon.

Grounded theoryssa luodaa uutta teoreettista aineistoa systemaattisesti tutkimusaineiston pohjalta. Tutkimusaineistoa lähestytään tavalla, jossa ei olla hankittu liiallista ennakko-oletusta tai tietoa tutkimusaineiston kohteesta, vaan lähetetään tutkittavaa asiaa ilman ennalta määriteltyä kategorisointia. (Glaser, 1978, ss. 2-3.) Teoria kehittyy jatkuvasti tutkimuksen edetessä analysoinnin ja aineiston keruun yhteistyönä (Strauss & Corbin, 1994, s. 273)(ks. Charmaz, 2011). Aineiston keruu itsessään voidaan toteuttaa monin erilaisin keinoin, kuten esimerkiksi kyselyiden, dokumenttiaineistojen, visuaalisen materiaalin, tarkkailun tai erilaisten haastatteluiden muodossa (Glaser, 2001, s. 140). Tässä tutkimuksessa aineistokeruu tapahtuu teemahaastattelun muodossa. Haastatteluaineistossa esiintyvät muuttujat ovat jo eräänlaisia kategorisointeja, eikä siksi voida puhua täydellisestä grounded theoryn muodosta.

Grounded theorylla on kaksi ilmenemismuotoa. Grounded theoryssa teoria voidaan joko kerätä asteittain yksin aineistosta muodostuessa, tai jonkinasteiseen teoreettiseen sisältöön perustuen (Strauss & Corbin, 1994, s. 273). Tässä tutkimuksessa lähestymistapa on jälkimmäinen ja aineiston keruun hetkellä tutkimuksessa on jo olemassa jonkinasteista teoreettista sisältöä. Skenaariomenetelmän vuoksi jonkinasteisen teorian sisällyttäminen on välttämätöntä ennen kvalitatiivisen aineiston keruuta. Skenaarioihin varattu teoreettinen sisältö ei kuitenkaan vaaranna kvalitatiivisen aineiston kriittisyyttä, sillä se pohjautuu lähinnä ideaalivaltion ja kaupunkivaltion määritelmällisyyteen.

Grounded theoryssä käytetty analyysiprosessi (ks. Corbin & Strauss, 1990) voidaan jakaa viiteen ks. (Virtuaali Ammattikorkeakoulu, 2007; Grounded Theory Institute, 2014) tai jossain tapauksissa kahdeksaan eri vaiheeseen ks. (Scott, 2009). Analyysiprosessin ensimmäinen vaihe on teoreettisen aineiston luominen, jossa tuotetaan käsitteitä, sekä annetaan nimiä ilmiöille. Toisessa vaiheessa aineisto jaetaan uudestaan kategorioihin, jolloin lopulta aletaan hahmottamaan aineiston päälinjoja. Kolmas vaihe on testausvaihe, jossa vertaillaan aineistossa syntyviä ilmiöitä vastaavanlaisiin ilmiöihin. Neljännessä vaiheessa kaikki kategoriat yhdistetään, jolloin muodostetaan tutkimuksen yhtenäisempi teoreettinen sisältö. Viidennessä vaiheessa raportoidaan tutkimuksen tulokset. (Virtuaali Ammattikorkeakoulu, 2007.)

OSA II: TEOREETTINEN VIITEKEHYS SKENAARIOIDEN RAKENNUSPALIKKOINA

4. Kaupunkikeskustelu

4.1 Kaupunkitutkimus ja kehityssuunta

Kaupunkitutkimukseksi voidaan katsoa kuuluvaksi kaikki sellainen tutkimus, joka viittaa jotenkin kaupunkiin tutkimuskohteena. Suomessa kaupunkitutkimus on yliopiston yhteen oppiaineeseen sidottua tutkimusta, jolloin esimerkiksi ekonomistin tutkimuskohteena on kaupungin talous, kun taas muun muassa historioitsijan tutkimuskohteena kaupungin historia. (Jauhiainen & Harvio, 2008, s. 27.) Tutkimus voi liittyä myös esimerkiksi tarkasteluun kaupungin ekologisuudesta tai sen innovaatioympäristöstä (ks. Sotarauta, 2009; Neuvonen, 2009; Sotarauta; Saarivirta; & Kolehmainen, 2012). Kaupunkitutkimuksen laaja-alaisuudesta kertoo se, että Suomessa kukaan ei hallitse kaupunkitutkimuksen kenttää yksin (Jauhiainen, 2009, s. 9).

Vuonna 2008 tehty tutkimus (Jauhiainen & Harvio, 2008) tarkastelee kaupunkitutkimuksen tietokannasta otettujen artikkelien eri aihealueita. Tutkimuksen mukaan Suomessa on tehty 2000-luvulla kaupunkitutkimusta eniten tarkastellen kaupunkia sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä, sekä kaupunkia poliittisena ja talouteen liittyvänä ilmiönä. Näistä ensiksi mainitussa aihepiirissä teemoina ovat olleet eniten kaupunkitila ja sen kokeminen, kaupungin imago ja sen markkinointi, sekä kaupunkiväestöön liittyvä tutkimus. Poliittiseen ja taloudelliseen liittyvänä ilmiönä kaupunkia on tutkittu eniten kaupungin hallintaa, innovaatiotoimintaan, kaupungin verkostoja, sekä kaupungin kilpailukykyä. (Jauhiainen & Harvio, 2008, ss. 27,31-32.)

Pohjoismaisessa mittakaavassa tehty Urban development –raportti (Nibr and Nordregio, 2007) kuvaa kolme todennäköisintä tulevaisuuden kaupunkitutkimuksen suuntaan pohjoismaisella kentällä. Kolme raportissa ennustettua teemaa ovat kaupunkien moninaisuus luovuuden ja segregaaion kautta; kaupunkien toiminnot ja roolit paikallisesti, sekä monikansallisesti; ja ilmastonmuutoksen lieventäminen, sekä siihen varautuminen. (Nibr and Nordregio, 2007, s. 70.)

Suomessa kaupunkitutkimuksen poliittinen ilmapiiri (ks. Kähkönen L. , 2006) vaikuttaa olevan menossa yhä enemmän ohjailevaan suuntaan valtion tasolta. Jatkuvasti muuttuvat sosiaali- ja terveydenhuoltorakenteiden palvelurakenneuudistukset eli SOTE-uudistukset lienevät tällä hetkellä näkyvin esimerkki vallitsevasta muutospaineesta. Uusimman SOTE-uudistuksen mukaan Suomi jaettaisiin maakuntien mukaan 18 itsehallintoalueeseen ja 15 alueeseen, jotka järjestävät itse sosiaali- ja terveystalvet (Valtioneuvosto, 2015). Sote-uudistuksilla on välillisiä vaikutuksia alueella sijaitsevien kaupunkien toimintaedellytyksiin ja siksi myös kaupunkitutkimuksen kentällä Sote-uudistukset ovat nousseet yhä enemmän esille. Toinen valtion selvään ohjaukseen viittava tekijä on viime vuosien poliittinen keskustelu kuntauudistuksista, ainakin koko Suomeen vaikuttavassa mittakaavassa. Kuntauudistusten tavoitteena on ollut vähentää merkittävästi Suomen kuntien määrää ja lisätä näin kustannustehokkuutta ja hallinnon toimivuutta.

Uuden sukupolven organisaatiot ja johtaminen 2015–2016 –verkostoprojekti USO (Suomen kuntaliitto, 2015) on vuonna 2015 laatinut kolme erilaista tilannetta tulevaisuuden kaupungista tai kunnasta. Tilanteet on jaettu koskemaan tulevaisuuden kaupunkia, tulevaisuuden pientä kuntaa, sekä tulevaisuuden keskikokoista kuntaa. Nämä on jaettu edelleen neljään erilaiseen kuntakuvaan, joten yhteensä esitettyjä tulevaisuuden kuntakuvia on kaksitoista kappaletta.

Tulevaisuuden kaupungin neljä kuntakuvaa ovat vahvuuksiinsa nojaava elinkeinokaupunki, kokeileva kaupunki, perinteinen palvelukaupunki, sekä asiakaslähtöinen kaupunki. Vahvuuksiinsa nojaava elinkeinokaupunki haluaa turvata kaupungin elinkeinorakenteen, sekä synnyttää uusia elinkeinoja kaupungin vahvuusalueille. Vahvuuksiinsa nojaa elinkeinokaupunki pitää tärkeänä myös ulkoisten suhteiden ylläpitoa muihin organisaatioihin, erityisesti yrityksiin. Kokeilevassa kaupungissa korostuu demokratian rooli ja kansalaisosallistuminen, sekä elinkeinoelämässä, että palvelutoiminnassa. Perinteinen palvelukaupunki pyrkii keskittymään laadukkaiden peruspalveluiden tuottamiseen kaupungin asukkaille. Perinteinen palvelukaupunki nojaa edustukselliseen demokratiaan, jota tukevat erilaiset kuntalaisosallistumisen muodot, kuten esimerkiksi nuorisovaltuusto tai kuntalaiskyselyt. Asiakaslähtöisessä kaupungissa kumppanuussuhteet ovat tärkeitä, sillä kaupunki nojaa asiakkaiden valinnanvapauteen palveluissa, sekä asiakaslähtöisyyteen näiden palveluiden järjestämisessä. (Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto, 2015b.)

Tulevaisuuden pienen kunnan neljä kuntakuvaa ovat reunakunta, verkostokunta, ohut kunta, sekä erikoistunut kunta. Reunakunta tiedostaa kaupungistumisen trendin ja pyrkii säilyttämään alueella työpaikat ja talvet. Verkostokunnassa kunnan tärkein tehtävä on luoda ja ylläpitää verkostoja asukkaiden tarpeiden tyydyttämiselle. Verkostokunnassa myös pormestarihalli tai valiokuntamalli

ovat mahdollisia vaihtoehtoja. Ohuessa kunnassa kasvavia menoja kompensoidaan osittaisella hyvinvointipalveluiden yksityistämisellä. Ohuessa kunnassa kuntaa johtavat vaaleilla valittu kuntaneuvosto, sekä pormestari. Erikoistuneessa kunnassa kunnat toimivat erilaisin taloudellisten, palvelullisten ja erilaisen osallisuuden keinoin. Erikoistuneessa kunnassa kunnanjohtaja on toimitusjohtajanomainen henkilö, joka tuntee hyvin kunnan valitseman erikoistumisen. (Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto, 2015a.)

Tulevaisuuden keskikokoisen kunnan neljä kuntakuvaa ovat kuntakeskus ja reuna-alueet, pulska palvelukunta, ohut kunta, sekä uusi juureva kunta. Kuntakeskus ja reuna-alueet kuntakuvassa tiedostetaan myös kaupungistumisen trendi, johon pyritään reagoimaan teknologisten ja logististen innovaatioiden avulla. Kuntakuvan tärkeimpiä kumppaneita ovat muut kunnat, koulutusorganisaatiot, kehitysyhtiöt, sekä palveluiden tuottajat. Pulsassa palvelukunnassa kunnan päätehtävä määrittyy tutun ja turvallisen palvelutuotannon kautta. Pulsan kunnan kehittymisen vaatimuksena on talouskasvu. Ohuessa kunnassa julkisen sektorin hyvinvointipalveluita yksityistetään, jolloin myös yhteisöjen vastuu kasvaa. Vaaleilla valittu kuntaneuvosto, sekä pormestari vastaavat kunnan johtamisesta. Uudessa juurevassa kunnassa kansalaisosallistuminen on tärkeä osa innovaatioiden luontiprosessia, sekä legitimitetin saavuttamista. Kunta myös erikoistuu palveluiden, osallisuuden, sekä talouden osalta. (Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto, 2015c.)

4.2 Kaupunki ja maaseutu

Weber pyrkii teoksessaan Kaupunki määrittelemään kaupungin olemusta. Määritelmä on tutkimusaiheelle tärkeä, sillä Weberin mukaan kaupunki käsitteen määritellyssä kaikkein tärkeintä on kaupungin poliittinen ja oikeudellinen luonne. Kaupungille on siis ominaista poliittinen autonomia ja laitosmaisuus (Weber, 1992, s. 13). Taloudellisesti kaupunki voidaan määritellä niin, että siellä tapahtuu säännönmukainen hyödykkeiden vaihto. Kaupungilla täytyy olla markkinat ja hyödykkeiden vaihdon tulee muodostaa olennainen osa sen toiminnasta. (Weber, 1992, s. 24; European Union, 2011, s. 1.) Poliittisesti kaupungin maanomistuksen erityisasema syntyy verotuksen perustasta (Weber, 1992, s. 34). Linnoitukset kaupungin määrittelyssä olivat myös tärkeässä osassa, sillä linnoituksen hallussapito merkitsi alueen sotilaallista kontrollia. Linna oli eräänlainen hallintorakennus, jossa asui linnanherra ja hänen virkamiehensä (Weber, 1992, ss. 36, 38). Weber korostaa veljeytymän merkitystä antiikin aikaisessa ja keskiajan kaupungissa. Näille kaupungeille oli melkein aina tyypillistä omata jokin uskonnollinen symboli, kansalaisten yhteenliittymä, kaupunginjumala tai kaupunkipyhimys (Weber, 1992, s. 59).

Usein kaupunki mielletään tiheään asutuksi seuduksi, jolla on aktiivinen keskusta. Pieniä ja keskisuuria kaupunkeja ei pidä jättää huomion ulkopuolelle, sillä niissä välittyy paikallinen innovaatio ja tieto. Myös palveluiden, kuten koulujen laadukkuus on saanut osakseen huomiota, sillä paikkasidonnaisuus ei ole enää vallitseva kriteeri palveluiden valitsemisessa. (European Union, 2011, s. 4.) Kunnat haluavat erottua toisista suurten suunnitelmien avulla, joilla houkuttelevat alueelle erilaisia yrityksiä ja veronmaksajia (Vakkuri, 2009, s. 6). Kun kunnat saavat vapaasti ajaa omia suuria suunnitelmiaan syntyy myös paikallisia innovaatioita, jotka sopivat kyseisen alueen tarpeisiin.

On vuorostaan hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta määrittellä mikä tekee väkiluvultaan kaupungista edes pienen kaupungin kokoisen. Vaikeaksi määrittelyn tekee muun muassa se seikka, että kaikista Euroopan kielistä ei edes löydy vastinetta sanoille kaupunki (city) tai kunta (town). On lisäksi kiinnostava huomioda, että esimerkiksi Euroopan tapauksessa Euroopassa ei nykyään sijaitse yhtään maailman megakaupungiksi miellettyä kaupunkia. (Rybczynski, 1996, ss. 36,38,40.) Euroopan unioni määrittelee kaupungin (city) kooksi enemmän kuin 50000 asukasta ja kunnan (town) 10000 - 50000 asukasta. (European Union, 2011, s. 1) Suomen näkökulmasta määritelmä on erikoinen, sillä määritelmän mukaan Suomessa olisi vain noin 20 kaupunkia (Tilastokeskus, 2013a). Suomen maakuntien väkiluvut olisivat lähempänä Eurooppalaista väkiluvun määritelmää kuin itse Suomalaiset kaupungit, sillä jopa Ahvenanmaan maakunta (28 501 asukasta) jäisi liian pieneksi edes sopiakseen kaupungin määritelmään (Tilastokeskus, 2013b).

Aristoteles teoksessaan *Politiikka* puhuu valtion koon merkityksestä ja sanoo tehokkuuden olevan tärkeämpi mittari määrittelyssä (Aristotle, 1959, s. 555). Aristoteleen puhuessa valtiosta hän tarkoittaa antiikin kaupunkivaltiota, joten se sopii kaupungin määritelmään. Toimiakseen kaupungin ei saa siis olla liian suuri, eikä liian pieni vaan tärkeintä on, että se saavuttaa kyvykkyyden toimia poliittisena yhteisönä ja hyvän elämisen alueena (Aristotle, 1959, s. 557). Asukasmäärällä mitatun kuntakoon avulla ei voida määrittää kunnan koon ja palveluiden tehokkuuden välistä suhdetta. Usein myös jätetään huomioimatta Suomelle tyypillinen pieni asukastiheys. (Vakkuri, 2010, ss. 117,118.)

Myös metropolikeskustelu on noussut esille 2000-luvun Suomen kaupunkipolitiikassa. Kaupunkiseutujen merkitystä on pyritty nostamaan entisestään vuonna 2011 hallituksen aloittaman aluerakenneuudistuksen myötä. (Leskelä, 2012, ss. 68,74.) Metropolialueiden rajojen määrittely on haasteellista monitulkinnaisuuden vuoksi, sillä metropolihallinta itsessään ei välttämättä kata koko metropolialuetta (Airaksinen & Lehto, 2012, s. 78). Vaarana kaupunkikehittämisen kiihdyttämisessä on pääkaupunkiseudun ulkopuolisten alueiden sivuuttaminen, joka on johtanut alueellisiin vastakkainasetteluihin (Leskelä, 2012, ss. 70,74). Myös muissa länsimaaisissa valtioissa on koettu samankaltaisia ongelmia metropolialueen epätasapainoisen rakenteen ja monimutkaisen hallinnon

vuoksi. Monimutkainen hallinto puolestaan luo ongelmia kuntien rajat ylittävässä organisoitumisessa muun muassa liikenteen suunnittelua tai maankäyttöä ajatellen. Alueiden sivuuttaminen luo myös metropolialueen sisälle epätasapainoisia suhteita esimerkiksi palveluiden järjestämisvastuisiin. (Airaksinen & Lehto, 2012, s. 72.) Metropolin idea onkin ristiriidassa hallinnon idean kanssa, jossa pyritään luomaan toiminnallinen ja hallinnollinen alue (Kalajoki, 2012, ss. 95,96).

Helsingin metropolialueen kehittämisen lisäksi Pohjois-Suomesta löytyy myös esimerkki metropolialueen muodostumisesta Rovaniemen Energia Oy:n ja Oulun Energia Oy:n välisestä energiayhteistyöstä biolämpövoimahankeen merkeissä (ks. Leskelä, 2012, s. 73.) Esimerkkinä verkostometropolista maarajojen yli on Tanskan Kööpenhaminan pääkaupunkiseudun ja Sjellanin, sekä Ruotsin Skånen alueen yhteistyöalue eli Öresundin alue. Skånen, Sjellanin ja Kööpenhaminan välinen yhteistyö on sekä kuntien ja alueen välistä, että yhteistyötä alueiden elinkeinoelämän ja asukkaiden välillä. (Airaksinen & Lehto, 2012, ss. 80,81.)

4.3 Lähidemokratia ja kunnallinen itsehallinto

Vallitsevan kaupunkikeskustelun myötä on syytä miettiä hetki lähidemokratian asemaa kunnissa. Itsehallintoa voidaan lähestyä useasta erilaisesta näkökulmasta ja kuten kaupunkitutkimuksessakin, eri asiantuntijat korostavat eri alojen merkitystä. Esimerkiksi talousasiantuntija korostaa itsehallinnon tuomaa taloudellista näkökulmaa, sekä käytettävässä olevien resurssien määrää, kun taas oikeusoppineet käsittelevät itsehallintoa osana oikeusjärjestystä (Suomen Kuntaliitto ja Kunnallistieteen yhdistys, 2011, s. 7). On osoittautunut, että yhteisöillä on yhä suuri merkitys ja, että uudet demokratian vaikuttamiskeinot, kuten esimerkiksi nettidemokratia ovat herättäneet joidenkin henkilöiden poliittista aktiivisuutta (Palonen, 2012, s. 65). Edustuksellista demokratiaan on myös pyritty täydentämään suoran ja välittömän kansanvallan keinoin. Näitä keinoja ovat muun muassa kunnallisella ja valtion tasolla lisätyt kansanäänestykset, sekä tietotekniikan laajempi hyväksikäyttö kansan mielipiteen selvittämisessä ja äänestystilanteissa. Ihmisillä on yleensä mielipiteitä asioista, mutta he eivät koe vallalla olevien vaikutuskeinojen olevan heitä kiinnostavia (Harju, 2007, ss. 248,250). Saattaa myös olla, että ihmiset ovat pettyneitä vallitseviin järjestelmiin, eivätkä koe pystyvänsä vaikuttamaan asioihin. Myös poliittisten puolueiden rooli tulee tulevaisuudessa vähentymään ja sen tilalle nousevat yhä enemmän asuinaluekohtaiset, yhden asian tai intressin liikkeet (Parjanne, 2000, s. 6). Pohjoismaissa yhtenevänä piirteenä on kunnallisvaalien äänestysprosenttien lasku, sekä kuntalaisten vähäinen kiinnostus asettua kunnallisiin

luottamustehtäviin. Äänestysprosentti Suomessa on muita pohjoismaita pienempi, mutta pohjoismaat muodostavat kuitenkin kärkipään verrattaessa muihin Eurooppalaisiin valtioihin. (Laiho, 2000, ss. 38,40.) Itse kunnallinen päätöksenteko Suomessa on kuitenkin merkittävässä roolissa kaupungin tulevaisuuden määrittymisen kannalta, mitä tulee esimerkiksi sosiaalisiin ja taloudellisiin muutoksiin (Vaattovaara, 2009, s. 46).

Paikallisdemokratiaa ajatellen Euroopassa on olemassa kolme erilaista kuntamallia, jotka ovat pohjoismainen, keskieuropalainen ja eteläeurooppalainen malli. Pohjoismaisessa mallissa kunnilla on vahva itsehallinnollinen asema ja se on Norjaa lukuun ottamatta perustuslailla turvattu. Pohjoismaiset kunnat ovat tehtäväkentältään erittäin laajoja ja kattavat usein pinta-alallisesti suuria alueita. Keskieuropalaisessa kuntamallissa ainoastaan Saksan tapauksessa on perustuslaillinen maininta kuntien roolista. Keskieuropalaiset kunnat ovat myös tehtäväkentältään huomattavasti suomalaisia kuntia vähäisempiä. Poikkeuksena keskieuropalaisista maista on Alankomaat, joka on tehtäväkentältään lähempänä pohjoismaista mallia. Pohjoismaisiin kuntiin ventattuna keskieuropalaiset kunnat ovat pinta-alaltaan pienempiä, mutta niitä on määrällisesti paljon. Eteläeurooppalaisessa mallissa taas tehtäväkenttä on keskieuropalaista mallia suppeampi ja kuntien rooli hyvin pieni. (Laiho, 2000, s. 39.)

Suomen perustuslain 121 §:n 1 momentin mukaan Suomi on jaettu kuntiin, joiden hallinto perustuu kuntien asukkaiden itsehallintoon. Myös Euroopan neuvoston paikallisen itsehallinnon peruskirja takaa kunnille itsehallinnollisia oikeuksia (Ryynänen, Kunnan olemassaolon oikeus, 2012, s. 62). Yleensä kuntia ajatellaan valtion tahdon toteuttajina, eikä huomiota juurikaan kiinnitetä kuntien autonomian suojelemiseen (Harisalo, 2005, s. 116). Ihmisillä on yleensä mielipiteitä asioista, mutta he eivät koe vallalla olevien vaikutuskeinojen olevan heitä kiinnostavia (Harju, 2007, s. 250). Saattaa myös olla, että ihmiset ovat pettyneitä vallitseviin järjestelmiin, eivätkä koe pystyvänsä vaikuttamaan asioihin. Hyvinvointivaltion hierarkkisesti rakennettu muoto on kansan silmissä menettämässä merkitystään, sillä valtio ei enää pysty tarjoamaan rahoituskriisin seurauksena kaikkia hyvinvointivaltiolle oleellisia palveluita (Harisalo & Rannisto, 2004, s. 24). Uudistuksille ja säästöille on siis valtiontasolla suuri tarve, mutta kuntien palvelutuotannon uudistukset taloudellisen pakon edessä eivät ole kunnille hyviä motivaation lähteitä. Jos päästäisiin paniikinomaisesta tarpeesta ajaa uudistuksia säästöjen vuoksi, voitaisiin saavuttaa tila jossa kunnat olisivat halukkaampia muutokselle. (Vakkuri, 2009, s. 5.) Samaten valtio olisi herkemmin pakottamassa kuntauudistusmalleja kunnille.

5. Kaupunkivaltio

5.1 Mikä on kaupunkivaltio

Copenhagen Polis Centren ja kolmentoista eri valtion tutkijan yhteistyössä toteutetussa tutkimuksessa A comparative study of thirty city-state cultures, Morgens Herman Hansen kuvaa hyvin kaupunkivaltion luonnetta. Hansenin määritelmän mukaan kaupunkivaltiolla on 12 tunnistettavissa olevaa piirrettä, jotka liittyvät sen kokoon, alueeseen, asukaslukuun, etniseen ja poliittiseen identiteettiin, nimeen, asutusmuotoon, kaupungistumiseen, talouteen, puolustukseen, valtionjohtoon, itsehallintoon ja jonkin asteisen omatoimisuuden puutteellisuuteen. Hansenin oman kuvauksen mukaan hänen kaupunkivaltionsa määritelmä on eräänlainen Weberiläinen ideaalityyppi, eikä siksi täydellinen kuvaus kaupunkivaltion luonteesta. (Hansen M. H., 2000, ss. 17-19.)

Ensimmäisenä tekijänä on kaupunkivaltion koko, jonka mukaan kaupunkivaltiolla on yleensä pieni alue ja väestö. Toisena tekijänä on alue. Hansen ei anna selkeää määritelmää kaupunkivaltion minimikoosta, mutta kertoo selkeänä muistisääntönä että kaupungin syrjäisimmät alueet täytyisi tavoittaa yhden päivän kävelymatkalla kaupungin keskustasta. Hansen myös päättelee tuon kävelymatkan päässä olevan alueen välimatkaksi noin 30 km ja täten kaupunkivaltion maksimialueen kooksi 3000 km² (Hansen M. H., 2000, s. 17). Jos verrataan Hansenin määritelmää kaupunkivaltion koosta Ebenezer Howardin teoksessa Garden Cities of To-morrow kuvaamaan puutarhakaupungin malliin, voidaan huomata kuinka pienen alueen suhteellisen omavarainen kaupunki tarvitsee toimiakseen myös kaupunkikehittämisen näkökulmasta. Howardin kuvaama puutarhakaupunki kattaa noin 25 km² alueen, josta noin 20 km² on maaseutua ja kaupunki noin 4 km². (Howard, 1902, s. 22.) Suhteuttaen Howardin kuvaaman alueen pinta-alan moderneihin kaupunkeihin se on noin 12 kertaa suurempi kuin Monaco ja noin 6 kertaa pienempi kuin Liechtenstein.

Kolmantena Hansenin tekijänä on asukasluku, jossa tyypillinen asukasluku on nelinumeroinen ja iso kaupunkivaltio viisinumeroinen. Pienessä kaupunkivaltiossa voi myös olla alle 1000 asukasta, kun taas todella isossa kaupunkivaltiossa 100000 asukasta. (Hansen M. H., 2000, s. 17.) Vertailun vuoksi otetaan jälleen esimerkki Howardin Garden City mallista. Garden Cityssä on ideaalisti 32000 asukasta, joista 30000 asuu kaupunkiseudulla ja loput maaseudulla (Howard, 1902, s. 23). Tämä taas nykyisessä mittakaavassa vastaa suunnilleen esimerkiksi Monacon tai San Marinon väkilukua.

Neljäntenä tekijänä on etninen ja poliittinen identiteetti. Kaupunkivaltion asukkaiden etninen ja poliittinen identiteetti eroavat toisistaan, sillä kaupunkivaltion sisällä on yhteinen poliittinen identiteetti, kun taas muiden kaupunkien kesken voi olla sama etninen identiteetti (Hansen M. H., 2000, s. 18). Tämä tarkoittaa, että kaupunkivaltiot voivat keskenään omata samoja etnisiä aatteita, kuten uskonnollisia tai kulttuurisia piirteitä, mutta kaupunkivaltion sisällä vallitsee poliittinen uskollisuus omaa valtiota kohtaan.

Viidentenä tekijänä on kaupunkivaltion nimi, joka on sama kuin suurimman alueen nimi tai jonkinlainen muunnos tuon alueen nimestä. Kuudentena tekijänä on asutusmuoto, jonka mukaan pienissä kaupunkivaltioissa suurin osa asukkaista asuu kaupunkivaltion keskuksessa, mutta suuremmissa kaupunkivaltioissa huomattava osa saattaa asua myös maaseudulla. (Hansen M. H., 2000, s. 18.) Yleensä puhuttaessa kaupunkivaltiosta ajatellaan isoa kaupunkikeskittymään, jossa rakennukset on rakennettu tiheästi vierekkäin. On kuitenkin hyvä muistaa, että kaupunki valtiona ei poista mahdollisuutta myös maaseutuun alueella. Päinvastoin maaseudun asema kaupunkivaltiossa on erityisen tärkeässä asemassa ruuan tuotantoa ja omavaraisuutta ajatellen.

Teoksessaan *Garden Cities of To-morrow* Ebenezer Howard esittelee kolme magneettia, jotka vetävät ihmisiä puoleensa kaupunkiin, maaseudulle tai näiden kahden yhdistelmään. Howardin mukaan kaupungilla ja maaseudulla on omat hyvät ja huonot puolensa, joiden mukaan ihminen valitsee mihin asettautuu asumaan. Kaupungissa on korkea palkka, hyvät työmahdollisuudet ja houkuttavuus uran etenemisen kannalta, mutta toisaalta taas korkeat vuokrat, korkea hintataso ja yksilöllisyyden puute. Maaseudulla on kauniit maisemat ja metsät, puhdas ilma, puhdas vesi ja alhaiset vuokrat, mutta pienet palkat ja viemäriverkko puutteellinen. (Howard, 1902, s. 16.)

Seitsemäs tekijä on kaupungistuminen, jonka mukaan kaupunkivaltion keskusta toimii hallituksen ja kaiken muunkin toiminnan pääpaikkana, kuten talouden, uskonnon ja asevoimien. Kahdeksantena tekijänä talous, joka pienien kaupunkivaltioiden tapauksessa tarkoittaa jonkinasteista omavaraista taloutta (Hansen M. H., 2000, s. 18). Jälleen Howardin *Garden City* tapauksessa on pyritty luomaan mahdollisimman omavarainen kaupunki. Siinä kaupungin tulot perustuvat maanomistuksesta saatuihin ja kaupungin markkinoiden tuottamiin vuokratuloihin. Suuri panostus maatalouteen taas pitää elintarvikkeet lähellä kaupungin omia markkinoita. (Howard, 1902, ss. 28,29,31.) On selvää, että kaupungin pysyäkseen itsenäisenä täytyy olla kykenevä tarjoamaan hyödykkeitä ja elintarvikkeita asukkailleen. Valtioiden talous voi myös olla, joko globaali tai eristäytynyt. Eristäytyneenä taloutena valtio pyrkii järjestämään kaiken itse, ilman yhteistyötä ulkopuolisten valtioiden kanssa. Globaalina taloutena valtion talous perustuu joko vapaaseen talouteen tai protektionismiin. Vapaa kauppa korostaa myyjien oikeutta myydä ja hankkia tuotteensa missä

tahansa maassa (Harisalo & Miettinen, 2000, s. 30). Vapaa kaupan tarkoituksena on järjestää markkinat niin, että kaikki tuottajat ja ostajat voivat kilpailla niillä tasapuolisesti. Protektionismissa taas on kyseessä kotimaisten markkinoiden suojeleminen, jossa kotimaisilla tuottajilla on erityisasema ulkomaisiin tuottajiin nähden (Harisalo & Miettinen, Globalisaatio - avoin vai suljettu maailma, 2000, s. 31-32). Protektionismi pyrkii suosimaan kotimaisia tuotteita ja vaalimaan talouden omavaraisuutta (Harisalo & Miettinen, 2000, s. 101). Protektionismi voi rajoittaa kauppaa poliittisten ja institutionaalisten keinojen avulla. Poliittisiin keinoihin kuuluvat muun muassa tariffit, suojatullit, tuontikiellot, yksityiskohtaiset verot ja kotimarkkinoiden sääntely. Institutionaalisiin keinoihin taas kuuluvat muun muassa julkiset monopolit, verotuskäytännöt ja täystyöllisyyden edistäminen. Muihin protektionismin kauppaa rajoittaviin keinoihin kuuluvat esimerkiksi mainonnan rajoittaminen, rajalla vaadittavat verot, tullin selvityskäytännöt ja vaihtoa koskevat rajoitteet. (Harisalo & Miettinen, 2000, s. 93.)

Yhdeksäntenä tekijänä on kaupunkivaltion puolustus. Kaupunkivaltiolle on yleensä muurein suojattu keskusalue ja oma armeija (Hansen M. H., 2000, s. 18). Vapaaehtoisuutta kunnioittavassakin yhteiskunnassa valtiolla on oltava oikeus väkivallan monopoliin, sillä valtion täytyy pitää huolta siitä, että ihmiset noudattavat keskenään tekemiä sopimuksia ja kunnioittavat toistensa omaisuutta. Väkivallan monopoli estää myös ihmisiä käyttämästä avoimesti väkivaltaa keskenään toisiaan kohtaan. (Harisalo & Miettinen, 2000, s. 22; Weber, 1919, s. 1.) Sisäisen puolustuksen lisäksi kaupunkivaltiolle täytyy olla puolustus ulkopuolisten hyökkääjien varalle.

Kymmenentenä tekijänä on valtionjohto, joka on keskusalueen hallinnoija. Kaupunkivaltion kansalaisilla on myös yleensä suurempi halu osallistua valtionhallintoon tai muihin valtion sisäisiin asioihin kuin muissa valtiotyypeissä. (Hansen M. H., 2000, s. 18.) Kaupunkivaltion asukkailla on siis suuri paikallisidentiteetti ja kunnioitus omaa kaupunkivaltiotaan kohtaan.

Yhdenä tekijänä itsehallinto määrittää kaupunkivaltion olevan itsehallinnollinen alue. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaupunkivaltio olisi itsenäinen tai autonominen valtio, vaan se voi myös olla jonkin toisen valtion alaisuudessa, jopa toisen kaupunkivaltion, keskushallinnosta, liittovaltiotasolla, tai hallitsijasta. Joka tapauksessa suurin osa kaupunkivaltioista on itsenäisiä. Kaupunkivaltion hallinnolla on kuitenkin valta kaupungin asukkaisiin ja omaa lainsäädäntövallan, oikeudellisen vallan ja hallinnollisen vallan. (Hansen M. H., 2000, s. 18.) Risto Harisalo pohtii federalismin soveltamista Suomeen Kunnallistieteellinen aikakauskirjan artikkelissa. Harisalon mukaan soveltaessa feodalismia Suomeen kunnat ja valtio pitäisivät toisiaan sopimuskumppaneina, sekä pystyisivät sopimaan tehtävistä yhdessä tasavertaisina (Harisalo, 2005, s. 118). Liittovaltio on alueiden muodostama yhteenliittymä, jossa näillä alueilla on määräysvalta sisäisiin asioihin, mutta

luovuttavat osan vallasta myös keskushallinnolle (Encyclopedia Britannica, 2015). Ajatus federalistisesta kaupunkivaltioiden muodostamasta valtiosta kuulostaa mielenkiintoiselta, sillä silloin valtion ja kaupunkien roolit olisivat kummatkin vahvoja ja tasavertaisia.

Viimeisenä Hansenin tekijänä on jonkin asteisen omatoimisuuden puutteellisuuteen. Tällä tarkoitetaan, että on toki ideaalia ajatella kaupunkivaltion olevan täysin itsenäinen instituutio, mutta todellisuudessa kaupunkivaltioiden täytyy käydä vaihdantaa keskenään (Hansen M. H., 2000, s. 18).

Modernissa Euroopassa on Hansenin mukaan olemassa neljä mikrovaltiota, jotka ovat myös kaupunkivaltioita, nämä ovat Andorra (470 km², 46000 asukasta), Liechtenstein (160 km², 30000 asukasta), Monaco (71 km², 30000 asukasta), ja San Marino (61 km², 26000 asukasta). Aasian valtioista kaupunkivaltioiksi mielletään taas yleensä Singapore ja Hong Kong. (Hansen M. H., Introduction: the concepts of city-state and city-state culture, 2000, s. 19.) Nykykeskustelussa myös Macao voidaan mieltää Aasian kaupunkivaltioksi. (Siivonen, 2006)

5.2 Kolme erilaista kaupunkivaltiota

Alla on esitetty kolme erityyppistä case-kaupunkivaltiota eri historian ajankohdilta. Case-kaupunkivaltioiden tarkoituksena on antaa kuva kahdesta historian kaupunkivaltiosta ja yhdestä modernista kaupunkivaltiosta, sekä näiden lyhyestä kehityshistoriasta. Kolme case-kaupunkivaltioksi valittua kaupunkivaltiota ovat antiikin polisivaltio Ateena, Italian historian kaupunkivaltio Venetsia, sekä moderni Singaporen kaupunkivaltio.

5.2.1 Antiikin polisivaltio – case Ateena

Yleensä puhuttaessa Antiikin ajan kaupungeista suuremmaksi puheenaiheeksi nousee demokratian rooli. Antiikin Ateenaa voidaan pitää suoran demokratian järjestelmänä, jossa kansalla on suora valta kaupungin ja valtion asioihin. Toisaalta sitä voidaan pitää myös liberaalina mallina, sillä valtion asema itsessään ei ole erottuva kansan tahdosta. Antiikin Ateena on edellä aikaansa, sillä sen poliittinen asema korostaa kansalaisten osallistumista ja yhdenmukaisuutta. Yhdenmukaisuutta korostavasta ajattelusta huolimatta, Ateenassa kaikki eivät olleet kuitenkaan samanarvoisia. Äänioikeuden omaavia oli vain pieni joukko väestöstä, sillä vain ateenalaisen alkuperän omaavat vapaat miehet saivat osallistua politiikkaan (Ober, 1989, s. 9).

Antiikin kaupunkivaltiot olivat alueellisesti laajempia, sillä niihin kuului myös ympäröivä seutu (Parker, 2004, s. 32). Maaseutu saattoi olla pinta-alaltaan hyvinkin suuri osa kaupunkivaltion kokonaispinta-alasta. Esimerkiksi Attican alue, joka paremmin tunnetaan nimellä Ateenan polis, oli pinta-alaltaan 2500 neliökilometriä (Parker, 2004, s. 33). Kaupunkivaltion keskus oli vaihdannan ja talouden keskus, kun taas ympäröivä maaseutu vastasi viljelystä, materiaalityöntuotannosta ja muusta taloudellisesta tuotannosta. Maaseutu pystyi myös tuottamaan suurimman osan ydinkaupungin tarpeista (Parker, 2004, s. 34). Vauras maaseutu takasi Ateenan kaupunkivaltion omavaraisuuden ja menestyksen. Alueen asukasluku vastaavasti vaihtelee tulkitsijan mukaan. Hansen määrittelee koko Attikan alueen asukasluvuksi noin 76970 asukasta ja 25650 urbaanin alueen asukasluvuksi (2006b, s. 93).

Ateena erotti kaupungin julkisen elämän yksityisestä elämästä. Tämä tarkoitti sitä, että kaupungin asukkaat saivat elää vapaata elämään siinä määrin kun se noudatti kaupunkivaltion lakia. (Hansen M. H., 2006a, s. 128.) Kyseessä ei siis ollut täydellinen anarkian tila, sillä oli myös olemassa lakipykälä, joita tuli noudattaa. Kaupunkivaltion pieni asukasluku mahdollisti sen suoran demokratian omaavan päätöksenteon, kuten myös asukkaiden lojaalisuuden omaa kotikaupunkiaan kohtaan (Parker, 2004, s. 34). Toisaalta anarkian suuntaan viitteitä antaa se, että myös oikeuslaitos oli kansanvallan piirissä. Ateenalaiset eivät erottaneet oikeuslaitosta ollenkaan erilliseksi instituutioksi, vaan asukkaiden sana oli laki (Ober, 1989, s. 299).

Ennen Ateenan asettumista suoran demokratian tielle, sillä oli kuitenkin hyvin erilainen hallinnollinen rakenne. Poliksen alkuaikoina sen hallintomuotona oli monarkia ja aristokraattisen yläluokan poliittinen ylivalta. Monarkin asema kuitenkin lopulta hiipui ja aristokraattinen yläluokka otti poliksen hallintaansa. Aristokraatit taas vuodostaan joutuivat jakamaan valtaa kasvavan kauppasäätyluokan edustajien kanssa. Todellinen muutos kohti demokraattista mallia alkoi kun Ateenalainen aristokraatti nimeltä Solon perusti ensimmäisen tavallisista kansalaisista koostuvan kokouksen, jossa asukkaat pystyivät vaikuttamaan kaupungin asioihin. Toinen pienempi neuvosto perustettiin kaupungin päivittäisiä hallinnollisia tehtäviä varten. Solonin seuraajana toiminut Pericles taas vuodostaan vei demokraattista reformia eteenpäin antamalla kansanomaisille kokouksille yhä suuremman vallan, jonka seurauksena aristokraattisen yläluokan asema laski seremoniarooliin. (Parker, 2004, s. 35.)

Ateena eroaa muista alueen kaupunkivaltioista siinä, että muissa oligarkia oli hyvin yleinen hallintomuoto (Ober, 1989, s. 7). Demokraattinen prosessi ei siis suinkaan ole tyypillinen piirre kaupunkivaltioille, vaan pitemmänkin selvään yläluokkaan perustuva järjestelmä. Ateena kuitenkin

otti askeleen kohti demokraattisempaa hallintomuotoa ja se on varmasti yksi niistä syistä miksi sen asema on niin vakiintunut historian kirjoissa, kuten myös myöhemmin Kreikan pääkaupunkina.

Myös Ateenalainen virkamiesrakenne on kiinnostava ja muista eroava, sillä suurin osa valtiollisista virkamiehistä valittiin arpomalla, tosin rajatuin valtuuksin (Ober, 1989, s. 7).

Kansanvallalla oli positiiviset vaikutuksensa, sillä se loi yhtenäisen kaupungin, joka tiesi mitä halusi. Kansanvallalla oli kuitenkin myös ongelmansa, sillä päätöksenteko saattoi myös perustua äkillisiin tunteisiin, joka taas saattoi johtaa vakaviin seurauksiin (Ober, 1989, s. 301).

Ehkä tärkein päätöksenteko elin antiikin Ateenassa oli kansankokous, joka kokoontui neljäkymmentä kertaa vuodessa. Siellä kaikki Ateenan äänioikeutetut saivat osallistua väittelyihin ja päätöksentekoon. Kansankokouksessa sai esittää neuvoja ja ehdotuksia valtiollisista asioista, jos vain sai puheenvuoron muiden edustajien joukossa. Toinen ateenalainen vaikuttava hallinnollinen elin oli viidensadan edustajan neuvosto, joka asetti asialistan kansankokoukselle. Neuvostoon valittiin arpomalla ja nimestään huolimatta jäsenmäärä vaihteli 200 ja 1500 neuvostonjäsenen välillä. (Ober, 1989, ss. 7,8.)

5.2.2 Italian kaupunkivaltio – case Venetsia

Italian kaupunkivaltioiden synty juontaa juurensa Pyhän saksalais-roomalaisen keisarikunnan ajoille. Keisarikunnassa tapahtuneen vallanvaihdon seurauksena uusi keisari jätti Italian kaupungit osittain keisarikunnan valvonnan ulkopuolelle. Italian niemimaalla epävakauden seurauksena alkoi valtataistelu, joka pakotti yhteisöt nousemaan vallanpitäjiä vastaan ja luomaan itsenäisiä kaupunkikokonaisuuksia. (Martines, 1988, ss. 16,21.)

Valtiotyypiltään 1300- ja 1400-luvun Italian tasavallat olivat perustuslaillisia oligarkioita. Pienet, mutta vaikutusvaltaiset neuvostot olivat ajanjakson oligarkkisessa hallinnossa tunnusomaisia hallintoelimiä. Näillä neuvostoilla oli suuri vaikutus esimerkiksi koulutuksen, kirjallisuuden ja siviilioikeuksien kehittymisen kannalta. (Martines, 1988, ss. 148,149.)

Virat oli tarkoituksellisesti ajoitettu niin, että ne kestivät 2-6 kuukautta, jolloin kaikilla poliittiseen luokkaan kuuluvilla oli mahdollisuus käyttää suoraa valtaa (Martines, 1988, s. 150).

Renessanssin aikakauden neljä merkittävintä tasavaltaa olivat Venetsia, Firenze, Sienna ja Lucca (Martines, 1988, s. 130). Tässä tutkimuksessa Italian kaupunkivaltioiden osalta tullaan keskittymään lähinnä Venetsian tasavallan tarkasteluun.

1300-luvun alkupuolella Venetsian suhtautuminen ulkomaalaisia kohtaan muuttui vihamielisempään suuntaan ja ulkomaalaisilta kauppiailta alettiin pyytää suuria tullimaksuja. Venetsian alueella toimivan kauppiaan tuli todistaa olevansa Venetsian kansalainen ja epäonnistuessa tämän todistamaan tuli hänen maksaa nuo edellä mainitut tullimaksut. Tämä oli seurausta oligarkiasukujen halusta turvata omat kaupalliset intressinsä. Tehtiin myös säädös, jonka mukaan Venetsian kansalaiseksi voi ryhtyä henkilö joka on asunut kaupungissa 25 vuotta. 10 vuotta kaupungissa asuneet henkilöt saivat jäädä kaupunkiin asumaan, mutta he eivät saaneet Venetsian kansalaisuutta. (Romano, 2000, ss. 82,83.) 1300-luvun alussa Venetsia muuttui nopeaa vauhtia ulkomaaisia kunnioittavasta kaupunkivaltiosta kohti eristäytynyttä kaupunkivaltiota kohti. Venetsian yläluokka pystyi edellä mainittujen säädösten avulla pitämään kaupan ja valtion hallinnon tiukasti omissa käsissään.

Parhaimmillaan Venetsian hallinnoiman alueen vaikutusvallan piiriin kuului 2 miljoonaa ihmistä ja Venetsian kaupungin alueeseen 17000 asukasta (Romano, 2000, s. 1).

Yrittäessämme rinnastaa Venetsialaista hallintomallia nykyisiin länsimaisen maailman hallintomalleihin voimme todeta Venetsian suuren neuvoston olleen eräänlainen kansanedustuslaitos. Suuren neuvoston rooli ei kuitenkaan pelkästään rajautunut kansanedustuselimeksi vaan se toimi myös eräänlaisena virkamieskoneistona. Suuren neuvoston sisällä toimiva 40:n neuvosto¹ toimi vastaavasti hallituksen roolissa. Venetsian ruhtinas² oli Venetsian kaupunkivaltion edustaja ja vastaavassa asemassa kuin presidentti nykyisissä tasavalloissa. Edellä jo käsitelimme hiukan perustuslaillista oligarkiaa ja on syytä muistaa, että Italian kaupunkivaltioista puhuttaessa edellä mainitut neuvostot ja virat olivat vain Venetsian oligarkian saavutettavissa.

Ennen vuotta 1296 jokaisesta kuudesta Venetsian hallintoalueesta kaksi aatelisuvun edustajaa valitsi 450 - 470 jäsentä Venetsian suureen neuvostoon. Näillä aatelissuvun edustajilla oli oikeus valita korkeintaan 15 jäsentä oman suvun piiristä ja 3 - 4 jäsentä jokaisesta aatelisesta perheestä. (Romano, 2000, s. 70.) Venetsian oligarkia piti tiukasti huolen siitä, että vain aatelissukuiset pääsivät Venetsian suureen neuvostoon. Vallan pysyminen Venetsian eliitillä oli oleellinen tekijä Venetsian hallintomallissa.

Vuonna 1297 Venetsia otti käyttöönsä Serrata nimellä tunnetun lakialoitteen, joka pyrki määrittämään aatelissyntyisten oikeutuksen suuren neuvoston vaaleissa. Ennen vuoden 1297 muutoksia Venetsian vaalijärjestelmässä oli kuitenkin olemassa kaksi vaihetta. Vallassa oleva neuvosto vaikutti suoraan vaalien tuloksiin määrittelemällä valitsijat tuleviin vaaleihin. Valitsijat taas

¹ the Fourty

² Doge

vuorostaan valitsivat ehdokkaat ja myöhemmin äänestivät heidät suureen neuvostoon. (Romano, 2000, ss. 67,72.)

Neuvoston jäsenet jakautuivat tavallisiin jäseniin ja viran puolesta toimiviin jäseniin³. Tavallisten jäsenten ottaessa vastaan vaikutusvaltainen poliittinen asema hän ei jättänyt paikkaansa suuressa neuvostossa vaan edusti virkaansa neuvoston sisällä. Hänen paikkansa neuvostossa kuitenkin täytettiin pitämällä pienemmät vaalit. Näiden kahden jäsenryhmän seurauksena suuren neuvoston koko muuttui jatkuvasti. (Romano, 2000, s. 72.)

Serrata uudistuksen myötä ruhtinas neuvostoineen päättivät neuvoston jäsenmäärästä, jonka jälkeen edustajat valitsivat listan jäsenistä. 40:n neuvoston vallan kasvaessa vanhat aatelissuvut pyrkivät saamaan edustajiaan 40:n neuvostoon, sillä se vahvisti nyt myös suuren neuvoston jäsenistön. Vanhat suvut halusivat varmistaa asemansa ottamalla käyttöön säädöksen, jonka mukaan vain sellaiset ehdokkaat joiden isä tai isoisä olivat olleet 40:n neuvoston jäseniä voisivat asettua 40:n neuvoston ehdokkaiksi. (Romano, 2000, s. 74.) Venetsian poliittisessa asetelmassa vaikutusvaltaisimmat suvut pyrkivät jatkuvasti pitämään asemansa, kun taas vähemmän vaikutusvaltaiset pyrkivät nousemaan korkeampaan asemaan. Neuvoston jäsenmäärien vaihtelu kuului paikalliseen politiikkaan ja se johtui suuren neuvoston jäsenten virkanimityksistä, jotka avasivat uusia paikkoja neuvoston sisällä

Oli myös suosittua parantaa suhteita muihin valtioihin pitämällä ulkomaalaisia aatelisia Venetsian neuvostossa, sillä ulkomaalaiset aateliset harvemmin osallistuivat neuvoston istuntoihin. Venetsialaisten asenne ulkomaalaisia kohtaan kuitenkin muuttui myöhemmin vihamieliseksi ulkomaalaisia kohtaan finanssikriisin vaikutuksesta. (Romano, 2000, ss. 76,82.)

5.2.3 Moderni kaupunkivaltio – case Singapore

Singaporen kaupunkivaltio on pinta-alaltaan 692,7 neliökilometriä ja sen väkiluku vuonna 2004 oli 4 354 000 asukasta. Sen hallinnon piiriin kuuluu monia lähialueen saaristoja (pääsaari ja 58 pienempää saarta), joista pääsaari muodostaa kolmanneksen valtion pinta-alasta. (Siivonen, 2006, s. 21.)

Alkujaan britit perustivat Singaporen siirtokunnan kaupallisten tarpeiden vuoksi ja ihanteellisen sijainnin seurauksena. Heti alkuaikoina visiona oli luoda Singaporesta monikulttuurinen alue ja se näkyi kaupungin vaihtelevassa väestössä ja monessa kulttuurissa. Jo Singaporen siirtomaa-aikana

³ ex-officio

hallinnollista rakennetta suunniteltiin niin, että kaikilla alueen yhteisöllä oli omat johtajansa ja paikallislakinsa, mutta yleinen oikeudenhoito kuului silti brittihallinnon piiriin. Monikulttuurisuus olikin salaisuus Singaporen menestykseen, sillä Singaporessa yhdistyi eurooppalainen pääoma ja kiinalainen yhteistyö. (Siivonen, 2006, ss. 92,94,95,98.)

Vuonna 1945 Singapore sai rajoitetun itsehallinnon ja valitsi ensimmäisen pääministerinsä. 1959 Singapore saavutti täyden itsehallinnon ja 1965 julistautui itsenäiseksi valtioksi, jolloin pidettiin myös ensimmäiset suorat presidentinvaalit. (Siivonen, 2006, ss. 187,253,255.)

Singaporen perustuslain mukaisesti, sen hallinnon kolme tukipilaria ovat toimeenpaneva, lainsäätävä, ja oikeudellinen. (Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, s. 4.) Singapore noudattaa vallan kolmijako-oppia, mutta ei siinä Eurooppalaisessa kontekstissa, jossa olemme sen oppineet tuntemaan. Esimerkiksi Singaporen virkamieskoneisto on erityisessä asemassa, sillä se on enemmänkin hallituksen työkalu kuin itsenäisesti toimiva instituutio (Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, s. 8). Singaporeen 1954 perustettu Peoples Action Party, eli PAP taas on pitänyt valta-asemansa vuodesta 1959 nykypäivään asti. PAP puoleen yksinvalta on pitänyt asemansa opposition hajautuneen aseman ja lehdistösensuurin seurauksena. (Siivonen, 2006, ss. 185,194; Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, s. 10.)

Singaporen parlamentti on yksihuoneinen parlamentti, jonka edustajisto valitaan viiden vuoden välein. Sen tehtäviin kuuluu lainsäätö, talouden ohjaus, ja oikeus ministerikyselyihin. Toimeenpanevana pilarina toimii kabinetti, jota johtaa pääministeri, jonka presidentti nimittää. Kabinetin vastuulla ovat päivittäiset valtiohallinnon asiat ja valtion käytännöistä vastaaminen. Pääministerin lisäksi kabinettiin kuuluu vanhempi ministeri, ministeri mentori, kaksi varapääministeriä, sekä ministerit jotka ovat vastuussa eri ministeriöistä. Ministeriöitä taas ovat yhteisön kehitys-, nuoriso- ja urheiluministeriö, puolustusministeriö, koulutusministeriö, ympäristö ja vesiresurssiministeriö, talousministeriö, ulkomaanasianministeriö, terveysministeriö, sisäasiainministeriö, tieto-, kommunikaatio- ja taideministeriö, työvoimaministeriö, yhteiskunnan kehitysministeriö, vaihdanta- ja teollisuusministeriö, sekä liikenneministeriö⁴. (Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, ss. 4,6,7.)

Singaporen presidentin virka kestää kuusi vuotta ja on pääosin tavanomainen seremoniavirka. Presidentti valittiin ennen parlamentin päätöksellä, mutta nykyisin valinta tehdään kansanäänestyksen

⁴ community development, youth and sports; defence; education; the environment and water resources; finance; foreign affairs; health; home affairs; information, communication and the arts; manpower; national development; trade and industry; transport.

avulla. Mielenkiintoisena havaintona presidentin valintaprosessista kuitenkin mainittakoon, että ehdolle voi asettua vain ehdokas joka on toiminut kolme vuotta jossain määrättyssä valtion virassa, kuten ministerinä tai vastaavasti ison yrityksen toimitusjohtajana (Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, s. 4). Presidentin valintaprosessi kuvaa hyvin Singaporen talouspainotteista otetta valtiojohtoon, mutta myös virkamiesrakenteen tärkeyttä.

Singaporelaiselle hallinnolle vahva johtajuus on tärkeää ja sen vuoksi elitistinen hallintomuoto on vanhavana esillä. PAP puolueen yksinvaltaa kuvaa hyvin Lee Kuan Yewin pysyminen pääministerin virassa 30 vuotta, jonka jälkeen tämä siirtyi kabinettiin ministeri mentorin virkaan. (Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, ss. 10,13.)

Talouden asema on Singaporen valtiolle tärkeää ja valtiollisten yhtiöiden roolilla on suuri merkitys. Myös New Public Management aate levisi Singaporeen vapaaehtoisesti, kun taas muiden valtioiden täytyi läpikäydä muutos pakonomaisesti. (Hwee;Li;Lin;& Singapore Institute of International Affairs, 2005, s. 14; Haque, 2004, s. 2.)

OSA III: IDEAALITILA TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTANA

6. Ideaalivaltio ja utopia

6.1 Utopiakirjallisuus

“Without the Utopias of other times, men would still live in caves, miserable and naked. It was Utopians who traced the lines of the first city... Out of generous dreams come beneficial realities. Utopia is the principle of all progress, and the essay into a better future.” — Anatole France

Termiä utopia käytti ensimmäisenä brittiläinen Thomas More teoksessaan *Utopia*, jossa hän kuvasi kuvitteellista saariyhteiskuntaa. Termi utopia tulee kreikan sanoista *utopos* ”paikka jota ei ole” ja *eutopia* ”hyvä paikka”. (Calhoun, 2002; More, 2003.) Nykyään utopia mielletään kuvaukseksi ideaaliyhteiskunnasta ja määränpäästä jota ei ehkä koskaan voida saavuttaa. Vaikka termi utopia tulikin tunnetuksi Moren *Utopiasta*, se ei kuitenkaan ole ensimmäinen varsinainen utopiakirjallisuuden teos, sillä ihminen on kautta aikojen kuvitellut parempaa tulevaisuutta, joko tuonpuoleisessa tai ideaalissa valtiossa (Young, 2013, s. 11). Utopian ilmenemismuotoja on monia. Ne voivat ilmetä jonkun ideaalikuvauksena valtion hallintojärjestelmästä (ks. Hume, 2002). Niillä voi olla vahva ideologinen tausta perustuen esimerkiksi vanhasti teologiaan (ks. Campanella, 2002) tai esimerkiksi vanhaan tieteelliseen säätyyn (ks. Bacon, 2002).

Utopiakirjallisuus voidaan jakaa kahteen erityyppiseen kirjallisuuteen. Ensimmäinen tyyppi on kirjoitettu niin ymmärrettävästi, että ne on helpompi omaksua nykytilanteeseen nähden. Toinen tyyppi taas on vähemmän ymmärrettävä ja usein idealistien kirjoittama. (Numford, 1922, s. 23.) Utopiakirjallisuudessa esiintyvät valtiot tai kaupungit saattavat erota toisistaan merkittävästi muun muassa hallinnollisten rakenteiden, alueellisen koon, talouden tai väkiluvun osalta. Utopian

muotoutuminen on myös syvästi kiinni kirjoittajan ajatusmaailmasta, esimerkiksi Platonin käsitys oikeudenmukaisuudesta eroaa nykyisestä oikeudenmukaisuuden käsitteestä (ks. Platon, 2011).

Moren teos utopia oli innoittajana tuhansille utopiakirjallisuuden kirjailijoille ja sai aikaan sarjan uusia utopiakirjallisuuden teoksia. Yksi tunnetuimmista utopiakirjallisuuden teoksista, Daniel Defoen Robinson Crusoe, joka nosti utopiakirjallisuuden teokset jälleen keskustun aiheeksi. (Bell, 1998, s. 19.) Teos on siinä mielessä ainutlaatuinen, että kyse on autiosta saaresta, jolle päähenkilö voi rakentaa ideaaliyhteiskuntansa täysin puhtaalta pohjalta. (Bell, 1998, s. 20.; Defoe, 2010.)

Utopiakirjallisuus on myös löytänyt paikkansa tieteiskirjallisuudessa ja sen rinnalle on noussut myös utopian vastakohtaa kuvaava tila, eli dystopia. Dystopiat voivat olla taloudellisen eliitin hallitsemia yhteiskuntia, kuten H.G. Wellsin teoksessa Kun nukkuja herää; valvottuja poliisivaltioita, kuten George Orwellin teoksessa Vuonna 1984 ja Jevgeni Zamjatinin teoksessa Me; tai sitten ne voivat olla ihmisen tuotteistamista kuvaavia teoksia, kuten Aldous Huxleyn teos Uljas uusi maailma (Wells, 2008; Orwell, 1999; Huxley, 1932; Samjatinin, 2013). Yhdistävänä tekijänä näille dystopiakirjallisuuden teoksille on usein yhteiskunta, jossa valitsee totalitääriäinen valtionvalta.

6.2 Ideaalimalli

Ideaalivaltio voi siis näkyä lukijalle, joko positiivisena tai negatiivisena ilmiönä. Koska ihmiset ovat erilaisia ja elävät jatkuvasti eri kulttuurien vaikuttamina, rinnastavat ideaalivaltiot heidän nykyisiin elämäntilanteisiinsa ja aatteellisuuteensa. Ideaalivaltion tarkoituksena ei ole kuvata täydellisesti toteutumiskelpoista, todellista valtiota. Tarkoituksena on kuvata nimenomaan ideaalia tilaa, joka toteutuskelpoisuudeltaan saattaa kuulostaa utopistiselta, mutta ideologisesti kuvaa jotain ajatusmaailmaa tai ihannetta. Mitä kauemmas tulevaisuuteen tarkastellaan, sitä utopistisemmalta ideaalivaltio voi vaikuttaa, mutta mitä lähemmäs kyseistä ajankohtaa tullaan alkavat siinä esitetyt asiat näyttää yhä enemmän mahdollisilta.

Kappaleessa 4.1 esitettiin kaksitoista kuntakuvaa, jotka on laadittu yhteistyössä eri kuntien edustajien kanssa (ks. Suomen kuntaliitto, 2015). Nämä kuntakuvat ovat myös ideaaleja tilanteita ja saattavat jossain määrin kuulostaa hyvinkin utopistisilta, esimerkiksi pormestarimallin soveltamisella pienten kuntien hallintoon. Silti ne kuvaavat jotain tiettyä määränpäättä, tietyssä ympäröivässä maailmassa. Esimerkiksi Kuntakeskus ja reuna-alueet kuntakuvassa ympäröivä maailma on kaupungistuminen ja määränpäättä on reagoida muutokseen teknologisten ja logististen innovaatioiden avulla (Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto, 2015c). Tämän kaltaiset kuvat ovat asiantuntijoiden laatimia, tai ainakin

laadittu yhteistyössä sellaisten henkilöiden kanssa, jotka todella ovat tekemisissä kuntajohtamisen kanssa. Silti myös ideaalimalleissa on olemassa itsestäänselvyyksiä, joilla ei välttämättä ole tieteellistä tai kokemuksellista perustaa. Yhtenä tällaisena tekijänä näyttäisi olevan tulevaisuudessa kasvava osallistava kuntamalli, sekä muun muassa innovatiivisuuden tai kestävä kehityksen korostaminen (ks. Anttiroiko, 2010, s. 62; Sotarauta, 2009; Sotarauta;Saarivirta;& Kolehmainen, 2012). Edellä mainitut tekijät eivät sinänsä ole mitenkään utopistia, mutta omaavat jonkintasoisia perusoletuksia tulevaisuudesta. Osallisuutta voidaan rajoittaa turvallisuuteen perustuvien seikkojen vuoksi, tiukat säädökset ja normit voivat rajoittaa innovatiivisuutta, ja kestävä kehitys voi hidastua esimerkiksi voimavarojen hiipumisen myötä. Kuten utopiakirjallisuutta käsittelevässä kappaleessa jo esitettiin, ideaalitilanne ei aina kuvaa positiivista tilannetta, vaan voi myös kuvata jossain määrin epäonnistunutta tulevaisuutta.

OSA IV: IDEAALIVALTIONMALLIT

7. Kaupunkivaltioiden ideaalivaltiot

7.1 Tulevaisuustaulukon muuttujat

Tässä tutkimuksessa on luotu neljä ideaalivaltiomallia kaupunkivaltioille. Mallien pohjana on käytetty kaupunkivaltion asemaa, joka on jaettu neljään osaan. Kaupunkivaltioiden asemaa kuvaavan muuttujan mukaan määräytyvät myös nimet näille neljälle ideaalityypille. Neljä ideaalityyppiä ovat itsenäinen kaupunkivaltio, nykytilan omaksuva kaupunkivaltio, kaupunkivaltio liittovaltiona ja kaupunkivaltio metropolina.

Ideaalivaltiot on luotu käyttäen tulevaisuustaulukkomenetelmää, joka pyrkii luomaan mahdollisia tulevaisuuskuvia. On siis olemassa monia mahdollisia vaihtoehtoja, mutta kyseiset neljä ideaalimallia ovat valikoituneet näiden vaihtoehtojen joukosta.

Tulevaisuustaulukko koostuu viidestä muuttujasta ja 3-4 muuttujan arvosta. Muuttujien arvot antavat jokaiselle muuttujalle siis 3-4 mahdollista lopputulosta. Viisi muuttujaa ovat demokratia, hallitus, hallitsija, lainsäädäntö ja kaupunkivaltion asema. Kuvaukset kohdistuvat valtiotason hallintoon, eivätkä ne kaikissa tapauksissa sulje pois mahdollisia paikallisia hallintoelimiä, kuten kunnanvaltuustoa tai mahdollisia virkanimityksiä kuten kaupunginjohtajaa.

7.1.1 Demokratia

Muuttujan demokratia arvoja on kolme. Arvot ovat lähidemokratia, kansanedustajat, ja ei edustusta. Kansanedustuksen muuttajan arvoista lähidemokratian käsitettä esiteltiin teoriaosuudessa, kaupungin käsitteen määrittelyn yhteydessä. Alla on esitelty kyseisen muuttujan arvot tarkemmin.

Arvo A eli lähidemokraattinen kansanedustus toimii kansan suoralla demokratialla. Kansa pääsee itse vaikuttamaan heitä koskeviin asioihin kansanäänestyksien muodossa. Suora demokratia toimii

tehokkaimmin muun muassa verkkodemokratian muodossa. Sen soveltaminen on myös tehokasta silloin kuin kaupungin asukasluku on suhteellisen pieni.

Arvo B eli kansanedustus on modernin yhteiskunnan suosima demokratian muoto, jossa kansa valitsee keskuudestaan edustajia päättämään suuremman kansanosan puolesta eduskunnassa, tai jossain muussa edustuslaitoksessa.

Arvo C eli ei edustusta tarkoittaa tilannetta, jossa vallitsee joko täysi anarkia tai sitten jollain instituutiolla tai yksilöllä on käsissään koko valta.

7.1.2 Hallitus

Muuttujan hallitus arvoja on neljä. Arvot ovat virkamieshallitus, edustuslaitoksen valitsema, suora kansanvalta, ja ulkopuolinen hallitus. Virkamieshallituksen käsite esiintyy muun muassa case kappaleesta, jossa puhutaan Italian kaupunkivaltioista ja niiden virkamiesrakenteesta. Suoran kansanvallan käsite taas esiintyy Ateenan case kappaleessa, jossa käsitellään antiikin Ateenan kansalaisosallistumista. Alla on esitelty tarkemmin muuttujan arvojen määritelmiä.

Arvo A eli virkamieshallitus tarkoittaa tilannetta, jossa virkamieshallitus valitaan toimeenpanevaksi instituutioksi hakijoiden pätevyyden perusteella. Virat järjestetään tarpeellisuuden mukaan ja hallitukseen valitaan vain pätevimmat hakijoiden joukosta.

Arvo B eli edustuslaitoksen valitsema hallitus valitaan kansanedustuslaitoksen toimesta. Vastaa modernia järjestelmää valtiotasolla.

Arvo C eli suora kansanvalta on tilanne, jossa ei ole erikseen valittua hallitusta, sillä kansa päättää suoraan kaiken.

Arvo D eli ulkopuolinen hallitus tarkoittaa muun muassa tilannetta, jossa kaupunkia hallitsee joku ulkopuolinen hallitus. Tilanne vastaa modernia järjestelmää kunnallisella tasolla, jossa toki kaupungillakin on hallituksensa, mutta suurin osa poliittisista päätöksistä tulee valtion hallitukselta.

7.1.3 Hallitsija

Muuttujan hallitsija arvoja on neljä. Arvot ovat ruhtinas, syntyperän mukainen yläluokka (oligarkia tai aristokratia), hallitus hallitsijan roolissa (ei erillistä hallitsijaa), ja totalitäärinen hallitsija. Ruhtinaan käsite on alkujaan Italian kaupunkivaltion case-osiosta, jossa kerrotaan Venetsian ruhtinasjärjestelmästä ja ruhtinaan asemasta valtion hallitsijana. Syntyperäisen yläluokan käsite on myös Italian case-osiosta, jossa käsitellään laajaa oligarkkista hallintomuotoa ja yläluokan yksinvaltaa. Tässä ruhtinaan ja yläluokan käsite on erotettu sillä, että ruhtinaalla on asteittainen valta hajottaa hallitus tarvittaessa, kun taas yläluokalla on täysi yksinvalta. Hallitus hallituksen roolissa on taas vuorostaan otettu Singaporen case-osiosta, jossa kuvaillaan vahvaa hallitusta, jonka suorassa alaisuudessa toimii myös koko valtion virkamieskunta. Hallitus hallituksen roolista eroaa yläluokan vallasta sillä, että hallitus hallituksen roolissa on kansan itsensä valitsema hallitus. Totalitäärisen hallitsijan käsite taas esiintyy muun muassa useissa utopiakirjallisuuden teoksessa, kuten Campanellan teoksesta Aurinkokaupunki, jossa käsitellään uskonnolliseen auktoriteettiin perustuvaa totalitääristä hallintomuotoa (ks. Campanella, 2002). Alla on esitelty tarkemmin muuttujien arvoja.

Arvo A eli ruhtinas tarkoittaa hallitsijaa jolla on seremoniarooli kaupungissa. Hän on kaupunkivaltion virallinen edustaja. Ruhtinas voi myös tarvittaessa hajottaa hallituksen jos se sotii kansan arvoja vastaan.

Arvo B eli syntyperän mukainen yläluokka (oligarkia tai aristokratia) tarkoittaa tilannetta, jossa syntyperänmukaisella yläluokalla on hallitsijan asema kaupungissa.

Arvo C eli hallitus hallitsijan roolissa (ei erillistä hallitsijaa) on tilanne, jossa hallitus käyttää myös hallitsijan asemaa. Hallitus omaa samat oikeudet kuin hallitsija vastaavasti omaisi. Tällöin hallituksen puheenjohtaja toimii eräänlaisessa valtaa nauttivassa asemassa.

Arvo D eli totalitäärinen hallitsija tarkoittaa hallitsijaa, jolla on kaikki valta kaupunkivaltion asioihin.

7.1.4 Lainsäädäntö

Muuttajalla lainsäädäntö on neljä arvoa. Arvot ovat erillinen lainsäädäntö, kansanvalta päättää, vahva erillinen lainsäädäntö, ja erillinen lainsäädäntö. Kansanvallan omaista valtaa oikeuslaitoksen sijaan käsiteltiin antiikin Ateenan case-osiassa, jossa kuvailtiin Ateenan kansanvaltaa. Hallitsevan instituution päätösvaltaa kuvaillaan useassa utopiakirjallisuuden teoksessa, kuten esimerkiksi Campellan ja Baconin teoksissa (ks. Campanella, 2002; Bacon, 2002). Alla on kuvattu tarkemmin lainsäädännön muuttujan arvoja.

Arvo A eli erillinen lainsäädäntö (kaupunkivaltiotasolla) tarkoittaa tilannetta, jossa kaupunkivaltio pystyy itse säätämään lainsäädäntönsä.

Arvo B eli kansanvalta päättää (ei erillistä lainsäädäntöä) on tilanne, jossa kansa päättää enemmistön turvin lainsäädännön laadinnasta.

Arvo C eli vahva erillinen lainsäädäntö (keskusvaltiolla pieni vaikutus) tarkoittaa tilannetta, jossa kaupunkivaltiolla on vahva lainsäädäntövalta ja suurin osa lainsäädännöstä tapahtuu kaupunkivaltion rajojen sisällä. Kuitenkin myös keskusvaltiolla on jonkin asteinen oikeus lainsäädäntöön.

Arvo D eli erillinen lainsäädäntö (keskusvaltion tasolla) on tilanne, jossa kaupunkivaltiolla on jonkinasteinen oma paikallinen lainsäädäntönsä. Suurempi lainsäädännöllinen valta on kuitenkin valtiotasolla, jonka säännöksiä kaupunkivaltion on noudatettava.

7.1.5 Kaupunkivaltion asema

Muuttujalla kaupunkivaltion asema on neljä arvoa. Arvot ovat itsenäinen valtio, liittovaltio, metropoli, ja autonominen alue. Kaikki case-osion kaupunkivaltiot sopivat itsenäisen kaupunkivaltion kuvaukseen, sillä millään niistä ei ollut ulkopuolista vaikutusta kaupungin hallinnolliseen toimintaan. Liittovaltion käsitettä läpikäytiin kaupunkivaltion määritelmää hahmottavassa kappaleessa, jossa todettiin kaupunkivaltion toimivan myös liittovaltion osana. Metropolin käsitettä läpikäytiin kaupungin määritelmää kuvaavassa kappaleessa, jossa kerrottiin nykyisestä metropolikehityksestä erityisesti Suomessa. Autonomisen alueen käsitettä käsiteltiin myös kaupungin määritelmää kuvaavassa kappaleessa, jossa kerrottiin kaupunkien autonomisesta asemasta suhteessa valtionhallintoon. Alla on esitelty tarkemmin kaupunkivaltion asemaa kuvaavan muuttujien arvoja.

Arvo A eli itsenäinen valtio tarkoittaa tilannetta, jossa kaupunkivaltio on itsenäinen valtionsa, joka pystyy itse päättämään rajojensa sisällä tapahtuvista asioista.

Arvo B eli liittovaltio on tilanne, jossa kaupunkivaltio on isomman liittovaltion osa johon kuuluu myös muita samantapaisia alueita.

Arvo C eli metropoli tarkoittaa kaupunkivaltiota, joka on suuri kaupunkien keskittymä jonkun valtion sisällä. Ero tavanomaiseen metropoliin on korotettu autonominen asema.

Arvo D eli autonominen alue tarkoittaa kaupunkivaltiota, joka on valtion alaisuudessa sen rajojen sisällä, mutta omaa oman autonomisen alueensa ja vaikutuspiirinsä. Kyseessä on Ahvenanmaan kaltainen autonominen alue. Alueella on tietty määrä edustajia valtiollisessa edustuksessa.

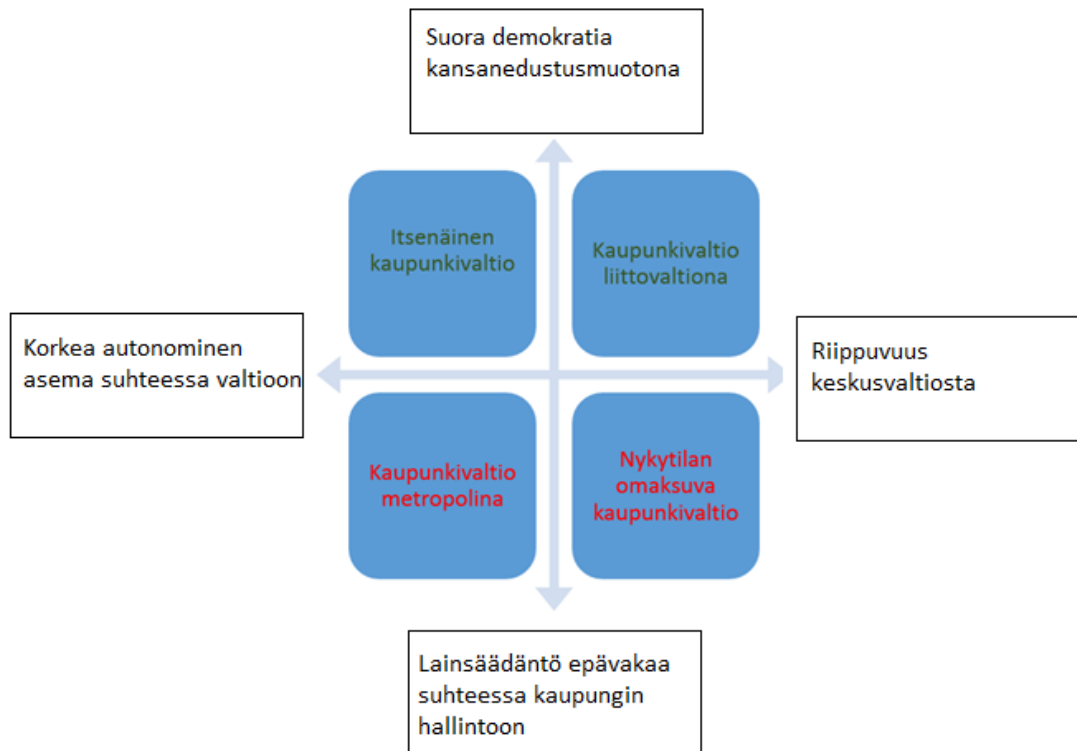
7.2 Tulevaisuustaulukko

Alla on esitettyinä valmis tulevaisuustaulukko muuttujien ja niiden arvojen kanssa (ks. taulukko 1 ja kuvio 2). Taulukko toimii niin, että jokaisesta viidestä muuttujasta valitaan yksi arvo A ja D välillä. Näin jokaiselle muuttujalle saadaan yksi vaihtoehtoinen tapahtumaketju. Seuraavassa kappaleessa on esitetty tulevaisuustaulukon perusteella jaetut neljä mahdollista skenaariota.

Jokaisen skenaarion lopussa on pyritty suhteuttamaan kuinka todenmukainen skenaarion vallitseva tilanne on suhteutettuna Morgens Herman Hansen määritelmään kaupunkivaltiosta. Näin on mahdollista vertailla skenaarioiden pätevyyttä.

	A	B	C	D
Demokratia	lähidemokratia	kansanedustajat	ei edustusta	
Hallitus	virkamieshallitus	edustuslaitoksen valitsema	suora kansanvalta	ulkopuolinen hallitus
Hallitsija	ruhtinas	syntyperän mukainen yläluokka (oligarkia tai aristokratia)	hallitus hallitsijan roolissa (ei erillistä hallitsijaa)	<i>totalitäärinen hallitsija</i>
Lainsäädäntö	omatoiminen erillinen lainsäädäntö (kaupunkivaltio-tasolla)	kansanvalta päättää (ei erillistä lainsäädäntöä)	vahva erillinen lainsäädäntö (keskus-valtiolla pieni vaikutus)	erillinen lainsäädäntö (keskus-valtion tasolla)
Kaupunkivaltio n asema	itsenäinen valtio	liittovaltio	metropoli	autonominen alue

Taulukko 1: Ideaalivaltioiden tulevaisuuskuvat

Kuvio 2: Kaupunkivaltioiden teemasuhteet

8 Ideaalivaltiotyypit

8.1 Itsenäinen kaupunkivaltio (AAAAA)

	Arvo	Selitys
Demokratia	A: lähidemokratia	Kaupunkivaltion asukkailla on mahdollisuus suoraan vaikuttaa kaupunkivaltion päätöksentekoon.
Hallitus	A: virkamieshallitus	Pätevyyden perusteella valittu virkamieshallitus pitää huolen kansalaisaloitteiden järkipäisyydestä ja toteutettavuudesta
Hallitsija	A: ruhtinas	Muodollinen kaupunkivaltion hallitsija, joka voi kansan sitä halutessa purkaa virkamieshallituksen ja aloittaa uuden valintaprosessin.
Lainsäädäntö	A: omatoiminen erillinen lainsäädäntö (kaupunkivaltiotasolla)	Lainsäädäntö on eroteltu valtiotasolla ja kaupunkivaltiota on valta päättää omista lainsäädännöllisistä asioistaan.
Kaupunkivaltion asema	A: itsenäinen valtio	Kaupunkivaltio on oma itsenäinen valtionsa, eikä siihen vaikuta mikään ulkopuolinen taho.

Taulukko 2: Itsenäinen kaupunkivaltio

Itsenäinen kaupunkivaltio (ks. taulukko 2) on valtiosta täysin itsenäisesti toimiva kaupunki. Kaupungin asukkaat osallistuvat kaupunkivaltion päätöksentekoon suoran kansanvallan keinoin. Suoran kansanvallan toteutuminen mahdollistetaan muun muassa informaatioteknologian avulla, jolloin myös mahdollistetaan keskuskaupungin ulkopuolella olevien kylien osallistuminen kaupungin päätöksentekoon. Kaupungin asukkaat siis päättävät itse omista kaupungin sisäisistä asioista. Asukkaat toimivat nykyistä eduskuntaa vastaavassa tilassa, jossa heillä on mahdollisuus osallistua kaupungin tulevaisuutta koskeviin äänestyksiin. Hallituksena toimii virkamiehistä koostuva virkamieshallitus, jossa pätevät, alansa ammattilaiset pitävät huolen kansalaisaloitteiden järkipäisyydestä ja toteutumismahdollisuudesta. Virkamieshallituksessa virkamiehet osallistuvat äänestyksiin ja antavat täten täyden asiantuntijuutensa vallitsevaan kysymykseen. Itsenäisellä kaupunkivaltiota on hallitsija, joka valvoo virkamieshallituksen toimia. Hallitsijan asema on lähinnä muodollinen ja edustava, mutta hallitsija voi silti kansan sitä halutessa hajottaa ja uudelleen koota virkamieshallituksen. Hallitsijan tehtävänä ei kuitenkaan ole koota virkamiehistä koostuvaa

hallitusta, vaan vain valvoa sen toimintaa. Hallitus itsessään valitaan täysin virkamiehen pätevyyteen perustuvien kriteerien.

Itsenäisellä kaupunkivalttiolla on myös oma lainsäädäntövalta, joka ei kuulu mitenkään minkään muun valtion lainsäädäntövallan piiriin. Kaupunkivaltion sisäisen lainsäädännön toimivalta ulottuu vain kaupunkivaltion rajojen sisälle.

Morgens Herman Hansenin kaupunkivaltion määritelmän mukaisesti skenaario 1 on koon kriteerin osalta mahdollinen, sillä kyseessä on pieni, yhden kaupungin suhteellisen pienellä alueella rajoittuva kaupunkivaltio. Todennäköisesti myös samalla alueen kriteeri täyttyy, sillä suurin osa ainakin Suomen kuntien tapauksessa on Hansenin 3000 neliökilometrin alueelle. Asukasluvun kriteeri täyttyy myös hyvin, sillä suurimmassa tapauksessa Suomen kunnista se on viisinumeroisen luku. Etnisen ja poliittisen identiteetin osalta skenaariossa 1 kaupungilla on oma poliittinen identiteetti, mutta ei välttämättä tarvetta omalle etniselle identiteetille. Kaupunkivaltion nimi myös täyttää Hansenin kaupunkivaltion määritelmän, sillä kaupungin keskusalueen nimi on sama kuin koko kaupunkivaltion nimi. Asutusmuoto myös täyttyy, sillä suurin osa asukkaista asuu kaupungin keskusalueen tuntumassa. Samaten myös kaupungistumisen kriteeri täyttyy, sillä samalla suurin osa palveluista on keskitetty kaupungin keskustan läheisyyteen. Talous on jonkinasteisessa omavaraisessa asemassa kaupunkivaltion maatalouden ja paikallisen yrittäjyyden vuoksi, mutta tarvitsee laajempaa yhteistyötä ja verkostoitumista muiden kaupunkien kanssa. Skenaario 1 tapauksessa puolustus on mahdollista järjestää paikallisen hyvin rahoitetun poliisivoiman voimin, mutta todennäköisesti kaupunkivalttiolla ei ole resursseja omaan täysin toimivaan armeijaan. Valtionjohdon osalta kansalaisten osallistuminen on suurta, sillä ihmisillä on suuri poliittinen halu vaikuttaa paikalliseen kaupunkikehittämiseen. Itsehallinnon osalta määritelmä toteutuu, sillä kaupunkivaltio pystyy säätämään itse omat lakinsa ja valvomaan niiden toteutumista. Kaupunkivalttiolla on myös osittainen omatoimisuuden puutteellisuus, sillä sen täytyy verkostoitua muiden kaupunkien kanssa, vaikkakin sen poliittinen asema on itsenäinen. (ks. Hansen M. H., 2000, s. 17–18.)

Ensimmäisen skenaario täyttää siis hyvin Morgens Herman Hansenin määritelmän kaupunkivalttiosta.

8.2 Nykytilan omaksuva kaupunkivaltio (BDAAD)

Nykytilan omaksuva kaupunkivaltio (ks. taulukko 3) on tarkoitettu muuttujien arvojen perusteella vastaamaan ideaalivaltioista lähinnä nykyistä Suomalaista kaupunkirakennetta. Se esittää toisaalta

todellisuutta vastaavaa vertailukohdetta muille ideaalityypeille, mutta toisaalta myös mahdollisimman realistista kuvaa suomalaisesta kaupungista kaupunkivaltiona, osana Suomen valtiota. Ideaalityyppeä voitaisiin kutsua siis myös kaupungiksi korostetulla autonomialla.

	Arvo	Selitys
Demokratia	B: kansanedustus	Kansanedustajat valitaan valtiotasolla. Kaupunkivaltio saa ainakin yhden edustajan eduskuntaan.
Hallitus	D: Ulkopuolinen hallitus	Valtiotason hallitus päättää valtion asioista. Kaupunkivaltiolla on kaupunginvaltuusto.
Hallitsija	A: ruhtinas	Kaupunkivaltiolla on muodollinen hallitsija, kaupunginjohtaja.
Lainsäädäntö	D: erillinen lainsäädäntö (keskusvaltion tasolla)	Lainsäädäntö on eroteltu valtiotasolla ja kaupunkivaltiolla on valta päättää omista lainsäädännöllisistä asioistaan. Lainsäädäntövaltaa rajoittaa kuitenkin valtiotasoinen lainsäädäntö, jolla on suurempi rooli.
Kaupunkivaltion asema	D: autonominen alue	Kaupunkivaltio nauttii korostettua autonomista asemaa valtiotasolla, mutta on silti selvästi valtion käskyvallan alla.

Taulukko 3: Nykytilan omaksuva kaupunkivaltio

Tässä ideaalimallissa kansanedustus tapahtuu valtiotasolla ja valtio valitsee kansanedustuksen koko valtion tasolla. Koska kyse on kuitenkin kaupunkivaltiosta ja korostetusta autonomisesta asemasta, saa myös kaupunkivaltio edustuksensa eduskunnassa. Kaupunkivaltio toimii valtiohallinnon alaisuudessa, jota ohjaa ulkopuolinen hallitus. Kaupunkivaltiolla on oma hallitsijansa, sekä valtuustonsa, jotka toimivat kuitenkin valtiovallan alaisuudessa. Lainsäädäntövalta kuuluu pääsääntöisesti valtiolle, mutta kaupunkivaltiolla on myös rajoitettu määrä omaa lainsäädännöllistä valtaa.

Koska kyseessä on lähinnä nykytilaa vastaava kaupunki korostetulla autonomisella asemalla, on ideaalimallin yksi hyöty enemmänkin kulttuurisissa tekijöissä. Kaupungin oma puolivaltiollinen asema mahdollistaa asukkaiden oman kulttuurisen identiteetin korostumisen. Kaupunkilaisten korostunut identiteetti kasvattaa lojaalisuutta kaupunkia kohtaan, joka taas mahdollistaa asukkaiden omistautumisen kaupungin kehittämiseksi. Toisaalta kaupunkivaltiona kaupunki saa myös suuremman edustuksellisen roolin eduskunnassa ja pystyy paremmin turvaamaan asemansa myös valtiollisella tasolla.

Morgens Herman Hansenin kaupunkivaltion määritelmän mukaisesti myös skenaario 2 on täysin mahdollinen kokonsa puolesta nykysillä suomalaisilla kaupungeilla. Samaten alueen puolesta tilanne on sama kuin ensimmäisessä skenaariossa, sillä alueen määritelmä täyttää yhä suuremmalta osin 3000 neliökilometrin alueen. Myös asukasluvun tilanne on sama kuin ensimmäisessä skenaariossa, sillä edelleen Suomen tapauksessa suurimmassa osassa kaupunkeja on viisinumeroinen tai pienempi asukasluku. Etnisen ja poliittisen identiteetin puolesta nykytilan omaksuvalla kaupunkivaltion autonominen asema vahvistaa mahdollisuuden kaupungin etniselle identiteetille, mutta myös osittaisen poliittisen identiteetin. Pääosin poliittinen identiteetti kuitenkin vaikuttaa valtiollisella tasolla ja kunta toimii enemmänkin valtion määräysten mukaisena toteuttajana. Kaupunkivaltion nimi toteutuu samoin kuin ensimmäisessä skenaariossa, sillä alueen nimi on sama kuin keskusalueen. Samaten asutusmuoto ja kaupungistuminen toteutuvat samoin kuin ensimmäisen skenaarion osalta, sillä suurin osa palveluista ja asutuksesta on keskitetty kaupungin keskusalueelle. Taloudellinen tilanne on osittain sama kuin skenaariossa 1, mutta valtiollinen riippuvuus on huomattavasti suurempi valtion verovarojen vuoksi. Puolustus on lähes täysin valtiotasosta, sillä pienimmissä kaupungeissa jopa poliisivoimia siirretään suurimpien kaupunkien poliisilaitosten toimintapiiriin. Kansalaisten osallistuminen valtiotasolla on vähäistä ja valtiolla on vaikeuksia huomioida liian suuren kaupunkimäärän kaikki tarpeet. Nykytilan omaavilla kaupunkivaltioilla on osittainen itsehallinto autonomisen asemansa vuoksi, kuitenkin valtion vaikutus on yhä suurta ja kaupunki toimiikin lähinnä valtion tahdon toteuttajana. Osittainen omatoimisuuden puutteellisuus on myös todellista, sillä kaupunki tarvitsee laajaa verkostoitumista palvelurakenteen turvaamiseksi. (ks. Hansen M. H., 2000, s. 17–18.)

Toinen skenaario on ainakin alueellisesti toteutettavissa Morgens Herman Hansenin määritelmien mukaisesti. Suomalainen kuntarakenne antaa kaupunkivaltiolle hyvät lähtökohdat.

8.3 Kaupunkivaltio liittovaltiona (ABCAB)

Tässä ideaalivaltiossa Suomessa toimii useiden kaupunkivaltioiden kokonaisuus (ks. taulukko 4). Kaupunkivaltiot ovat autonomisia alueita, mutta kuuluvat silti Suomen valtioon. Kaupunkivaltiot ovat liittovaltion osavaltioita joiden sisällä toimii lähidemokratia ja kansalaisosallistuminen on suuressa arvossa. Kaupunkivaltion sisällä tapahtuva kansanedustus toimii siis suoran demokratian muodossa. Tämän lisäksi kaupunkivaltion asukkaat valitsevat keskuudestaan hallituksen, joka järjestää kaupunkivaltion sisäisistä asioista kansanäänestyksiä ja toimeenpanee äänestyksen mukaisia

päätöksiä. Hallitus toimii myös hallitsijan roolissa, eikä kaupunkivaltioilla ole erillistä hallitsijaa. Kaupunkivaltioilla on mahdollisuus laatia osavaltion alueella toimiva vahva lainsäädäntö, joka toimii yhdessä liittovaltion lainsäädännön kanssa.

	Arvo	Selitys
Demokratia	A: lähidemokratia	Osavaltion asukkaat päättävät suoran demokratian keinoin osavaltion asioista. Liittovaltiotasolla osavaltioilla on tasapuolinen määrä edustajia.
Hallitus	B: edustuslaitoksen valitsema	Hallitus järjestää kansalaisäänestykset ja toimeenpanee niiden tulokset. Hallitus valitaan kansanäänestyksellä.
Hallitsija	C: hallitus hallitsijan roolissa (ei erillistä hallitsijaa)	Osavaltioilla ei ole erillistä hallitsijaa vaan hallitus on myös hallitsijan roolissa.
Lainsäädäntö	C: vahva erillinen lainsäädäntö (keskusvaltiolla pieni vaikutus)	Kaupunkivaltioilla vahva lainsäädännöllinen valta säätää oman alueensa lait. Valtiotasolla on kuitenkin jonkinasteista lainsäädäntöä.
Kaupunkivaltion asema	B: liittovaltio	Kaupunkivaltio on liittovaltion osavaltio. Suomen tapauksessa osavaltiot on jaettu maakuntajaon mukaisesti.

Taulukko 4: Kaupunkivaltio liittovaltiona

Valtiotasolla kaupunkivaltiot ovat tasapuolisesti edustettuja myös liittovaltion edustuselimissä. Jokaisella kaupunkivaltioilla on siis sama määrä edustajia valtiotasolla, jotka päättävät koko liittovaltiota koskevista asioista. Suomen tapauksessa osavaltiot on jaettu maakuntakohtaisesti niin, että jokainen maakunta on oma osavaltionsa.

Morgens Herman Hansenin kaupunkivaltio määritelmän mukaan skenaario 3 on kokonsa ja alueen puolesta hyvin vaihteleva. Suomen maakuntarakenteeseen soveltaessa useimmassa tapauksessa määriteltä 3000 neliökilometrin alue ei toteudu. Toisaalta tällä määritelmälle voidaan antaa hiukan joustoa nykyajan logististen ratkaisujen vuoksi. Hansenin mukaan suuri kaupunkivaltio voi toimia sadantuhannen henkilön väestöllä, joten liittovaltio täyttää tämän kriteerin. Etnisen ja poliittisen identiteetin osalta liittovaltiotasolla omataan etninen identiteetti ja jonkinasteinen poliittinen identiteetti, mutta valtiolla on myös suuri rooli poliittisen identiteetin osalta. Liittovaltio voidaan ainakin periaatteessa toteuttaa samanlaisella alueellisella nimellä, mutta todennäköisesti suuren alueen vuoksi joudutaan nimeämään sen sisällä olevia alueita eri nimillä. Toisaalta taas keskusalue on mahdollista nimetä samalla nimellä kuin liittovaltio. Liittovaltion tapauksessa todennäköisesti myös asutus tulee keskittymään liittovaltion keskusalueelle. Asutus jakautuu kuitenkin hyvin laajalle

alueelle ja on mahdollista että syntyy useita asutuskeskittymiä. Liittovaltiotasolla kaiken keskittäminen yhdelle alueelle on hyvin vaikeaa suuren alueen vuoksi, ainakin ajatellen asiaa maakuntatasolla. Taloudellisesti liittovaltio voi olla jopa täysin omavaraudessa asemassa, sillä sen laaja alue pystyy tuottamaan kaiken tarvittavan itse. Myös puolustuksen osalta liittovaltion on mahdollista järjestää oma kattava puolustus, joka kattaa koko liittovaltion alueen. Valtionjohdon osalta liittovaltion osallistuminen on suurta, kuten myös itsehallinnon osa on suuri. Liittovaltio tekee yhteistyötä valtion kanssa, sen sijaan että olisi valtion tahdon toteuttaja. Itsehallinnon rooli on myös suurta siksi, että liittovaltio voi myös vapaammin säätää alueensa lakeja. Omatoimisuuden puutteellisuus on vähäisempää kuin muissa skenaarioissa, sillä liittovaltio verkostoituu enemmänkin oman liittovaltiorajansa sisällä. Sillä on kuitenkin yhteys valtiolliseen tasoon ja pitää valtiota yhteistyökumppanina sen sijaan että ottaisi valtiolta vastaan määräyksiä. (ks. Hansen M. H., 2000, s. 17–18.)

8.4 Kaupunkivaltio metropolina (CCBBC)

	Arvo	Selitys
Demokratia	C: ei edustusta	Kaupunkivaltiolla ei ole erikseen kansanedustusta ja hallitusta.
Hallitus	C: suora kansanvalta	Hallituksena toimii suora kansanvalta, jossa enemmistö päättää jokaisesta kaupunkivaltion asiasta.
Hallitsija	B: syntyperän mukainen yläluokka (oligarkia tai aristokratia)	Anarkistinen tila on luonut syntyperän mukaisen yläluokan. Yläluokka käyttää hallitsijan valtaa, sillä kansa tarvitsee yläluokkaa turvaamaan kaupungin palvelut ja työpaikat.
Lainsäädäntö	B: kansanvalta päättää (ei erillistä lainsäädäntöä)	Lainsäädännön laatimisesta vastaa suora kansanvalta. Kaupunkivaltion asukkaat päättävät lainsäädännöstä.
Kaupunkivaltion asema	C: metropoli	Kaupunkivaltio on muodoltaan tiheään asuttu suurkaupunki.

Taulukko 5: Kaupunkivaltio metropolina

Viimeinen ideaalimalli (ks. taulukko 5) on jatkuvan keskittämispolitiikan tulos. Mallissa on syntynyt tiheään rakennettu suurkaupunki, jossa kansa käyttää suoraa kansanvaltaa. Metropolilla ei ole ollenkaan kansanedustusta, vaan sen kaikki asukkaat toimivat suoraan hallitustasolla. Kaupunkivaltiolla ei ole erillistä lainsäädäntökoneistoa, vaan lainsäädäntö tapahtuu suoralla kansanvallalla. Kaupunkivaltion asukkaat vastaavat myös oikeuslaitoksen toimivuudesta ja syytettyjen tuomitsemisesta. Tämä johtaa anarkiamaiseen tilaan, jossa lyhyellä aikavälillä tehtyihin

päätöksiin saattavat vaikuttaa enemmänkin asukkaiden henkilökohtaiset mielipiteet kuin todisteet. Sama koskee myös kansanvaltaista hallituselintä, jossa päätöksenteko saattaa perustua asukkaiden mielivaltaisiin ja tunnollisiin tekijöihin.

Anarkian keskellä kansanvallan ohelle on noussut syntyperän mukainen yläluokka, joka käyttää valtaansa hallitsijan muodossa. Tämä oligarkkinen yläluokka koostuu metropolin vaikutusvaltaisimmista ihmisistä ja saa oikeutuksensa asukkaiden työllistämisestä, sekä palveluiden tarjonnan mahdollistamisesta. Anarkistisesta tilasta huolimatta kaupunki ja sen asukkaat siis tarvitsevat yläluokkaa mahdollistamaan kaupungin toimivuuden.

Morgens Herman Hansenin (ks. Hansen M. H., 2000) kaupunkivaltion määritelmän mukaisesti tarkasteltuna metropoli kaupunkivaltiona voi olla, joko mahdollinen tai ei mahdollinen kokonaisuus. Mahdollisuus riippuu pitkälti siitä seikasta, onko metropolin rajat määritelty tarkasti, ja kuka metropolialueella lopulta käyttää valtaa.

OSA V: EMPIIRINEN AINEISTO

9. Aineiston keruu

9.1 Kuvattuihin skenaarioihin pääseminen

Tässä tutkimuksessa esiintyvä empiirinen aineisto koostuu kuudesta asiantuntijahaastattelusta, jotka toteutettiin Etelä-Pohjanmaan alueella. Haastateltavat henkilöt edustavat viittä Etelä-Pohjanmaalaista kaupunkia. Haastatellut henkilöt edustavat valittujen haastattelukuntien johtoa (ks. LIITE 1). Viisi tässä tutkimuksessa edustettua Etelä-Pohjanmaalaista kaupunkia ovat Alajärvi, Alavus, Kauhava, Lapua, sekä Seinäjoki. Asukasluvultaan kaupungit vaihtelevat 10055 asukkaan ja 61429 välillä, Alajärven ollessa asukasluvultaan pienin kaupunki ja Seinäjoen huomattavasti isoin (Väestötietojärjestelmä, 2015). Pinta-alaltaan Lapua on tutkimuksen kaupungeista pienin kattaen 751,04 neliökilometrin alueen, kun taas Seinäjoki on pinta-alaltaan isoin kaupunki 1469,21 neliökilometrin pinta-alueella (Maanmittauslaitos, 2015).

Empiirisen aineiston tarkoituksena oli saada kuva, siitä miten Etelä-Pohjanmaalaiset kaupungit näkevät tässä tutkimuksessa esiintyvän korostetun autonomian tematiikan. Temaattisesti haastattelussa esitetyt kysymykset oli laadittu kahden teeman alle. Ensimmäinen teema viittasi skenaarioissa esitettyihin muuttujiin ja siihen kuinka näihin skenaarioihin voitaisiin päätyä. Ensimmäisen teeman aiheena oli siis selvittää, miten kaupungit kokevat skenaarioiden viiden muuttujan aihealueet suhteessa kaupungin kehitykseen. Toinen suurempi haastattelussa käsitelty teema koskee sitä, kuinka toivottuja esitetyt skenaariot ovat. Tämän teeman myötä mietitään kaupungin ja valtion suhdetta, sekä sitä mitä kaupunki tekisi toisin laajennetun autonomian myötä. Edellä esitetyistä ideaalivaltioskenaarioista haastattelussa esitettäväksi malleiksi on valittu kaupunki itsenäisenä kaupunkivaltiona ja kaupunkivaltio liittovaltiona.

Alla olevat otsikot perustuvat tässä tutkimuksessa toteutettuihin haastatteluihin edellä mainittujen teemojen puitteissa. Alla esitetyt kappaleet siis kuvaavat tutkimuksen haastatteluvastauksia, kun taas kappale 10 kokoaan havainnot yhteen. Aineiston kategorisointi on toisaalta tehty jo itse haastattelukysymysten luonnin yhteydessä, (ks. LIITE 2) mutta toisaalta myös rinnastuksena ideaalimalleissa esiintyviin muuttujiin. Voidaan puhua puolistrukturoidusta haastattelusta, jossa kysymykset on ennalta määrätty ja esitetään kaikkien haastateltavien kohdalla samassa järjestyksessä.

Joskin voidaan löytää myös teemahaastattelun piirteitä, joidenkin aihealueiden ollessa temaattisesti hyvin lähellä toisiaan ks. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, 2006a).

9.1.1 Demokratia

Haastatteluissa demokratian osalta oli tarkoitus selvittää, minkälaisia kansalaisosallistumisen keinoja kaupungeilla on käytössään, onko näitä keinoja huomioitu jotenkin kaupungin strategiassa, sekä selvittää kaupunkien kiinnostusta lähidemokratiaa kohtaan.

Kansalaisosallistuminen itsessään vaikutti haastateltavien mielestä mielenkiintoiselta teemalta. Kaikki haastateltavat olivat kiinnostuneita kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisestä. Kaksi haastateltavaa kertoivat kansalaisosallistuminen näkyvän lähinnä erilaisissa vanhus-, vammais-, ja nuorisoneuvostoissa. Toiset kaksi haastateltavaa mainitsivat kansalaisosallistumisen tapahtuvan kansalaisraatien välityksellä. Näistä toisen kaupungin kansalaisraatitoiminta oli jo käytössä, kun taas toinen vasta konseptitasolla. Loput kaksi haastateltavaa kuvasivat kansalaisosallistumista kaupungin sisällä toimivilla alueellisilla lautakunnilla, jotka edustivat kuntaliitoksia edeltäviä alueita.

Kolme haastateltavaa osasi yhdistää kansalaisosallistumisen suoraan kaupungin strategiaan tai visioon. Strategiassa kansalaisosallistuminen näkyi joko yhtenäisen alueen muodossa tai keskeisesti määriteltynä teemana. Loput haastateltavat kuvasivat kansalaisosallistumista tärkeänä osana ja kertoivat aktiivisesti hakevansa kuntalaisten mielipiteitä. Yksi haastateltava esimerkiksi kuvasi valtuustoa hitaana reagoimaan ympäröiviin asioihin, jolloin kansalaisosallistumista voitaisiin pitää hyvänä vaihtoehtona. He eivät kuitenkaan pystyneet yhdistämään sitä suoraan kaupungin strategiassa kirjoitettuihin tavoitteisiin. Toisaalta kansalaisosallistuminen näkyi kuntien toiminnassa muilla tavoilla, kuten esimerkiksi yhdessä haastattelussa kävi ilmi kaupungin tuki paikalliselle järjestö- ja yritystoiminnalle. Järjestötoiminnan kauttahan kuntalaiset pääsevät välillisesti osallistumaan myös kaupungin asioihin. Yksi haastateltava kertoi myös, että kansalaisosallistuminen näkyi erilaisten sosiaalisen median kanavien avulla, joskin tämä vaikuttamisen keino ei ollut vielä päässyt kansan suosioon. Eräs haastateltava myös täydensi, että itsessään kuntalaki velvoittaa lähidemokratian lisäämiseen.

Keskusteltaessa kansalaisosallistumisen hyödyntämisestä ja suorasta demokratiasta, kahdessa haastattelussa taloudelliset kysymykset nousivat vahvasti esiin. Haastateltavat kertoivat, että suoraa demokratiaa voitaisiin hyödyntää erityisesti asioiden valmisteluvaiheessa, mutta taloudellinen

näkökulma täytyisi erottaa kokonaan pois tästä yhtälöstä. Yksi haastateltava kritisoi suoraa demokratiaa ja kertoi sen vaativan jonkinlaisen vaalimenettelyn toimiakseen. Kaksi haastateltavaa ei kuvannut suoranaisesti suoran demokratian mahdollisuuksia, vaan kertoivat kansalaisosallistumisen tärkeydestä ja siitä, kuinka perinteiset vaikuttamisen keinot eivät kiehdo tavallista kuntalaista. Yksi haastateltava kertoi kaupunkitasoisten kansanäänestysten olevan mahdollisia neuvoa antavalla tasolla. Hän kuitenkin korjasi, että tällaisia päätöksiä tulisi noudattaa tai kansanäänestykset menettäisivät nopeasti merkityksensä kaupungin sisällä. Yksi haastateltava nosti esiin byrokratiakoneiston vaikean järjestämisen suorassa demokratiassa.

9.1.2 Hallitus

Haastatteluissa muuttujan hallitus osalta oli tarkoituksena selvittää näkemystä tilanteesta, jossa kansalaisosallistumisen rinnalle nostetaan asiantuntijaksi virkamieshallitus tekemään lopulliset päätökset.

Haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että haastateltavat henkilöt pitävät jonkinasteista virkamieskoneistoa tarpeellisenä päätöksentekoprosessissa. Yksi haastattelija kuvaa virkamiehen tai luottamusmiehen tärkeyttä kokonaisuuden hahmottamisella ja hallussapidolla. Toinen haastateltava kertoo virkamiehen tuovan esiin erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja, kun taas kolmas haastateltava kuvaa kuinka vaikea byrokratiakoneisto olisi toteuttaa suorassa demokratiassa. Neljännen haastateltavan mielestä virkamieshallitus toisi epäoikeudenmukaisuutta päätöksentekoon. Neljäs haastateltava myös toteaa, että jo nykyisin on olemassa paljon asiantuntijavaltaa, jonka vuoksi voitaisiin jo puhua eräänlaisesta virkamieshallituksesta.

Kuten muuttajan demokratia kysymysasettelussa kävi jo ilmi, myös hallitukseen liittyvissä kysymyksissä eräs haastateltava kuvasi sosiaalisen median mahdollistamaa helpompaa ja avoimempaa ehdotusten tekemistä. Yhtenäisyyttä ensimmäisen muuttajan kysymyksiin oli myös talouden osalta, sillä toinen haastateltava kuvasi tilannetta, jossa jotkin asiat voitaisiin päättää myös suoraan ilman virkamiehiä, jos ei tilanteeseen kuuluisi taloudellisia vaikutuksia.

Kolme haastattelijaa myös kuvasi eräänlaisen virkamiesryhmät tai asiantuntijaryhmän tärkeyttä päätöksentekoprosessin vahvistamisessa. Tähän liittyen valmisteluvaiheessa pyritään kuulemaan intressiryhmien asiantuntijuutta liittyen päätettävään asiaan. Nämä erilaiset asiantuntijat voivat valmistella asiat ennen varsinaista päätöksentekoa ja tuoda esille erilaisia tärkeitä muuttujia. Myös

kolmas haastateltava kuvaa, että kansalaisraatien tueksi täytyy tuoda asiantuntijoita käytettäväksi, mutta muodollinen päätöksenteko täytyy toteuttaa valtuustotasolla.

9.1.3 Hallitsija

Muuttujan hallitsija liittyvät kysymykset oli kohdistettu kaupunginjohtajan rooliin. Kysymysten tarkoituksena oli selvittää, miten kaupunginjohtajan rooli on muuttumassa tulevaisuudessa ja miten tärkeänä haastateltavat pitävät kaupunginjohtajan roolia nyt ja tulevaisuudessa?

Kaikki haastateltavat pitivät kaupunginjohtajan roolia tärkeänä ja jokaisessa haastattelussa konsernijohtaminen nousi esiin. Kaikki haastateltavat siis tiedostavat kaupunginjohtajan roolin muutoksen, sekä sen muuttumisen yritysmäisemmäksi. Vastaajien mukaan kaupunginjohtajana olo on verkostoitumista, suhteiden luomista, isojen kokonaisuuksien hallinnointia, tapahtumien ennustamista, tietämystä ympärillä tapahtuvista asioista.

Yksi haastateltava muistutti kunnanjohtajan olevan ainut kuntalain vaativa henkilö. Eräs haastateltava taas kertoi kaupungin toimivan ilman kaupunginjohtajaa, joskin myös tiedosti kaupunginjohtajan roolin tärkeänä.

Yksi haastateltava kertoi kaupunginjohtajan olevan poliittiseen suuntaan vastaava henkilö. Toinen taas korosti roolin olevan läheisesti asiantuntijajohtamiseen ja asiantuntijoiden tiedostamiseen liittyviä. Kolmas haastateltava piti suhdetta poliitikkoihin parantuneena, mutta kertoi että kaupunginjohtajan rooli on muuttunut ja heikentynyt jo neljäkymmentä vuotta sitten, joskin roolia uusimmissa uudistuksissa on pyritty selkeyttämään. Haastateltava kertoi myös kaupunginjohtajan olevan huonommassa asemassa muihin virkamiehiin nähden, sillä kaupunginjohtajan erottaminen on helpompaa kuin muiden virkamiehien.

9.1.4 Lainsäädäntö

Muuttujan lainsäädäntö kysymykset koskivat ajatusta kaupunki- tai maakuntakohtaisesta lainsäädännöstä, jossa kaupungilla olisi joko mahdollisuus säätää itse omat lakinsa tai noudattaa maakuntakohtaisesti laadittuja lakeja. Haastattelijoilta kysyttiin myös, miten kyseiseen tilanteeseen voitaisiin päätyä, miltä se haastattelijoiden mielestä kuulostaa, sekä mitä hyötyjä tai haittoja erillisestä lainsäädännöstä voisi olla kaupungille?

Haastateltavien mukaan erillinen maakuntakohtainen tai kaupunkikohtainen lainsäädäntö tuo mahdollisuuksia purkaa vallitsevaa normiviidakkoa. Erityisesti toiminnan tehokkuuteen vaikuttavien normien osalta kaupunkikohtainen päättäminen voisi olla toimiva ratkaisu erään haastateltavan mielestä. Erään haastateltavan mukaan paikallisten olosuhteiden huomioiminen voisi mahdollistaa moniakkin asioita, mutta muun muassa terveydenhuollon järjestämisen myös harvaanasutuilla alueilla. Yhden haastateltavan mielestä oma lainsäädäntö voisi tuoda kustannuskehitystä sote-palveluiden osalta, eikä valtion tarvitsisi tällöin ottaa sote-palveluita omalle vastuulleen, vähentäen näin kuntien kustannuskehityksen painetta. Toinen haastateltava kertoi oman lainsäädännön tuovan sote-palveluiden osalta kilpailun vähenemistä ja toisi loisi kustannushallintaa, sekä tasapuolisempia palveluita alueiden välille. Erään haastateltavan mielestä taas omakohtainen lainsäädäntö voisi tuoda alueille erikoistumista, joka mahdollistaisi muun muassa sen, että kaupunki voisi tarjota asuinpaikkaa juuri sellaisille asukkaille, jotka hakevat alueen erikoisuutta. Yksi haastateltava kuvaa, että omakohtainen lainsäädäntö esimerkiksi maakuntatasolla voisi johtaa jopa Ahvenanmaan kaltaiseen itsehallintolakiin.

Haittapuolina omasta alueellisesta tai kaupunkikohtaisesta lainsäädännöstä haastateltavat kuvasivat muun muassa maakuntamallissa paikallisen vallan vähentymisen, sekä maakuntien eriytymisen, esimerkiksi vanhusten hoidon tapahduttua vain tietyllä alueella. Yksi haastateltava kuvasi haittapuolena maakuntakohtaista kilpailua, jota voisi syntyä esimerkiksi asukkaista. Kaupunkikohtaisen lainsäädännön osalta yksi haastateltava muistutti, ettei oma lainsäädäntö takaa kaupungille kapasiteettia käyttää esimerkiksi tarvittavaa määrää asiantuntijoita.

Haastateltavat mainitsivat viisi erilaista keinoa lisätä maakuntakohtaista tai kaupunkikohtaista lainsäädäntöä. Ensimmäisen keinona mainittiin lisääminen mitoituksen avulla, joka toisi enemmän paikallista näkökulmaa ja harkintavaraa alueelle. Mitoituksen avulla esimerkiksi alueet, joissa matkailu on suuressa roolissa, voisivat panostaa enemmän juuri siihen toimintaan. Toisena keinona mainittiin järjestötoiminnan tukeminen, joka vie kaupungin kohti itsenäisempää mallia. Kolmantena keinona normien poistaminen, johon on pyritty nyt myös uudessa hallitusohjelmassa. Neljäntenä paikallisen innovatiivisuuden ja luovuuden tukeminen, jota sitovat myös edellä mainitut normit. Viidentenä omatoimisempaa lainsäädäntöä tukevana tekijänä mainittiin kokeilutoiminnan käynnistäminen, joka lisäisi kaupungin tehokkuutta.

Edellä mainittujen hyötyjen ja haittojen perusteella erityisesti normipurun osalta alueellisen lainsäädännön lisäämistä pidetään positiivisena asiana. Yksi haastateltava kuvaakin, että valtion säädökset ovat usein tiukkoja ja niiden täytyisi antaa enemmän sijaa kaupungissa tapahtuvalle luovuudelle. Toinen haastateltava muistutti, että kaupungin asukkailla tulee olla luotta päättäjien

valtaan, jos lainsäädäntö toteutetaan kaupunkikohtaisesti. Haastateltavan mukaan tämä vaatii myös isokokoista kaupunkia, jolla on käytössään asiantuntijoita monelta eri alalta.

9.1.5 Kaupunkivaltion asema

Muuttujan kaupunkivaltion asema kysymykset pyrkivät selvittämään, onko kaupunkien strategiassa tekijöitä, jotka voisivat johtaa itsenäisen kaupunkivaltion tai liittovaltiomallin suuntaan? Muuttujalla pyritään myös selvittämään, kumpi näistä malleista on haastateltavien mielestä toivotumpi vaihtoehto ja minkälainen aseman kaupunki haluaa säilyttää tulevaisuudessa kuntaliitosten osalta?

Strategisten tavoitteiden osalta lähes kaikissa haastatteluvastauksissa näkyy jonkinlainen kaupungin strateginen itsenäisyyden korostuminen. Itsenäisyyden korostuminen näkyy myös välisesti muun muassa kylien päätösvallan lisäämisellä ja järjestötoiminnan tukemisella. Erään haastateltavan mielestä taas suunnitteilla olevat Sote-uudistukset viittaavat maakuntamallin korostumiseen, sillä merkittävä osa kuntien roolista siirtyy maakunnille. Toisen haastateltavan mukaan ollaan ottamassa yhä enemmän vaikutteita Ruotsin malleista. Toisaalta yhden haastateltavan mielestä maakuntamalliin johtavat ratkaisut selvästi alentavat paikallisten toimijoiden valtaa.

Haastateltavien vastaukset ideaalimallejen paremmuuden välillä ovat hyvin diplomaattisia ja tulkinnanvaraisia. Voidaan kuitenkin tulkita, että kolmen haastateltavan mukaan itsenäinen kaupunkivaltio on parempi toivotumpi vaihtoehto, kun taas kahden haastateltavan mukaan selkeästi liittovaltiomalli on toivotumpi ratkaisu. Yhden haastateltavan mukaan kumpikaan malli ei toimi Suomen kokoisessa valtiossa, vaan on rinnastettavissa enemmänkin miljoonien asukkaiden kaupunkeihin. Kaikki itsenäistä kaupunkivaltiota puoltavat vastaajat ilmoittavat myös liittovaltiomallin olevan hyvä ratkaisu. Yksi näistä vastaajista kertoo, että kuntaliitosten avulla olisi voitu tehdä enemmänkin itsenäisyyttä korostavia ratkaisuja, mutta liittovaltiomalli on seuraavaksi paras vaihtoehtoista. Toinen itsenäistä kaupunkivaltiota puoltavista vastaajista ilmoitti, että liittovaltiomalli kuulostaa ainakin paremmalta kuin aiemmin ehdotetut järjettömät sote-mallit. Kolmas itsenäistä kaupunkivaltiota puoltava haastateltava kertoo mielestään liittovaltiomallin olevan soten kannalta todennäköisempi, kuin itsenäisempi malli. Toisaalta saman haastateltavan mielestä suurempi rakenne on epäilyttävämpi, sillä se monimutkaistaa asioita turhaan. Liittovaltiomallia puoltavien haastattelijoiden mielestä taas liittovaltiomalli on resurssien kannalta, sekä toimivuudeltaan järkevämpi kuin itsenäinen malli.

Haastateltujen kaupunkien edustajat ovat sitä mieltä, että kuntaliitosten osalta toivottavampi tila on itsenäisenä pysyminen. Kukaan haastateltavista ei suorastaan tuomitse kuntaliitoksia, mutta ainakin viidessä haastatteluvastauksessa näkyy niiden tarpeettomuus nykytilanteessa. Haastateltavat kuitenkin kannattavat järkeviä, luonnollisia kuntaliitoksia, jotka perustuvat tuotannon tehostumiseen ja kustannusten alenemiseen. Yksi haastateltava korosti, että kuntaliitokset ovat aina tapauskohtaisia. Toinen haastateltava kertoi niiden lisäävän asiantuntijuutta suhteessa kuntalaisiin. Erään haastateltavan mielestä perusteltavimmat kuntaliitokset on jo tehty ja suurin paine näkyykin nyt Turun ja Helsingin seuduilla. Yksi haastateltava myös kertoi, että jossain tapauksissa itsenäisyyden liiallinen korostuminen saattaa jopa haitata kuntien toimintaa. Kukaan vastaajista ei kuitenkaan suoraan toivonut liittymistä toiseen kaupunkiin, eikä toisen kaupungin tai kunnan liittämistä omaan kaupunkiinsa.

9.2 Ideaalivaltioiden toivottavuus

Alla esitetyt kappaleet kuvaavat haastatteluaineiston toista osuutta, joka rakentuu ideaalivaltioiden toimivuuden ympärille. Aiheet on rakennettu kahden haastatteluissa käytetyn kaupunkivaltion ideaalimallin ympärille ja kuvaavat niiden toivottavuutta, sekä niihin liittyviä mielikuvia mielikuvia.

9.2.1 Itsenäinen kaupunkivaltio

Itsenäisen kaupunkivaltion teemaan liittyvät kysymykset koskevat kaupungin ja valtion välistä suhdetta. Kysymysten tarkoituksena on selvittää vastaavatko kaupungin ja valtion tavoitteet toisiaan, hidastavatko valtion asettamat säädökset tarpeettomasti kaupungin toimintaan, sekä tekisikö kaupunki jotain toisin jos valtio ei säätelisi toimintaa?

Kaksi kuudesta haastateltavasta kuvasi valtion ja kaupungin suhdetta hyvänä, kansalaisten hyvinvointiin tähtäävänä ja yhteisten hankkeiden avulla menestyvänä. Loput neljä kokivat valtion rajoittavan kaupungin toimintoja jollain tavalla. Erityisesti haastatteluissa nousi esiin kohtuuttomien normien paljous, jota tulisi vähentää valtion suunnalta. Eräs haastateltava kuvasi, että valtiot siirtävät kunnille yhä enemmän velvoitteita, mutta eivät rahoitusta näiden velvoitteiden toteuttamiseen. Toinen haastateltava kertoi valtion olevan vetäytymässä roolistaan hyvinvointipalveluiden rahoittamisessa, sekä niiden edistämisessä. Erään haastateltavan mielestä taas valtio asettaa suuria

linjoja, mutta ei ymmärrä minkälaisia seurauksia niillä on alueellisesti. Normien asettamiseen liittyen valtio antaa myös yhden haastateltavan mielestä liikaa numeraalisia säädöksiä muun muassa siitä, miten monta hoitajaa täytyy olla potilasta kohden tai miten monta opettajaa tulee olla oppilasta kohden. Samainen haastateltavan mielestä myös korkeakoulututkinnon vaatimukset saattavat olla kohtuuttomia jollain aloilla ja alueilla. Myös neljäs haastateltava on normien liiallisuuden kanssa samaa mieltä. Hänen mielestään valtio säätää sen mitä pitää tehdä, mutta myös miten se tulisi tehdä. Tästä jälkimmäinen miten-osuus tulisi hänen mukaansa olla enemmän kunnan säädettävissä.

Edellä mainitut numeraaliset rajoitteet sopivat myös vastaukseksi valtion, kaupunkia rajoittaviin tekijöihin. Valtio asettaa siis kunnille erilaisia numeraalisia tavoitteita, joita kuntien täytyy noudattaa toiminnan järjestämisessä. Kuten edellä myös mainittiin, valtio myös rajoittaa sitä, miten kunta järjestää valtion asettamat toiminnot. Haastatteluvastausten perusteella käy ilmi, että nämä valtion asettamat tavoitteet hidastavat autonomisen kunnan vapautta, sekä kuntien valinnanvapautta järjestää asetettuja toimintoja. Uusien tehtävien jatkuva lisääminen myös synnyttää kunnille uusia kuluja ja pahimmassa tapauksessa saattaa johtaa resurssien riittämättömyyteen. Eräässä haastattelussa uusiksi kuluiksi mainittiin muun muassa teiden korjaus, jossa valtio hoitaa vain suurimpien teiden korjaamisen ja jättää kunnille muiden teiden huoltotoimet. Yksi haastateltava painottaa, että ministeriötasolla on suuri halu ohjata kuntien toimintaa, joka vähentää kuntien mahdollisuutta oman tehokkuuden kehittämiseen. Myös valtion puolelta tuleva lainsäädäntö hidastaa kuntien toimintaa tarpeettomasti. Erään haastatteluvastauksen mukaan muun muassa toiminnan hidastumista tapahtuu kaavoitusasioissa, sekä tietosuoja-asioissa organisaatioiden välillä. Toisen haastateltavan mielestä taas säädetyt valitusprosessit ovat pitkiä ja saattavat jarruttaa kaupungin hankkeita jopa kolmella vuodella. Erään haastatteluvastauksen mukaan valtio ei suoranaisesti rajoita kuntien toimintaa. Haastateltava tosin tiedostaa, että joskus valtion yhtenäisen strategisen tahdon löytäminen on vaikeaa monien osastojen ja ministeriöiden joukosta. Haastateltavan mukaan valtio on yhtenäisempänä parempi toimija.

Haastatteluissa ilmeni muutamia sellaisia asioita, joita kunnat voisivat tehdä toisin ilman valtion tiukkoja säädöksiä. Ensinäkin yhden haastateltavan mielestä opetuspuolella ryhmäkoot voitaisiin päättää kunnan rajojen sisällä, sen sijaan että valtio päättäisi tämän. Hänen mukaansa voitaisiin siirtyä myös subjektiiviseen päivähoitoon, jolloin kunnan ei tarvitsisi ottaa lasta hoitoon vanhemman ollessa jo kotona. Hänen mukaansa myös erilaisia valtion säätämiä mitoituksia tulitaisiin arvioimaan uudelleen. Toisen haastateltavan mielestä kommunikaatiota eri organisaatioiden välillä voitaisiin parantaa jos tietosuoja-asiat tehtäisiin niin, että asiakastietojen jakaminen olisi helpompaa. Toisena esimerkkinä haastateltava mainitsee kaavoituspäätösten helpottamisen, joka usein hänen mukaansa

on tarpeettoman monimutkaista. Kolmas haastateltava pohtii voisiko velvoitteiden vähentyminen johtaa parempiin alueellisiin innovaatioihin, sekä parempaan reagointiin yhteiskunnallisissa ongelmissa. Hänen mukaansa kuntalaisten elämänhallinta ongelmat karkaavat käsistä ja synnyttävät nyt maassa vallitsevia suurempia ongelmia. Juuri siksi paikallisen autonomian lisääminen on tärkeää.

9.2.2 Kaupunkivaltio liittovaltiona

Kaupunkivaltio liittovaltiona teemaan liittyvät kysymyksen koskevat Suomen maakuntien välisiä eroja, niiden mahdollisesti vaatimaa lisähuomiota, sekä liittovaltiomallilla mahdollisesti aikaansaattavia tuloksia.

Haastateltavat nimesivät vähän esimerkkitalanteita maakuntien eroavaisuuksista. Oikeastaan vain kaksi haastateltavaa osasi kertoa esimerkin eroavaisuuksista maakuntien välillä. Ensimmäinen haastateltava kertoi, että kuntien on vaikea vaikuttaa esimerkiksi erikoissairaanhoidon kilpailuun välineistä. Jollain maakunnilla on siis paremmat lähtökohdat, mitä tulee erikoissairaanhoidon. Samainen haastateltava myös täydensi, että Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskus, sekä Aluehallintovirasto tekevät erilaisia mitoituksia eri alueilla. Nämä mitoitukset voivat haastateltavan mielestä vääristää kilpailua ja välillisesti vaikuttaa alueeseen erilaisten säädösten avulla. Toinen haastateltava kertoi, että muun muassa joidenkin pohjoisempien maakuntien tapauksessa elinkeinoasiat, kuten matkailu ovat suurempia. Hän myös mainitsi, että esimerkiksi pakkoruotsi asiat Itä-Suomen venäjän kielisillä alueilla eivät ehkä ole yhtä pakollisia kuin muualla Suomessa. Kolmas haastateltava kertoi, että maakunnat ovat strategisesti erilaisia, mutta tavoitteiltaan hyvin samanlaisia.

Haastatteluvastaukset maakuntien erityisestä huomiosta ja huomisen saamisesta liittyivät matkailuun, poliittisten päättäjien asuinpaikkoihin, sekä alueiden erityispiirteisiin. Yhden haastateltavan mielestä esimerkiksi Lapissa matkailu voisi olla sellainen tekijä, joka ansaitsisi maakunnalle erityistä huomiota. Toisen haastateltavan mielestä erityistä huomiota voitaisiin kiinnittää maakuntien muuttoliikenteen tai väestön ikääntymisen osalta, jolloin eri maakunnat voisivat käyttää tilanteeseen sopivia työkaluja asian käsittelyyn. Erityishuomiota voitaisiin käyttää myös rakenneongelmien takia, josta haastateltava mainitse esimerkkinä Nokia irtisanomiset Varsinais-Suomessa. Yksi esille noussut esimerkki erityishuomiosta liittyi asutusalueiden jätevesikysymyksiin, joissa haastateltavan mukaan ei huomioitu alueellisia vaikutuksia, eikä alueelliselle päätöksenteolle annettu tilaa. Se miten maakunnat ovat tähän asti saaneet erityishuomiota, liittyi pääosin poliittisten päättäjien asuinpaikkojen sijantiin. Erään haastateltavan mielestä esimerkiksi Kauhavan lentosotakoulu on

varmaankin siirretty jonkin poliittisen päättäjän kotiseudulle. Toisena esimerkkinä poliittisista päätöksistä haastatteluissa esiin nousivat suuret tiehankkeet, joissa varmasti myös haastateltavan mielestä poliittiset päättäjät ajattelevat omaa kotiseutuaan.

Edellä olevat vastaukset kertovat hiukan myös siitä, minkälaisia tuloksia maakuntakohtainen kaupunkivaltio voisi aikaansaada. Yhden haastateltavan mukaan nykyinen maakuntamalli toimii jo kohtuullisen hyvin, eikä uudelle mallille ole tarvetta. Toinen haastateltava kuvaa skenaariossa esiteltyyn malliin siirtymistä pitkänä ja vaikeana prosessina. Kyseinen haastateltava myös kertoo, että motivaatio Etelä-Pohjanmaan maakunnan säilyttämisestä, sekä sen kilpailukyvyn esilletuonti voisi olla yksi näkökulma tämän kaltaiseen malliin päädyttyä. Toisaalta tämän kaltainen malli myös haastateltavan mukaan toisi keskittämistä ja sitä kautta huolta pienemmille alueille. Kolmas haastateltava taas pohtii, että tehokkuus voisi oikeastaan lisääntyä liittovaltiotasolla ja Etelä-Pohjanmaa varmaan pystyisi vaikuttamaan myös kuntatasolla.

9.2.3 Mielikuvat kaupunkivaltioista

Tämän aihealueen kysymyksissä haastateltavilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat ajatuksesta kaupunkivaltioista? Haastateltavilta kysyttiin myös, että mihin suuntaan he kokevat nykyisen kuntakehityksen olevan menossa?

Loppuen lopuksi haastateltavat ovat suurimmalta osalta sitä mieltä, että kaupungin autonomiaa tulisi lisätä jossain määrin. Esitetyistä skenaarioista kaupunki itsenäisenä kaupunkivaltiona vaikutti haastateltavien mielestä paremmalta ja houkuttelevammalta vaihtoehdolta. Erään haastateltavan mukaan se on kiehtova vaihtoehto, koska valta ja vastuu ovat juuri siellä missä toiminta tapahtuu. Toisen haastateltavan mukaan päätösten pitäisi yhä tapahtua valtiotasolla, mutta niiden ei saisi ohjata liikaa kaupungin toimintaa. Hänen mukaansa kunnat eivät saisi olla liian itsenäisiä ja valtion tulisi päättää siitä mitä tehdään, kun taas kuntien rooli olisi järjestää nämä vaaditut toiminnot haluamallaan tavalla. Yhden haastateltavan mielestä itsenäisessä kaupunkivaltiossa ulkopoliittikka, puolustuspolitiikka, sekä valuutta täytyisi järjestää yhteiselle valtiotasolla. Erään haastateltavan mielestä myös liittovaltiomalli voisi toimia jos palvelut on järjestetty suhteellisen lähellä. Hänen mukaansa Etelä-Pohjanmaa on maakuntana niin erilainen muihin maakuntiin nähden, että sitä voisi liittää yhtenäisemmäksi. Loppuen lopuksi liittovaltiomallia pidettiin epärealistisempänä, kun taas kaupunki itsenäisenä kaupunkivaltiona sai enemmän kannatusta.

Haastateltavien mukaan nykyinen kehitys näyttää olevan menossa hyvään suuntaan. Tästä erityisesti hallitusohjelmassa kaavailtu normipurku nousi selvemmin esiin. Tällöin valtiotasolta tulevat ohjaukset vähenisivät ja kuntien tehtäviä mahdollisesti karsittaisiin. Eräs haastateltava toivoi, että jos kuntien tehtäviä vastaavasti lisätään, annettaisiin samalla myös lisää rahoitusta niiden hoitamiseen. Haastateltavat toivoivat myös, että paikalliselle osaamiselle annettaisiin enemmän tilaa ja että byrokratiaa pystyttäisiin vähentämään normipurun myötä. Yhden haastateltavat mielestä julkisen sektorin toimintaa olisi hyvä saada ohjatuksi enemmän asukkaille, jolloin ihmisten aktiivisuutta ja yrittäjyyttä voitaisiin korostaa ja tukea entistä enemmän.

10. Aineiston analyysi

10.1 Yhteenvetoa aineistosta

Tutkimuksessa toteutetut haastattelut kertovat laajalla skaalalla Etelä-Pohjanmaalaisten kaupunkien näkökulmia suhteessa valtioon ja kaupunkiin. Valtion liiallisen ohjeistuksen antaminen on sellainen tekijä, joka nousi esiin useasti haastatteluiden aikana. Sen sijaa, että valtio säätäisi mitä asioita kuntien tulisi tehdä, se mielellään myös säätää miten nämä asiat tulisi toteuttaa. On selvää, että haastattelijoiden mielestä kunnille pitäisi antaa enemmän toimivaltaa näiden säädösten toteuttamiseen. Joidenkin mielestä taas valtio saattaa säätää liikaa toimintoja kunnille, antamatta tarpeeksi resursseja niiden hoitamiseen. Kaupunkivaltion aseman osalta kaupunkivaltio itsenäisenä kaupunkivaltiona vaikuttaa suositummalta vaihtoehdolta, sillä kaupungeilla on vahva halu pysyä itsenäisinä.

Kansalaisosallistumisen keinot ovat kaikkien haastateltavien mielestä kiinnostavia ja toivottuja. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että niitä on realisoitu suhteellisen vähän, ainakaan tämän tutkimuksen teemaan sopivalla tavalla. Kansalaisosallistumista on huomioitu kaupunkien strategioissa ja kuntalaisia on haluttu aktiivisesti osallistumaan joidenkin kaupunkien toimintaan. Keskusteltaessa suorasta demokratiasta toteutusmuotona, muutama haastattelija nosti esiin taloudellisen ulottuvuuden. Ehkäpä siis talouden erottaminen suoraan kansalaisten päätösvallasta tekisi suorasta demokratiasta halutun vaihtoehdon. Tällöin täytyisi olla rinnalla jokin virkamieskoneisto, kuten tässä tutkimuksessa ehdotetussa virkamieshallitus. Virkamieskoneiston täytyisi vastata taloudellisen puolen hoitamisesta ja lopullisesta päätöksentekoa. Vaikka kansalaisosallistuminen olisikin tällöin eräänlaista neuvoa-antavaa osallistumista, tulisi kaupungin johdon noudattaa niitä tai ne menettäisivät nopeasti merkityksensä, kuten eräässä haastatteluvastuaksessakin jo kävi ilmi.

Kuten muuttujan hallitsija alkuperäisessä määritelmässä itsenäisen kaupunkivaltion osalta jo ilmeni, pidetään kaupunginjohtajan roolia jollain asteella kaupunkia edustavana, eräänlaisena keulahahmona. Toisaalta kaupunginjohtajan asema vaikuttaa olevan yhä enemmän korostettu konsernijohtamisen, sekä asiantuntijajohtamisen tultua mukaan kaupunginjohtajan rooliin. Tämä toimitusjohtajamaisempi, konsernijohtamisen malli on myös lähellä sitä tulkintaa, joka annettiin joissain kappaleen 4.1 kuntakuvissa. Silti tämä rooli näyttää yhä enemmän samantapaiselta kuin renessanssin Italian kaupunkivaltion ruhtinaan asema, joka ulkopuolelle saattaa vaikuttaa suurelta, mutta todellisuudessa on monen kaupungin sisällä vaikuttavan tahon ohjattavissa. Tästä kertoo

kaupunginjohtajan vastuu poliittisten tahojen suuntaan. Näiltä osin itsenäistä kaupunkivaltiota kuvaavassa skenaariossa kuvattu hallitsijan muuttuja on hyvin lähellä määritelmäänsä.

Lainsäädännön osalta haastateltavat esittivät esimerkkitilanteita lähinnä maakuntakohtaisen lainsäädännön osalta. Tässä positiivisena näkökulmana nähtiin erityisesti parempi keskittyminen sote-palveluiden järjestämiseen maakunnan alueella. Negatiivisena tekijänä taas nähtiin paikallisen vallan vähentyminen kuntatasolla siirryttäessä maakuntamalliin. Tältä osin haastateltavat eivät ehkä täysin tiedosta toista esitetyistä skenaarioista utopistisimmassa muodossaan. Tällöin maakunta osavaltiona, osana Suomen liittovaltiota pystyy vaikuttamaan osavaltion, eli maakunnan sisällä toimivien kuntien toiminnan parantamiseen. Tällöin osavaltion sisällä olevien kaupunkien valta oikeastaan vain lisääntyy suhteessa maakuntaan, sen sijaan että valta vähenisi. Itsenäisen kaupunkivaltion skenaarion osalta ei voida sanoa, että kaupunki olisi valmis omaan lainsäädäntöönsä, ainakaan haastatteluiden perusteella. Toisaalta kuten edellä on moneen otteeseen mainittu, kaupungeilla on suuri halu vähentään valtiolta tulevaa normistoa ja säädöksiä valtion määrittämien palveluiden järjestämisestä. Näiltä osin lainsäädäntöä voitaisiin esimerkiksi siirtää maakuntakohtaisemmaksi, jolloin se olisi askeleen lähempänä kuntien toimintakenttää. Toinen vaihtoehto on, että valtio ymmärtää asettamiensa normien merkityksen myös alueellisesti ja antaa paremmin tilaa paikallisten innovaatioiden syntymiselle.

Lopulta mielikuvat kaupunkivaltioista olivat positiivisia ja halu oman autonomian korostumiseen löytyi lähes kaikkien haastateltavien vastauksista. Erityisen osuvana huomiona oli kohta ulkopoliitiikan, puolustuspolitiikan, sekä valuutan järjestämisestä valtiotasolla. Vaikka siis puhuttaisiinkin itsenäistä kaupunkivaltiota, täytyisi joidenkin suurempien asioiden olla järjestetty valtiollisella tasolla. On todettava, että paikallisella tasolla puolustuksen, oman rahayksikön, tai oman ulkopoliitiikan järjestäminen kaupunkitasolla olisi äärimmäisen haastavaa.

Haastateltavien keskuudesta löytyi luottamusta nykyiseen hallitusohjelmaan, jonka mukaan olisi luvassa normipurkua ja ohjauksen vähentämistä. Tämän tutkimuksen kirjoitushetkellä kaavailtu hallitusohjelman toteutuminen jää kuitenkin nähtäväksi ajan kanssa. Voidaan vain toivoa, että hallitus ja muut päättäjät pystyvät toiminnassaan huomiomaan päätöstensä alueelliset vaikutukset myös pienemmilläkin alueilla.

10.2 Tulkintoja toivottavuudesta

Tässä kappaleessa on taulukoituja yhteenvedoja kappaleen 9.2 ja sen alakappaleiden haastatteluteemoista. Taulukot on jaettu kahteen osaan, siten että ensimmäinen taulukko kertoo itsenäistä kaupunkivaltiota tukevista haastatteluteemoista, kun taas toinen taulukko kuvaa kaupunkivaltiota liittovaltiona tukevia teemoja. Taulukoiden yhteydessä on kirjoitettu analyysi taulukoiduista teemoista.

Taulukossa 6 on esitetty yhteenvedo itsenäistä kaupunkivaltiota tukevista teemoista. Nämä teemat on jaettu neljään eri kategoriaan, joita ovat valtion ja kaupungin väliset erimielisyydet, valtion tiedon puute paikallisista edellytyksistä, valtion asettamat liialliset normit, sekä innovaation lisääntyminen autonomian korostumisen myötä.

Itsenäistä kaupunkivaltiota tukevat teemat	
Valtion ja kaupungin välillä erimielisyyksiä	Neljä kuudesta haastateltavasta kokee valtion rajoittavan kaupungin toimintaa.
Valtiolla ei tuntemusta paikallisesta toiminnasta tai sen edellytyksistä	Valtio säättää mitä tulee tehdä, mutta mielellään myös miten se tulisi tehdä.
Valtio asettaa liikaa normeja	Liialliset normit heikentävät kaupungin toimintaedellytyksiä.
Autonomian korostumisella mahdollisuus lisätä innovaatioita	Paikallisten innovaatioiden korostuminen autonomisemman aseman myötä.

Taulukko 6: Itsenäistä kaupunkivaltiota tukevat teemat

Ensinäkin on selvää, että kaupungin ja valtion välillä on jonkinasteisia erimielisyyksiä. Sinänsä kuuden haastateltavan aineistosta ei pidä vetää hätäisiä johtopäätöksiä, mutta haastatteluissa esille nousseet teemat osoittavat, että parannustarvetta valtion ja kuntien väliselle suhteelle löytyy. Haastatteluaineistossa on korostunut jatkuvasti haastateltavien halu korostaa kaupunkitasoista autonomiaa, joten ideaalimalli ei ajatukseltaan ole täysin utopistinen. Suuri kritiikki valtiota kohtaan on suuri normimäärä, joka pakottaa kaupungin tekemään valtion määräämät tehtävät myös juuri niillä edellytyksillä ja niissä oloissa, jotka valtio on asettanut. Haastatteluaineistossa käy selvästi ilmi, että kaupunkien tulisi pystyä paremmin päättämään miten se toteuttaa valtion sille antamat tehtävät. Tähän liittyen haastateltavat kokeenevat, että autonomian lisäämisellä myös paikallisten olojen huomioiminen, sekä innovaatioiden lisääntyminen kaupungin alueella olisi entistä mahdollisempaa.

Autonomisen aseman lisäämisen vastaista kritiikkiä itsessään on vaikea löytää. Ainut selkeä kritiikki liittyy toimintaedellytysten riittämättömyyteen, ainakin jos puhutaan utopistisimmasta tilanteesta, jossa kaupunki toimii täysin itsenäisesti. Tällöin resurssien löytäminen kaikkien palveluiden ja toimintojen järjestämiseen voi osoittautua haasteelliseksi. Jos kuitenkin asiaa ei ajatella

utopistisimmassa tilanteessa, vaan vain autonomian lisäämisellä, kuulostaa ajatus heti realistisemmalta. Edellä esitetyt ehdotukset normien vähentämisestä ja paikallisten innovaatioiden omakohtaisesta lisäämisestä eivät käytä kaupungilta yhtään sen enempää resursseja kuin nykyisessäkään mallissa. Päinvastoin voi kaupunki ohjata resurssinsa siten, miten se parhaaksi katsoo paikallisten tarpeiden puitteissa.

Taulukossa 7 on esitetty yhteenveto kaupunkivaltiota liittovaltiona tukevista teemoista. Nämä teemat on jaettu kahteen osaan, jotka ovat toimintaedellytyksien parantuminen maakuntien erityishuomiolla, sekä poliitikkojen vaikuttavuus maakuntatasolla.

Kaupunkivaltiota liittovaltiona tukevat teemat	
Maakuntien erityishuomio voisi luoda toimintaedellytyksiä	Maakunnilla lähtökohtaisesti mahdollisuus hoitaa paremmin tiettyjä asioita.
Poliitikkojen vaikuttavuus maakuntatasolla	Jo nyt poliitikkojen päätöksiin vaikuttavat heidän asuinpaikkakuntansa.

Taulukko 7: Kaupunkivaltiota liittovaltiona tukevat teemat

Haastatteluista kävi ilmi, että joidenkin poliittisten päättäjien toimintaan vaikuttavat henkilön asuinpaikkakunta. Poliittiset päätökset saattavat siis perustua poliitikon omiin mieltymyksiin ja esimerkiksi maanteitä koskevat investoinnit saattavat kohdistua niin, että hyödyttävät poliitikon asuinpaikkaa. Tämä ajatus tukee autonomian lisäämistä siinä mielessä, että liittovaltiomallissa päätöksenteko tapahtuisi samalla alueella, jolloin kaikki päätökset koskisivat ainakin maakuntakohtaisesti päättäjien aluetta. Toki tässäkin tapauksessa joidenkin kaupunkien osalta päätöksenteko voi mahdollisesti kohdistua vain tiettyihin kaupunkeihin, mutta todennäköisemmin pienemmälle alueelle keskittyneenä päätökset jakautuvat tasaisemmin.

Toinen liittovaltiomallia tukeva teema liittyy maakuntien erityishuomioon. Kuten haastatteluaineistosta kävi ilmi, joillain maakunnilla on paremmat edellytykset toimia tietyillä alueilla, kuten esimerkiksi Lappi ja matkailuala. Tämän hetkinen malli tarjoaa maakunnille, ainakin näennäisesti tasaisemmat mahdollisuudet ja toimintaedellytykset, kun taas erityisaseman antaminen voisi mahdollisesti luoda kilpailua maakuntien välillä. Se myös voisi parantaa maakuntien toimintaedellytyksiä ja nimenoman parantaa alueellista toimintaa. Edellä esitetty kritiikki resurssien vähäisyydestä sopii myös liittovaltiotasolla, eikä se välttämättä toimisi kaikkien maakuntien tapauksessa. Toisaalta esimerkiksi Ahvenanmaan tapauksessa maakuntakohtainen erityisasema näyttää toimivan kohtuullisen hyvin.

Vaikka haastateltavat eivät suoranaisesti hyväksyisi kumpaakaan haastatteluissa esitetyistä ideaalivaltiomalleista, on silti selvää että kaupungeilla on halu parantaa suhdetta valtion ja

kaupunkien välillä. Toistuvana teemana vaikuttaa olevan juurikin paikallisen toiminnan salliminen siinä määrin, että kaupunki voi toteuttaa valtion määräämiä tehtäviä parhaaksi katsomallaan tavalla. Kaupunkikohtaisen autonomian lisääminen vaikuttaa siis olevan monien kaupunkien toiveena ja siinä määrin myös tässä tutkimuksessa esitetyt ideaalivaltiomallit ovat ajankohtaisia.

10.3 Tulkintoja muuttujista

Alla on taulukoituja yhteenvetoja kappaleen 9.1 ja sen alakappaleiden haastatteluvastauksista. Taulukoiden yhteydessä on analyysi taakoiden teemoihin liittyvistä aihepiireistä. Taulukoinnit on jaettu ideaalimalleissa luotujen muuttujien mukaan ja ne on pyritty kategorisoimaan positiivisiksi ja negatiivisiksi teemoiksi. Positiiviset teemat kuvaavat ilmiöitä, jotka tukevat kyseistä muuttujaa, kun taas negatiiviset teemat kuvaavat muuttujan ongelmakohtia.

Taulukossa 8 on esitetty yhteenveto haastattelukysymyksistä muuttujan demokratia osalta. Haastatteluissa esiintyviä positiivisia teemoja, eli demokratian muuttujaa tukevia teemoja ovat kiinnostus kansalaisosallistumista kohtaan, kansalaisosallistumisen toteutuminen erilaisten neuvostojen välityksellä, kansalaisosallistuminen erilaisten alueellisten lautakuntien muodossa, sekä suoran demokratian hyödyntäminen asioiden valmisteluvaiheessa. Haastatteluissa esiintyviä negatiivisia teemoja, eli demokratian muuttujaa vähättelevät teemat ovat kansalaisosallistumisen vähäinen konkretisointi kaupungin asukkaiden tasolla, sekä taloudellisen ulottuvuuden hankala liitettävyyssuhteessa demokraattiseen elementtiin.

Demokratia +	Demokratia -
Kansalaisosallistumisesta ollaan kiinnostuneita	Kansalaisosallistumisen konkretisointi kaupungin asukkaan tasolla yhä vähäistä
Kansalaisosallistumista on toteutettu erilaisten neuvostojen välityksellä	Taloudellinen ulottuvuus on hankalasti liitettävissä suoraan demokratiaan
Kansalaisosallistumista tapahtuu myös alueellisten lautakuntien muodossa	
Suoraa demokratiaa voitaisiin hyödyntää asioiden valmisteluvaiheessa	

Taulukko 8: Demokratia muuttujan tulkinta

Kuten aiemmin on jo moneen otteeseen mainittu, voidaan myös positiivisten teemojen myötä todeta kansalaisosallistumisen olevan haastateltavista mielenkiintoinen teema. Teemat osuvat erityisen lähellä muuttujan demokratia arvoa A, eli lähidemokratiaa vastaavaa tilaa, ainakin ihanteellisesti. Kansalaisosallistumista on pyritty konkretisoimaan erilaisten kaupungin sisällä olevien neuvostojen, kuten esimerkiksi nuorisoneuvoston muodossa. Suuri osa kyseisistä neuvostoista kuitenkin nykyisin

vaaditaan kaupungeilta, eivätkä ne siksi välttämättä kuvaa kaupungin aloitteellisuutta demokraattisemman linjan osalta. Demokratian korostamista on pyritty nostamaan myös alueellisten lautakuntien muodossa, jotka voivat paremmin tuoda esiin kaupungissa toimivien pienempien alueiden näkökulmia. Pienten alueiden huomiointi korostaa kyseisten alueiden asemaa ja takaa myös näiden alueiden ihmisten mielipiteiden kuulumisen kaupunkikehittämisen kentällä.

Haastateltavat muistuttavat myös, että suoraa demokratiaa pystyttäisiin hyödyntämään muun muassa asioiden valmisteluvaiheessa. Tämä voisi mahdollisesti nostaa kaupunkilaisten tai ainakin niiden henkilöiden joita asia koskee kiinnosta vaikuttaa valmisteluvaiheessa olevaan asiaan. Jos suora demokratia pidetään vain valmisteluvaiheessa, eikä siihen lisätä esimerkiksi taulukossa negatiivisena esitettyä taloudellista ulottuvuutta, voisi kaupunki käyttää kansalaisosallistumista pelkäämättä sen taloudellisia vaikutuksia. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kansalaisosallistumista on todellisuudessa konkretisoitu suhteellisen vähän. Näyttää siltä, että todellisuus vastaa enemmänkin muuttujan demokratia arvoa B, eli kyseessä on edustuksellinen demokratia.

Taulukossa 9 on esitetty yhteenveto haastattelukysymyksistä muuttujan hallitus osalta. Haastatteluissa esiintyviä poliittisia teemoja muuttujan hallitus kannalta ovat virkamiesten tärkeä asema, erilaisten asiantuntijaryhmien tärkeys, toisaalta virkamiesten tarpeettomuus joidenkin asioiden osalta, sekä sosiaalisen median mahdollistama kommunikaatio virkamiesten ja asukkaiden välillä. Haastatteluissa esiintyviä negatiivisia teemoja muuttujan hallitus osalta taas ovat byrokratiakoneiston tehokkaan toteuttamisen haasteellisuus suorassa demokratiassa, sekä jo vallitseva eräänlainen riippuvuus virkamieskoneistosta.

Hallitus +	Hallitus -
Virkamiehet ovat tärkeitä kokonaisuuden määrittämisen kannalta ja siksi myös tärkeä osa päätöksentekoa	Byrokratiakoneiston tehokas toteuttaminen haasteellista suorassa demokratiassa
Asiantuntijaryhmien kuulemista pidetään tärkeänä osana päätöksentekoprosessia	Jo nykyisin jonkinasteinen riippuvuus virkamieskoneistosta
Osa talouteen liittymättömistä asioista voitaisiin päättää jopa ilman virkamiehiä	
Sosiaalinen media mahdollistaa avoimen vuorovaikutuksen virkamiesten ja kaupungin asukkaiden välillä	

Taulukko 9: Hallitus muuttujan tulkinta

Haastatteluvastausten perusteella voidaan tulkita, että jo nykyisin on olemassa jonkinasteista riippuvuutta virkamieskoneistosta. Vaikka tämä riippuvuus näkyy sinänsä negatiivisena tekijänä ja on oheisessa taulukossakin listattuna sellaisena, puoltaa se silti muuttujan hallitus arvoa A, eli virkamieshallituksen mallia. Muuttujaa hallitusta koskeva haastattelukeskustelu näyttäisikin

kääntyneen lähes kokonaan koskemaan kaupungin virkamiesten roolia. Virkamiehillä näyttäisi yhä olevan tärkeä asema kaupungin hallinnossa ja päätöksenteossa, mutta sen yhdistäminen edellä esitettyyn lähidemokratian teemaan on haasteellista muun muassa velvollisuuksien määrittämisen vuoksi. Eräässä haastatteluvastauksessakin jo aiemmin todettiin, että vaikka neuvoa-antavat kansalaisosallistumista hyödyntävät äänestykset toteutettaisiinkin virkamieskoneiston hallinnan alaisuudessa, tulisi näitä kansan päätöksiä kuitenkin jossain määrin noudattaa. Jos päätöksiä ei noudatettaisi, niin kansalaisten asema päätöksiin vaikuttamisessa menettäisi nopeasti merkityksensä.

Näyttäisi muutenkin siltä, että muuttujan hallitus vastaukset ovat kiinteästi yhdistettävissä muuttujan demokratia teemoihin. Haastateltavat pitävät erinäisten asiantuntijaryhmien kuulemista tärkeänä. Tällaisten ryhmien käytössä on huomattavissa hallituksen muuttujaan liittyviä seikkoja siinä mielessä, että ryhmät saattavat merkittävästi vaikuttaa päättävän elimen päätöksentekoon. Asiantuntijaryhmiä voidaan katsoa myös demokratian muuttujan kantilta, sillä kyseiset asiantuntijat edustavat mahdollisesti erinäisiä kaupungissa toimivia tahoja tai yleisesti eriäviä ihmisryhmiä. Toinen sekä demokratian muuttujaan, että hallituksen muuttujaan liittyvä seikka on rinnastaminen taloudellisiin ilmiöihin. Haastatteluvastausten perusteella voidaan sanoa, että joidenkin päätösten teko voisi olla mahdollista ilman virkamiesten osallisuutta, jos vain taloudelliset tekijät on erotettu päätöksenteosta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että talous on yhä enemmän esillä lähes kaikilla kaupungin osa-alueilla ja voi olla haasteellista löytää alueita, joissa taloutta ei tarvitse mitenkään huomioida. Yksi mahdollisuus voisi olla toteuttaa hankeluonteisesti toimintoja, jolloin suoran demokratian elimelle annetaan tietty rahamäärä tietyn asian ratkaisemiseksi.

Kolmantena muuttujaa hallitus ja muuttujaa demokratia yhdistävänä tekijänä näyttäisi olevan avoimemman kommunikoinnin mahdollistaminen eri toimintaelinten ja asukkaiden välillä. Vaikuttaisi siltä, että sosiaalinen media ja informaatioteknologian kehittyminen mahdollistavat yhä avoimemman keskustelun virkamiesten ja kaupungin asukkaiden välillä. Teknologia ja sosiaalinen media mahdollistaa tämän toki myös muiden hallinnollisten elinten, kuten kaupunginhallituksen ja kaupungin asukkaiden välillä.

Taulukossa 10 on esitetty yhteenveto haastattelukysymyksistä muuttujan hallitsija osalta. Muuttujan hallitus osalta haastatteluissa esiintyviä positiivisia teemoja ovat kaupunginjohtajan korostunut rooli konsernijohtamisen myötä, tuon roolin muuttuminen asiantuntijajohtamisen suuntaan, sekä kaupunginjohtajan asema poliittisesti vastaavana henkilönä. Muuttujan hallitus osalta haastatteluissa esiintyviä negatiivisia teemoja taas ovat kaupunginjohtajan roolin paikoittainen epäselvyys, roolin heikentyminen, sekä kaupunginjohtajan oikeusturva suhteessa muihin virkamiehiin.

Hallitsija +	Hallitsija –
Kaupunginjohtajan rooli korostunut konsernijohtamisen myötä	Kaupunginjohtajan rooli ollut paikoin epäselvä
Kaupunginjohtajan rooli on myös muuttunut enemmän asiantuntijajohtamisen suuntaan	Kaupunginjohtajan rooli toisaalta heikentynyt 40 vuoden aikana
Kaupunginjohtajan asema tärkeä poliittisesti vastaavana henkilönä.	Kaupunginjohtajan oikeusturva huono suhteessa virkamiehiin

Taulukko 10: Hallitsija muuttujan tulkinta

Kaupunginjohtajan roolin korostuminen ja eräänlainen toimitusjohtajamaisempi rooli vaikuttaa viittaavan muuttujan hallitsija arvoa A, eli ruhtinasta. Tätä arvoa puoltaa yhä vallitseva kaupunginjohtajan seremoniamainen rooli, mutta toisaalta myös konsernijohtamisen korostuminen. Kaupunginjohtaja ei tämänhetkisessä asemassaan voi esimerkiksi erottaa hallitsevaa kaupungin elintä, kuten muuttujan hallitsija arvon A määritelmässä aiemmin määriteltiin. Jos kuitenkin tämä päättävä elin nähdään virkamieskoneistona, kuten aiemmassa hallitusta käsittelevässä muuttujassa jo todettiin, on myös tämän roolin toteutuminen realistisempi. Vaikuttaa siltä, että konsernijohtamisen ja toimitusmaisemman aseman, sekä poliittisesti vastaavan aseman myötä kaupunginjohtajan rooli tulee kasvamaan huomattavasti tulevaisuudessa. Haastatteluvastausten perusteella voidaan todeta, että edellä esitetty muutos on toivottava. Toivottavuutta korostaa erityisesti se seikka, että kaupunginjohtajan rooli on ollut paikoin epäselvä. Rooli on ollut myös oikeusturvaltaan heikompi suhteessa kaupungin virkamiehiin ja kaupunginjohtajan asema onkin heikentynyt viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana.

Toisaalta nykyisessä tilassa muuttujan hallitsija arvo C, eli hallitus hallitsijan roolissa voitaisiin nähdä myös realistisena vaihtoehtona. Jos kaupunginjohtajan asema on laskenut viime vuosien aikana ja rooli on muutenkin vaikuttanut paikoin epäselvältä, on mahdollista että myös muiden hallintoelinten, kuten kaupunginhallituksen rooli tulee kasvamaan entisestään tulevaisuudessa. Muuttujan hallitsija arvossa A ei toki edellytetä, että kaupunginhallituksen rooli olisi yhtään vähäisempi, mutta muuttujan hallitsija arvossa C kuvataan tilannetta, jossa kaupunginjohtajan asema kaupunginhallitukseen nähden on minimaalinen, jos ei täysin käytöstä poistettu. Nykyinen kehityssuunta kuitenkin vaikuttaisi yhä viittaavan kaupunginjohtajan ja kaupunginhallituksen väliseen yhteistyöhön.

Taulukossa 11 on esitetty yhteenveto haastattelukysymyksistä muuttujan lainsäädäntö osalta. Muuttujan lainsäädäntö osalta haastatteluissa esiintyviä positiivisia teemoja ovat paikallisten

olosuhteiden huomioiminen omatoimisemmassa lainsäädännössä, viisi erilaista mahdollisuutta lisätä paikallista lainsäädäntöä, harvaanasuttujen seutujen huomioiminen paikallisen lainsäädännön myötä, sekä alueiden erikoistuminen omiin vahvuuksiinsa paikallisen lainsäädännön myötä. Muuttujan lainsäädäntö osalta haastatteluissa esiintyviä negatiivisia teemoja taas ovat kaupunkien paikallisen vallan vähentyminen maakuntamallissa, kilpailun lisääntyminen maakuntien välillä, sekä lainsäädännön toteuttamiseen tarvittava suuri asiantuntijakapasiteetti.

Lainsäädäntö +	Lainsäädäntö –
Omatoimisempi lainsäädäntö auttaa normien purkamisessa, sekä paikallisten olosuhteiden huomioimisessa	Maakuntamallissa kaupunkien paikallinen valta voisi vähentyä
Paikallisen lainsäädännön lisäämiseen on olemassa viisi tapaa: mitoituksen avulla, järjestötoiminnan tukemisella, normien poistolla, paikallisen innovatiivisuuden ja luovuuden tukemisella, sekä kokeilutoiminnan käynnistämällä	Lainsäädäntö voisi lisätä maakuntien välistä epätervettä kilpailua
Omatoimisempi lainsäädäntö voisi huomioida myös harvaanasutut seudut esimerkiksi terveyspalveluiden osalta	Kaupunkikohtaiseen lainsäädännön toteuttamiseen vaaditaan suuri asiantuntijakapasiteetti
Omatoimisempi lainsäädäntö mahdollistaa alueiden erikoistumisen omiin vahvuuksiinsa	

Taulukko 11: Lainsäädäntö muuttujan tulkinta

Nykyisessä asemassaan lainsäädäntö tapahtuu täysin valtiollisella tasolla. Muuttujan lainsäädäntö arvoista tätä tilannetta kuvaa lähimmin arvo D, eli erillinen lainsäädäntö (keskusvaltion tasolla). Haastatteluvastausten perusteella keinoja lainsäädännön tehostamiseen on kuitenkin olemassa ja haastatteluissa siihen nousi viisi keinoa, jotka ovat mitoituksen lisääminen, järjestötoiminnan tukeminen, normien poisto, paikallisen innovatiivisuuden ja luovuuden tukeminen, sekä kokeilutoiminnan käynnistäminen. Vaikuttaisi siis siltä, että kaupungeilla on halukkuus korostaa myös lainsäädännöllistä valtaa. Ideaalitapauksessa voitaisiin ajatella kaupungin kehityskulun olevan kohti muuttujan lainsäädäntö arvoa C, eli vahva erillinen lainsäädäntö (keskusvaltiolla pieni vaikutus).

Oli kyse sitten itsenäisestä kaupunkivaltiosta tai kaupunkivaltiosta liittovaltiona, haastateltavilta löytyy enemmän omatoimista lainsäädäntöä puoltavia seikkoja. Positiiviset seikat voinee kiteyttää siihen, että omatoimisempi lainsäädäntö mahdollistaa alueellisten olosuhteiden paremman huomioimisen. Tämä voisi näkyä muun muassa kylien parempana huomioimisella, alueelle kohtuuttomien normien poistamisella, tai alueen vahvuuksiin keskittymisellä. Omatoimisempi lainsäädäntö siis mahdollistaa lain säätämisen kyseisen alueen puitteissa.

Itsenäisen kaupunkivaltion lainsäädännön kritiikkinä pidettiin sen vaatimaa suurta asiantuntijakapasiteettiä. On varmasti totta, että lainsäädännön toteuttaminen kaupunkitasolla tarvitsisi huomattavasti suuremman määrän asiantuntijoita kuin nykyinen valtiotasoinen järjestelmä. Tämän toteuttaminen pienemmissä kaupungeissa ja varmasti myös asukasluvultaan suuremmisakin voisi osoittautua haasteelliseksi. Jos lainsäädännölle halutaan enemmän vaikuttavuutta kaupunkitasolla, ehkä tarkastelua tuleekin viedä lähemmäs maakuntatasoa, jolloin asiantuntijaverkostoja on taas huomattavasti enemmän käytettävissä. Toisaalta taas maakuntakohtaisessa lainsäädännössä haastateltavat näkivät ongelmana kilpailun syntymisen maakuntien välille, sekä kaupunkikohtaisen vallan vähentymisen. Maakuntien välinen kilpailu ja eräänlaisen paremmuusjärjestyksen syntyminen voi olla mahdollinen seuraus maakuntakohtaisen lainsäädännön lisääntymiselle. Kaupunkikohtainen vallan vähentyminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä lainsäädännön siirryttäessä valtiotasolta maakuntatasolle, tulee se myös lähemmäs kaupunkia. Lainsäädäntö ei ole yhtään sen kauempana kuin nykyisessäkään mallissa, vaan päinvastoin lähempänä maakunnan kehitykselle sopivia standardeja.

Taulukossa 12 on esitetty yhteenveto haastattelukysymyksistä muuttujan kaupunkivaltion asema osalta. Muuttujan kaupunkivaltion asema osalta positiivisia teemoja haastatteluiden perusteella ovat kaipuu kaupungin itsenäisyyden korostumiseen, kahden esitetyn ideaalimallin suosio vastaajien joukossa, sekä liittovaltiomallin järkevyys suhteessa aiemmin esitettyihin ehdotuksiin. Muuttujan kaupunkivaltion asema negatiivisia teemoja taas ovat ideaalimallien toteutettavuus, Sote-mallien suosio, maakuntamallin tapauksessa paikallisten toimijoiden vallan alentuminen, sekä ideaalimallien hankala toimivuus Suomen oloissa.

Kaupunkivaltion asema +	Kaupunkivaltion asema –
Vastauksissa näkyy kaipuu kaupungin itsenäisyyden korostumisesta	Yksi vastaajista ei pidä kumpaakaan mallia toimivana
Vastaajista 3 pitää itsenäistä kaupunkivaltiota parempana vaihtoehtona, kun taas 2 liittovaltiomallia	Kehitys vaikuttaa menevät kohti maakuntamallia esimerkiksi Sote-ratkaisujen osalta
Vaikka itsenäinen kaupunkivaltio saa enemmän kannatusta, sitä kannattavat pitivät myös liittovaltiota hyvänä mallina	Maakuntamalliin johtavat ratkaisut alentavat paikallisten toimijoiden valtaa
Esitetty liittovaltiomalli kuulostaa järkevämältä kuin aiemmin esitetyt Sote-mallit	Mallien toimivuus Suomen oloissa hankalasti toteutettavissa

Taulukko 12: Kaupunkivaltion asema muuttujan tulkinta

Niukka enemmistö haastateltavista pitää siis muuttujan kaupunkivaltion asema arvoa A, eli itsenäinen valtio parhaana vaihtoehtona kahdesta esitetystä skenaariorista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaupungit haluaisivat ryhtyä täysin itsenäisiksi, valtiosta riippumattomiksi tahoiksi. Aikaisemmat

haastatteluvastaukset kuitenkin puoltavat sitä seikkaa, että kaupungeilla on halu korostaa kaupungin itsenäistä asemaa suhteessa valtioon. Myös muuttujan kaupunkivaltion asema arvo B, eli liittovaltio sai kannatusta haastateltavien joukossa. Haastateltavat, jotka pitivät itsenäistä kaupunkivaltiota parempana vaihtoehtona, olivat myös myötämielisiä liittovaltiomallia kohtaan. Asiaa täytyy kuitenkin tarkastella kriittisesti ja täytyy huomioda, että haasteltavilla oli valittavissa vain kaksi vaihtoehtoa, joten toisen suosio oli välttämätöntä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että muuttujan kaupunkivaltion asema arvo D, eli autonominen alue kuvaa parhaiten todellisuutta, sekä nykytilannetta.

Kuten edellä esitettyssä muuttujaa lainsäädäntö tarkastelleessa osiossa, myös tässä osiossa maakuntamallin katsotaan alentavan paikallisten toimijoiden valtaa. Valtan tullessa lähemmäs kaupunkia näin tuskin tulee tapahtumaan, vaan päinvastoin kaupungin alueella paikallinen päätöksenteko tulee korostumaan entisestään, sillä resurssit ovat ohjattavissa pienemmälle alueelle. Toisaalta tämä riippuu paljon myös suhteesta maakunnan ja valtion välillä, sillä jos maakuntia katsotaankin yksittäisinä kaupunkeina, on paikallisen vallan vähentyminen täysin mahdollista.

Esitettyjen ideaalimallien toimivuutta itsessään kritisoitiin Suomen oloissa ja pidettiin hankalasti toteutettavina. Suomen oloissa toteutettavuudesta voi tehdä hankalaa muun muassa pienet asukasluvut, sekä pitkät välimatkat, joita tosin voidaan kompensoida informaatioteknologian keinoin. Varmasti myös asenne ja poliittiset päätökset vaikuttavat mallien uskottavuuden arvioinnissa. Täytyy kuitenkin muistaa, että kyse on nimenomaan ideaalimalleista ja ideaalitilanteista, eikä todellisista tulevaisuuden ennusteista. Toisaalta muun muassa ratkaisut Sote-mallien osalta vaikuttavat tähtäävän yhä enemmän maakuntakohtaiseen rakenteeseen ja jo haastatteluvastauksissakin kävi selväksi joidenkin Sote-mallien utopistisuus.

10.4 Teemojen ulkopuolisia tulkintoja

Haastatteluissa kävi ilmi myös muutamia varsinaisten haastattelukysymysten ulkopuolelle jääviä tekijöitä. Tässä kappaleessa on nostettu muutama kysymysten ulkopuolelle jäänyt teema.

Eräässä haastattelussa haastateltavan kanssa käytiin keskustelua Saksan liittovaltiomallista. Haastateltavan mukaan saksalaisista kaupungeista hyvinä esimerkkeinä ovat Berliini ja Hampuri, jotka kummatkin ovat myös oma osavaltionsa. Oman osavaltionsa omaavat kaupungit sopivat hyvin tutkimuksen aihepiiriin, sillä ne lähestyvät sekä metropolin, että osavaltion määritelmiä. Osavaltioina näiden suurten kaupunkien voisi kuvitella omaavan suuri autonominen asema, sekä vaikuttavuuden

aste liittovaltiotasolla. Voisi myös kuvitella, että tämän kaltaisten kaupunkien on helppo vaikuttaa paikalliseen lainsäädäntöön, yhtenä suurena osana liittovaltiota.

Yhdessä haastattelussa kuvattiin 100 000 asukkaan kaupunkia sopivaksi asukasluvultaan itsenäistä kaupunkivaltiota ajatellen. Haastateltavan mukaan tällöin puhutaan kaupungista, joka omaa oikeusvaltion elementtien lisäksi, joko laiva- tai lentokoneliikenteen. Toisen haastateltavan mukaan taas itsenäinen kaupunkivaltio toimisi kun puhutaan miljoonista asukkaista kaupunkialueella. Jos haastatteluissa esitettyjä asukaslukuarvauksia verrataan kappaleessa 5.1 esitettyihin Hansenin kriteereihin, voidaan todeta huomattavasti pienemmänkin asukasluvun riittävän kaupunkivaltion määritelmään. Yhä olemassa olevista kaupunkivaltioista Monaco, Vatikaani ja San Marino ovat asukasluvultaan huomattavasti pienempiä, kuin haastateltavien esittämät arviot. Toisaalta taas Singaporen kaupunkivaltio sopii määrittelyyn miljoonien asukkaiden kaupunkialueesta. Nykyisten kaupunkivaltioiden tapauksessa puhutaan myös pitkästä historiallisesta kehityksestä, joka on tapahtunut ajan kanssa. Kaupunkien, jotka eivät ennestään ole toimineet kaupunkivaltion tavoin voisi kuvitella tarvitsevan suurempia resursseja toimiakseen itsenäisenä. Suurempien resurssien saanti taas vaatii isompaa väkilukua, jonka vuoksi haastatteluissa esitetyt väitteet saavat myös painoarvoa.

Eräässä haastattelussa keskusteltiin syvällisemmin kaupunkien laivaliikenteen tärkeydestä ja siitä kuinka jotkut laivaliikenteen omaavat kaupungit toimivat kohtuullisen omavaraisesti. Yksi esimerkki tällaisesta lähiseudun kaupungista oli Vaasan kaupunki. On syytä huomauttaa, että mikään empiirisessä aineistossa tarkastelluista kaupungeista ei omaa laivaliikennettä, sillä koko Etelä-Pohjanmaan alue on sisämaassa. Myöskään jotkut nykyiset kaupunkivaltiot eivät omaa laivaliikennettä, kuten esimerkiksi San Marino tai Vatikaani. Toisaalta kaupunkivaltiot Singapore ja Monaco, sekä kaupunkivaltion piirteitä omaavat kääpiövaltiot, kuten Hong Kong tai Macao omaavat hyvät laivayhteydet. San Marino ja Vatikaani kuitenkin osoittavat, että laivayhteyden, tai edes lentoliikenteen puuttuminen ei rajaa mahdollisuutta toimivalle kaupunkivaltiolle.

OSA VI: JOHTOPÄÄTÖKSET

11. Lopullinen ideaalivaltio

11.1 Lopullinen kaupunkivaltion ideaalitila (AAACA)

Haastatteluiden perusteella voidaan katsoa lopullisella ideaalivaltiolla olevan kaksi ulottuvuutta. Ensinäkin on olemassa haastatteluissa näkyvä ideaalitila, eli se tila missä halutaan olla tulevaisuudessa tai jopa nykyhetkessä. Toinen ulottuvuus on se tila, joka vaikuttaa todenmukaisemmalta kehityssuuntaa ajatellen. Täydennetty ideaalitila esitetään tässä kappaleessa, kun taas todellista kehitystä rinnastava ideaalimalli esitetään seuraavassa kappaleessa.

Täydennetty, lopullinen ideaalitila vastaa suurilta osin kappaleessa 8.1 esitettyä itsenäisen kaupunkivaltion ideaalimallia (ks. taulukko 13) Toki tähän täytyy suhteutua kriittisesti, sillä itsenäinen kaupunkivaltio on yksi haastatteluissa käytetyistä vertailukohdista ja siksi myös haastattelukysymykset viittasivat syvästi sen arvoihin. Ideaalitila onkin kuvaus jo aiemmin esitetystä ideaalimallista, jota on täydennetty haastatteluaineistossa ilmenevillä teemoilla.

	Itsenäinen kaupunkivaltio	Lopullinen ideaalivaltio
Demokratia	A: Lähidemokratia	A: Lähidemokratia
Hallitus	A: Virkamieshallitus	A: Virkamieshallitus
Hallitsija	A: Ruhtinas	A: Ruhtinas
Lainsäädäntö	A: omatoiminen erillinen lainsäädäntö (kaupunkivaltiotasolla)	C: Vahva erillinen lainsäädäntö (keskusvaltiolla pieni vaikutus)
Kaupunkivaltion asema	A: Itsenäinen valtio	A: Itsenäinen valtio

Taulukko 13: Itsenäinen kaupunkivaltio vs. lopullinen ideaalivaltio

Haastatteluaineistossa kävi ilmi, että kaupungeilla on halu korostaa asukkaidensa osallistumista kaupungin kehittämiseen. Kaupungin demokraattinen asema ideaalitulassa onkin lähidemokratiaan perustuva. Kaupungin asukkailla on lähidemokratian keinoin oikeus ja mahdollisuus osallistua oman kotikaupunkinsa päätöksentekoon.

Virkamieshallituksen tehtäviin taas kuuluu pitää huoli siitä, että lähidemokratia ei muutu anarkiaa muistuttavaksi tilaksi, jossa päätökset tehdään asukkaiden hetken mielenjohteessa tai henkilökohtaisen edun tavoittelun muodossa. Virkamieshallitus hyväksyy ja toimeenpanee lähidemokratialle ehdotetut tai käsitellyt ehdotukset, sekä tarkkailee näiden taloudellisia vaikutuksia. Taloudellisen elementin lisääminen ideaalimalliin on tärkeä, sillä jonkinasteisen asiantuntijuuden tai virkamieskoneiston täytyy pitää huoli taloudellisten edellytysten toteutumisesta. Virkamieshallitus on asiantuntijahallitus, joka on valittu hakijoiden pätevyyteen perustuviin seikkoihin. Vaikka haastatteluissa ei suoranaisesti viitattu virkamieshallitukseen hallintoelimeni, painotettiin virkamieskunnan ja asiantuntijuuden arvoa kaupunkijohtamisessa.

Ideaalitilassa kaupungin johtoon valittu henkilö, oli hän sitten kaupunginjohtaja tai pormestari titteliltään, on rooliltaan kaupunkia edustava. Tällä henkilöllä on toisaalta konsernimainen johto-ote koko kaupungin organisaatioon, mutta toisaalta myös valta-asemaa on rajoitettu edustusmaisempiin tehtäviin. Tämä henkilö voi tarvittaessa ja kaupungin asukkaiden sitä vahvasti halutessa erottaa virkamieshallituksen ja vaatia uutta valintaprosessia.

Kappaleessa 8.1 esitetty ideaalivaltio itsenäisenä kaupunkivaltiona eroaa lainsäädännön osalta ainoana muuttujana. Vaikka puhutaankin ideaalista tilanteesta, vaikuttaa siltä, että kaupungilla tuskin pitkään aikaan tulee olemaan täysin itsenäistä lainsäädäntöä. Siksi lainsäädäntö on ideaalissa tilassa korostettu nykyisestä lainsäädännöstä, mutta se ei ole täysin valtiosta riippumatonta. Kaupungilla on siis mahdollisuus vaikuttaa kaupungin sisäiseen lainsäädäntöön, mutta sen täytyy silti myös noudattaa valtion sanelemaa lainsäädäntöä, joka on korkeammassa asemassa. Vaikka ideaalivaltiomallien osalta kaupunkivaltio itsenäisenä valittiin liittovaltiomallin ylitse lopullisessa ideaalitilaa kuvaavassa mallissa, voitaisiin itse lainsäädäntö toteuttaa vahvemmin maakuntatasolla. Lainsäädäntö voitaisiin toteuttaa maakuntatasolla, jolloin maakuntatasoinen lainsäädäntö huomioisi alueelliset vaikutukset, kun taas valtiollinen lainsäädäntö sanelisi suuremmat valtiolliset linjat. Lainsäädännöltään kaupunki voisi siis olla kaupunkikohtainen tai tarvittaessa maakuntakohtainen, jos ei kaupungilla itsellään ole resursseja omatoimisen lainsäädännön järjestämiseen. Kuitenkin aina niin, että valtiotasoiisiin suuriin linjoihin liittyvät asiat, kuten ulkopolitiikka, puolustuspolitiikka, sekä valuutta on lainsäädännöllisesti järjestetty valtiotasolla.

Ideaalitilanteessa kaupunkivaltion asema on itsenäinen kaupunkivaltio. Samalla voitaisiin kuitenkin puhua liittovaltiosta, sillä valtiolla on yhä jonkin asteista toimivaltaa kaupunkien suhteen. Koska puhutaan kaupunkivaltiosta, kaupunki pystyy kuitenkin säätämään suhteellisen vapaasti kaupungin sisällä tapahtuvista asioista. Ei voida kuitenkaan puhua yhtä itsenäisestä tai vapaasta kaupungista kuten kappaleen 8.1 itsenäisessä kaupunkivaltiossa. Korjatussa ideaalitilassa valtio vastaa muun

muassa puolustuspolitiikasta, valuutasta, sekä ulkopoliittisista linjauksista. Kaupunki vastaa sen rajojen sisällä tapahtuvista toiminnoista, kuten palveluiden järjestämisestä, sekä aluepolitiikasta.

Täydennetyssä ideaalimallissa ei voida enää täysin puhua itsenäisestä kaupunkivaltiosta, sillä keskusvaltiolla on jonkinasteista valtaa. Ideaalimalli kuitenkin yhä täyttää kaupunkivaltiolle asetetut kriteerit, sekä parantaa kaupungin autonomista asemaa huomattavasti.

11.2 Todellista kehitystä vastaava malli (BBADD)

Se mikä on toivottua ja mikä on tulevaisuuden todellinen linja, ovat kaksi täysin eri asiaa. Edellisessä kappaleessa esitetty ideaalimalli on toteutukseltaan täysin mahdollinen, joskin nykyisyydessään äärimmäisen epätodennäköinen. Edellisessä kappaleessa esitetty malli ei kuitenkaan vastaa haastatteluaineiston perusteella kerättyä tietoa kaupunkien kehityssuunnista. Tässä kappaleessa esitetty malli rinnastaa tässä tutkimuksessa luotuja muuttujia haastatteluainestossa esitettyihin teemoihin. Tämän mukaan pyritään kehittämään tulevaisuuden suuntaa vastaava, lähinnä oleva kaupunkivaltion ideaalimalli. Vaikka malli on kehityssuuntaa vastaava, täytyy silti muistaa, että kyseessä on nimenomaan ideaalitila. Tarkoituksena ei siis ole ennustaa tulevaisuuden mallia, vaan rinnastaa kehityssuuntia kaupunkivaltion käsitteistöön.

Alkuperäisen, kappaleessa 8.2 esitetty nykytilan omaksuva kaupunkivaltio on muuttujien osalta hyvin lähellä haastatteluaineiston perusteella luotua todellista kehitystä vastaavaa ideaalimallia (ks. taulukko 14). Todellista kehitystä vastaavassa mallissa demokratia toteutetaan kansanedustuksen keinoin. Kuten jo edellisessä kappaleessa todettiin, on kaupungeilla suuri halu korostaa kansalaisosallistumista kaupungin rajojen sisällä. Ei voida kuitenkaan puhua täysin osallistavasta mallista, sillä monet kansalaisosallistumiseen liittyvät asiat ovat yhä ajatustasolla. Tilanne, jossa kaupungin asukkaat saisivat todellisesti päättää oman kaupunkinsa asioista vaikuttaa epätodennäköiseltä. Vaikka se teknisesti olisi mahdollista esimerkiksi kuntalaisaloitteiden muodossa, on kaupungin asukkaiden halukkuus vähäistä kaupungin toimintaan vaikuttamisen osalta. Siksi edustuksellinen demokratia kaupunginvaltuuston muodossa on todennäköisin ratkaisu. Toisaalta myös edustuksellinen demokratia on menettämässä asemaansa alhaisten äänestysprosenttien muodossa.

	Nykytilan omaksuva kaupunkivaltio	Todellista kehitystä vastaava malli
Demokratia	B: Kansanedustus	B: Kansanedustus
Hallitus	D: Ulkopuolinen hallitus	B: Edustuslaitoksen valitsema
Hallitsija	A: Ruhtinas	A: Ruhtinas
Lainsäädäntö	D: Erillinen lainsäädäntö (keskusvaltion tasolla)	D: Erillinen lainsäädäntö (keskusvaltion tasolla)
Kaupunkivaltion asema	D: Autonominen alue	D: Autonominen alue

Taulukko 14: Nykytilan omaksuva kaupunkivaltio vs. todellista kehitystä vastaava malli

Muuttuja hallitus on ainut kappaleesta 8.2 esitetystä nykytilaa omaksuvasta kaupunkivaltiosta eroava muuttuja. Nykytilan omaksuvassa kaupunkivaltiossa hallituksen asemaa kuvattiin ulkopuolisen hallituksen rajoittamaksi ja ohjailevaksi. Tulevat kehityssuunnat kuitenkin viittaavat siihen, että tilanne tämän osalta olisi parantumassa muun muassa normipurun myötä. Hallitusta voitaisiin siis kuvata edustuslaitoksen valitsemaksi. Kaupungin hallitus siis valitaan, joko kaupunginvaltuuston toimesta tai suoraan erillisin vaalein. Suhteessa keskusvaltion hallitukseen sen rooli on pienempi, mutta pystyy vaikuttamaan kaupungin rajojen sisällä. Todellisuudessa myös kaupungin virkamiehillä on vahva rooli kaupungin hallinnassa, joskaan ei niin näkyvä kuin edellisessä ideaalimallissa.

Kaupungin hallitsija, eli kaupunginjohtaja tai mikä tahansa viralle säädetty tittelin omaava henkilö omaksuu todellista kehitystä vastaavassa mallissa konsernijohtamisen toimintatapoja, mutta pysyy rooliltaan myös kaupunkia edustavana. Kaupunginjohtajan valta-asema ei ole erityisen suuri, mutta vaatii konsernijohtamisen mukaan tullessa yhä enemmän monipuolista asiantuntijuutta tai kykyä johtaa erilaisia asiantuntijoita. Kaupunginjohtaja toimii hallituksen puheenjohtajana ja on joko hallituksen tai kaupungin asukkaiden suoraan valitsema.

Todellisuudessa haastatteluista näkyvien kehityssuuntien mukaan ajatus erillisesti lainsäädännöstä on utopistinen. Lainsäädännön järjestäminen keskusvaltion tasolla on todennäköisempi vaihtoehto, vaikka kaupungin asemaa olisikin parannettu suhteessa valtioon. Koska todellista kehitystä vastaavassa mallissa valtionhallinnolla on suuri rooli, näkyy se myös lainsäädännön osalta. Kaupungilla tuskin myöskään on resursseja toteuttaa omakohtaista lainsäädäntöä valtion säätämien velvoitteiden alaisuudessa.

Todellista kehitystä vastaavassa mallissa kaupunkivaltio on asemaltaan autonominen alue. Autonomisuudeltaan se on korostetumpi kuin nykyään, mutta se mielletään yhä osaksi valtion tahdon toteuttajaa. Erona nykyiseen malliin on kuitenkin se, että korostetulla autonomisella asemalla se

pystyy säätämään paremmin miten valtion asettamat tavoitteet toteutetaan. Vaikka valtion ohjaus on suurta suhteessa kaupunkiin, pystyy kaupunki silti valitsemaan toteutumistavan omien rajojensa sisällä.

11.3 Korjatut ideaalimallit vastakkain

Kappaleessa 11.1 esitetty lopullinen ideaalitila kuvaa siis ideaalitulannetta toteuttaa kaupunkivaltio Suomen kaltaisessa valtiossa (ks. taulukko 15). Siinä on yhdistetty kaipa osallistuvaan kaupunkikehittämiseen, asiantuntijaosaaminen, kaupunginjohtajan muuttuva työnkuva, tarve paikallisten olosuhteiden huomioimiselle, sekä edellytykset paikallisen innovaation ja toimintaedellytysten turvaamiselle. Kyseessä on selvästi ideaalimalli, joka toimivuudeltaan sinänsä on tässä tutkimuksessa esitetyin kriteerein mahdollinen. Se ei kuitenkaan, ainakaan lähiaikoina ole kovinkaan todennäköinen kuntakentän toteuttamisen muoto. Ideaalimallin avulla voidaan kuitenkin tarkistella ideaalitulannetta näiden kuuden muuttujan avulla ja pyrkiä konkretisoimaan niihin sisältyvää ajatusta paremmin. Malli myös todistaa, että kaupunkivaltion ajatus ei ole liian kaukana Suomen kuntamallista, eikä myöskään kuntakehittämisessä arvostetuista kriteereistä.

	Lopullinen ideaalitila (haastattelujen jälkeen täydennettynä)	Todellista kehitystä vastaava malli (haastatteluvastausten analyysi)
Demokratia	A: Lähidemokratia	B: Kansanedustus
Hallitus	A: Virkamieshallitus	B: Edustuslaitoksen valitsema
Hallitsija	A: Ruhtinas	A: Ruhtinas
Lainsäädäntö	C: Vahva erillinen lainsäädäntö (keskusvaltiolla pieni vaikutus)	D: Erillinen lainsäädäntö (keskusvaltion tasolla)
Kaupunkivaltion asema	A: Itsenäinen kaupunkivaltio	D: Autonominen alue

Taulukko 15: Korjatut ideaalimallit vastakkain

Kappaleessa 11.2 esitetty todellista kehitystä vastaava malli taas ei kuvaa täysin ideaalia kuvaa kaupunkivaltion järjestämisestä Suomen kaltaisessa valtiossa. Se kuvaa sen sijaan todennäköisintä

vaihtoehtoa jos nykyisellä kehityssuunnalla pyritäisiin siirtymään kaupunkivaltiomalliin. Asemaltaan kaupunkivaltio ei ole itsenäinen, mutta silti alueellisesti autonomiaa on pyritty lisäämään. Tästä kertoo haastatteluaineistossa usein esille noussut toive normien purkamisen osalta. Kaupunki itsenäisempänä osana suhteessa valtioon pystyy toteuttamaan paremmin valtion sille antamia tehtäviä. Se pystyy myös arvioimaan paremmin näiden tehtävien alueellisia vaikutuksia ja toteuttamaan tehtäviä suhteessa näihin vaikutuksiin.

12. Tutkimuksen yhteenveto

12.1 Tutkimuskysymykseen vastaaminen ja muut johtopäätökset

Maiden rajat muuttuvat jatkuvasti, kun taas toisaalta kansallisvaltioiden rajat ovat jossain määrin menettämässä merkitystään ja kaupunkien rooli on kasvanut (ks. Barber, 2013). Viime vuosien aikana myös valtion sisällä toimivien alueiden pyrkimykset kohti autonomisempaa mallia ovat olleet enemmän näkyvillä mediassa. Tässä esimerkkeinä muun muassa Skotlannin pyrkimykset itsenäiseksi valtioksi (ks. Yle, 2015b), Venetsian halu jatkaa kaupunkivaltion perinnettä omana itsenäisenä alueenaan (ks. Mtv, 2014), sekä Katalonian alueen pyrkimykset itsenäisyyteen (ks. Yle, 2015a). Kuten lähidemokratian käsitteistöä kuvaavassa kappaleessa jo todettiin, on pohjoismainen itsehallinto ainutlainen suhteessa muuhun Eurooppaan (ks. Laiho, 2000). Silti nämä edellä mainitut kulttuurishistorialliset alueet pyrkivät Pohjoismaisia itsehallintoalueitakin autonomisempaan alueeseen, täydelliseen itsenäisyyteen. Voisiko tällainen kehitys olla mahdollista myös Suomessa? Ajatus kuulostaa äkkiseltään utopistiselta, mutta muun muassa Ahvenanmaan tapauksessa itsehallinto näkyy korostumpana kuin muualla Suomessa. Tästä hyvinä esimerkkeinä Ahvenanmaan erityisasema kansainvälisissä suhteissa, sekä erityisasema Suomen eduskunnassa (Kähkönen T., 2007, s. 102). Suomella on siis olemassa jonkinlainen ennakkotapaus autonomisemmasta alueesta suhteessa valtioon. Voisiko samantapaista autonomista erityisasemaa soveltaa myös muiden maakuntien tapauksessa? Tässä tutkimuksessa kerätty aineisto osoittaa, että kaupungeilla, kuten myös maakunnilla on tarve edistää alueellisten erityisominaisuuksien huomioimista, jotta voidaan saavuttaa paremmin alueellisia innovaatioita ja parantaa toimintaedellytyksiä.

Tätä tutkimusta on johdatellut kaksi osainen tutkimuskysymys. Ensimmäinen kysymys koskee toimivuutta Suomessa ja erityisesti harvaanasutuilla alueilla. Toinen kysymys koskee esitettyjen ideaalivaltioiden tarjoamia mahdollisuuksia suhteessa kaupungin toimintaan, sekä näiden mallien toivottavuutta. Ensimmäiseen osaan tutkimuskysymystä on helppo vastata. Edellä mainittu ennakkotapaus alueellisen itsehallinnon korostumisesta, sekä tässä tutkimuksessa esitetyt ideaalimallit vahvistavat kaupunkivaltion mahdollisena toimintamuotona myös Suomessa. Tosin toimivuus harvaanasutulla alueella on hankalempi selvittää. Jos palaamme kappaleessa 5.1 esitettyihin Hansenin kriteereihin kaupunkivaltion pinta-alan ja asukasluvun osalta (ks. Hansen M. H., 2000), voidaan huomata että kaupunkivaltio voi toimia myös hyvin pienellä alueella, sekä pienellä asukasluvulla. Toisaalta samaisten kriteerien valossa Suomen kuntien pinta-ala on myös suurehko verrattain Hansenin määritelmään. Tässä tutkimuksessa haastatteluiden muodossa tutkitut kaupungit Etelä-Pohjanmaan alueella vaihtelevat pinta-alaltaan 751,04–1469,21 neliökilometrin välillä

(Maanmittauslaitos, 2015). Suurin moderni kaupunkivaltio Singapore taas on pinta-alaltaan lähellä haastatteluiden pinta-alallisesti pienintä kaupunkia, Lapuaa. Toki Singaporen tapauksessa voidaan puhua enemmänkin metropolista, kuin harvaanasutusta alueesta ja siksi näitä kahta on vaikea verrata keskenään. Kaupunkivaltioista ei siis ole olemassa suoranaista ennakkotapausta pinta-alallisesti suuremmalla alueella. Toisaalta edellä esitetyt media-esimerkit Katalonian ja Skotlannin osalta osoittavat, että myös huomattavasti suuremmilla alueilla on kaipuuta itsenäisyyteen. Nämä alueet taas kuitenkin ovat niin paljon isompi kuin suomalaiset kaupungit, että myös niiden vertailu keskenään on mahdotonta. Täytyy kuitenkin muistaa, että kaupunkivaltion kuvaukset usein vastaavat historiankirjojen kuvaa kaupunkivaltioista. Modernissa kaupunkivaltiossa tulee huomioida myös nykyajan tuomat teknologiset ja logistiset mahdollisuudet, joiden vuoksi suurehko pinta-ala ei ole yhtä iso ongelma kuin ennen. Tämän lisäksi edellä mainittu suomalainen kaupunkirakenne on erikoinen, sekä autonomian, että pinta-alansa puolesta. Palattaessa kaupungin ja maaseudun suhdetta käsittelevään kappaleeseen 4.2, voidaan todeta että tämä erikoinen rakenne näkyy esimerkiksi kaupungin asukasluvun määrittelyn yhteydessä ks. (European Union, 2011). Voidaan tulkita, että Euroopassa vallitseva käsitys kaupungin koosta, vastaa lähinnä Suomen mittakaavassa maakuntatasoa. Yksi mahdollisuus parantaa kaupunkitasoista autonomiaa lienee siis lisätä maakuntatasoista vaikuttavuutta.

Toinen osa tutkimuskysymystä liittyy tässä tutkimuksessa luotujen ideaalivaltiomallien mahdollistamaan toiminnan tehostamiseen ja toivottavuuteen. Haastatteluaineiston perusteella on todettava, että kaupungin ja valtion välisissä suhteissa on omat ongelmansa. On selvästi huomattavissa ilmiö, jossa valtio vähättelee kuntien asemaa, sekä pitää kuntia oman toimintansa toteuttajina. Ongelma valtion ja kuntien suhteessa ei ole se, että valtio kääsee mitä kuntien tulisi tehdä. Ongelma on siinä, että valtio myös määrittelee miten kyseinen toiminta tulisi toteuttaa. Erilaiset normistot ohjaavat kuntien toimintaa, eivätkä usein huomioi alueellisia tarpeita. Näiden alueellisten tarpeiden huomiotta jättäminen vähentää kuntien mahdollisuutta tuottaa paikallisia innovaatioita, kuten myös parantaa tehokkuutta parhaaksi katsomallaan tavalla. Myös valtion keskittämispoliittikka haittaa harvaanasuttujen kuntien toimintaa, kun paikalliset asukkaat joutuvat matkustamaan palveluiden perässä suuremmille paikkakunnille.

Tässä tutkimuksessa esitetyissä ideaalimalleissa on viisi muuttujaa, jotka ovat ohjanneet vahvasti tutkimuksen etenemistä. Demokratia on kuvannut kuntien asukkaiden halua toimia osana oman asuinalueensa kehittämistä ja pyrkinyt tarjoamaan parempia kansalaisosallistumisen muotoja. Hallitus on kuvannut kunnan päättävällän muotoja, kun taas hallitsija kunnan johtamista. Lainsäädäntö on pyrkinyt kuvaamaan kunnan vaikuttamista oman alueensa laillisiin kysymyksiin, ja

kaupunkivaltion asema on kuvannut kaupunkivaltiolle valittua muotoa. Kappaleessa 11 esitetyt kaksi ideaalimallia kuvaavat lopullisia, haastatteluvastausten täydentämiä ideaalimalleja. Ensimmäinen malleista (Lopullinen kaupunkivaltion ideaalitila) kuvaa ideaalia tilannetta kaupungin toimijuuden kannalta. Malli on esitys siitä, miten tämän tutkimuksen perusteella kaupunkivaltio tulisi järjestää. Toinen ideaalimalleista (Todellista kehitystä vastaava malli) taas on todellisia kehityssuuntia rinnastava, joskin siihen on liitetty kaupunkivaltion teema. Luonnollisesti jälkimmäinen malli on kehityssuunnaltaan lähempänä todellisuutta, kun taas edellinen utopistisempaa kehityssuuntaa. Kaikki tutkimuksessa esitetyt ideaalitilat ovat sanansa mukaisesti ideaaleja tilanteita, eivätkä kuvaa täydellistä tulevaisuuden suuntaa. Täytyy kuitenkin muistaa, että vaikka uusien ideaalimallien tapauksessa puhutaan uuden tiedon luomisesta, perustuvat niihin liittyvät muuttujat silti teoreettiseen aineistoon.

Parantavatko nämä ideaalit kaupunkivaltiot sitten oikeastaan kaupungin toimintaa? Jos kaupunki toimisi kappaleessa 11.1 esitetyn ideaalivaltion tavoin, ei kaupungin ja valtion välisissä suhteissa olisi ristiriitoja. Ideaalimallissa säilyisi, sekä valtion asema ulkopoliittisten-, puolustuspoliittisten säädösten ja valuutan osalta, että kaupungin korostettu autonominen asema. Valtiolta katoaisi taloudellisia paineita kaupunkien siirtyessä omatoimisempiin rahoituskeinoihin, kun taas kaupungit pystyisivät järjestämään palvelut omien resurssiensa puitteissa. Sen sijaan, että valtion pitäisi nähdä alueelliset vaikutukset, voisi kaupunki keskittyä näkemään sen sisällä toimivien kylien alueellisia vaikutuksia. Valtiohan yleensä ei pysty näkemään kuntien alueellisia vaikutuksia, saati sitten niiden sisällä toimivien kylien asemaa (ks. Kuisma & Mäkelä, 2015). Tällöin yhä useampi kaupungin asukas, myös harvaanasutuilla seuduilla saisi enemmän tarvitsemaansa huomiota. Kaupunkivaltiot siis mahdollistavat paikallisten olosuhteiden huomioimisen. Ne pitävät huolen siitä, että palvelut ovat siellä, missä myös käyttäjä on; valta on siellä missä sen piiriin kuuluvat asukkaat sijaitsevat; tieto tulee sieltä, missä sitä käytetään; ja että paikalliset innovaatiot saavat mahdollisuuden kehittyä ilman ulkopuolisia rajoitteita.

12.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusaiheen ollessa näinkin erikoinen on syytä vielä arvioida sen luotettavuutta, sekä tehtyjä tutkimusratkaisuja. Ensinäkin tutkimuksessa käytetty metodi on ainutlaatuinen. Päämetodina toimii skenaariotutkimus, jonka avulla on luotu neljä ideaalivaltiomallia. Näistä ideaalimalleista kaksi on ollut empiirisen tutkimuksen kohteena, jossa on sovellettu grounded theorya. Tällöin on päädytty vielä kahteen korjattuun ideaalivaltiomalliin. Metodin valinnat, varsinkin muuttujien määrittämisen

vaiheessa perustuvat pitkälti tutkijan omiin valintoihin. Siksi tässä tutkimuksessa verraten moneen muuhun tutkimukseen, on tutkijan rooli ja toisaalta vaikuttamismahdollisuus suuri. Koska mahdollisuus vaikuttaa tutkimuksen kulkuun on suuri, on myös tutkijalla suurempi vastuu pitää tutkimuksessa kriittinen asetelma.

Muuttujien määrittämisessä tutkimuksen kriittisyyttä on pyritty lisäämään valitsemalla muuttujat suhteessa hallinnon tutkimukseen. Kaupungin asema demokratiassa, kaupungissa toimivat toimielimet, kaupungin johto, kaupungin mahdollisuus päättää sisäisistä asioistaan, sekä kaupungin asema suhteessa valtioon ovat kaikki läheisesti hallintoon liittyviä teemoja. Näihin suurempiin teemoihin liittyen muuttujien arvojen valinnassa on lähtökohtaisesti käytetty tutkimuskirjallisuuteen viittaavia teemoja, esimerkiksi erilaisten historiallisten kaupunkivaltioiden eroavaisuuksia. Joidenkin arvojen valinnassa on jouduttu käyttämään tutkijan omia ratkaisuja, kuitenkin niin, että se on jotenkin suhteutettavissa teoreettisesti esiintyviin ilmiöihin, esimerkiksi vastakkainasettelulla. Muuttujien määritelmän yhteydessä on aina pyritty ilmoittamaan, mistä kyseisen tutkimuksen kappaleesta teema on noussut esiin.

Itsessään ideaalivaltiomallien luonti on tapahtunut toisaalta sattumanvaraisten muuttujayhdistelmien kautta, mutta lopulta myös pitkälti kaupunkivaltion aseman ohjailevana. Itsenäisen kaupunkivaltion ajatuksena on ollut alusta asti kuvata ihanteellista kuvaa kaupunkivaltion toimivuudesta, kun taas nykytilan omaksuva kaupunkivaltio on kuvannut kaupunkivaltiota lähinnä todellista tilannetta vastaavassa tulevaisuudessa. Neljästä alkuperäisestä ideaalimallista liittovaltio ja metropoli ovat olleet kaupunkivaltion aseman ohjaavia, mutta muuttujien arvojen osalta sattumanvaraisia. Tämän vuoksi esimerkiksi kuvaus metropolista kuulostaa tahattomasti dystopiselta, eikä liity mitenkään kritiikkiin metropoleja kohtaan.

Empiiriseen tarkasteluun on rajattu kaksi ideaalivaltiomallia neljän sijaan. Rajaukseen liittyy kaksi seikkaa. Ensimmäinen raja on tehty haastateltavien aikataulua säästäten, niin ettei haastateltavien täydy haastatteluhetkellä omaksua suurta määrää uutta tietoa. Grounded theory metodin kannalta jokaisen neljän ideaalimallin mukaan lukeminen olisi mahdollisesti tuottanut toki lisää uutta tietoa. Toiseksi raja on tehty tutkimusasetelmaa mukailevasti, tarkasteltavaksi maaseutunäkökulmaa ajatellen. Empiirisen aineiston kerääminen on päädytty toteuttamaan yhden maakunnan alueella, jolloin ajatuksena on ollut saada kattava kuva tietyn alueen kaupunkien ajatusmaailmasta. Rajauksen myötä ei voida puhua koko Suomea kattavasta kuntakentästä, vaan tietyn maantieteellisen alueen tilanteesta, joskin haastatteluvastaukset usein viittaavat myös toisiin maakuntiin. Maakuntakohtainen raja on ollut liittovaltioteeman kannalta huomattavasti helpompi kuin esimerkiksi rajaaminen suuriin kaupunkeihin metropoliteeman kannalta. Itsenäinen kaupunkivaltio taas kuvaa eräänlaista

ideaalityyppien ideaalityyppiä kaupunkivaltion osalta, eikä sen lisääminen tarkasteluun ole ollut vaikea tehtävä.

Empiirisen aineiston perusteella korjatut kaksi ideaalivaltiomallia kuvaavat ihanteellisinta ja todennäköisintä ideaalimallia. Näiden mallien osalta täytyy muistaa, että ne ovat ihanteellisia vain tässä tutkimuksessa esitettyjen kriteerien ja muuttujien perusteella, eivätkä siksi kuvaa täydellistä tulevaisuutta. Ne ovat kuitenkin haastatteluvastausten perusteella täydennettyjä kuvia, jo tässä tutkimuksessa aiemmin luoduista ideaalivaltiomalleista. Toinen muistettava asia ideaalimallien osalta on niiden ideaalitila. Ideaalivaltiomallien tarkoituksena on kuvata kaupunkivaltiota ja siksi ne esiintyvät aina siinä yhteydessä, vaikka pyrkisivätkin kuvaamaan todellisuutta vastaavaa tulevaisuuden tilaa.

Kriittisesti tarkasteltuna tutkimuksessa käytetty ideaalitila saattaa jossain kohdin ottaa tutkimuksesta vallan, jolloin todellisuudessa vallitseva aineisto voi jäädä vähemmälle huomiolle. Tätä on pyritty vähentämään muun muassa empiirisen aineiston kautta, jolloin on saatu mukaan myös kaupunkien edustajien mielikuvia tutkimuksen teemoista. Todellisuutta ideaalimalleihin on myös pyritty saamaan olemassa olevista kaupunkivaltioista, erityisesti asukaslukujen ja pinta-alojen puitteissa. Lisäksi todellisuutta on pyritty saamaan vertailemalla näitä asukaslukuja, sekä pinta-aloja Hansenin kriteereihin kaupunkivaltion määritelmästä.

Tutkimuksen teemaa on alusta asti vaikeuttanut teoreettisen aineiston vähäisyys kaupunkivaltioiteeman osalta. Kaupunkivaltion teeman tutkiminen on yleensä historiallista, eikä sitä ole juuri, jos ollenkaan tutkittu hallinnon alalla. Historiallisissa kaupunkivaltioissa on ollut paljon merkittäviä vaikuttajia Platonista Machiavelliin, jotka ovat kuvanneet omia näkemyksiään täydellisestä valtiosta. Nämä utopiakuvaukset eivät kuitenkaan sinänsä käsittele kaupunkivaltioita, vaikka ne on luotu sellaisen vallitessa, samaten kuin eivät tämänkään tutkimuksen ideaalivaltiot kuvaa nykyisin vallitsevaa todellisuutta. Niin sanottu utopiakirjallisuus myös usein vaikuttaa käsittelevän muutamia, jo tässäkin tutkimuksessa mainittuja utopiateoksia. Tämä kirjallisuus on usein itseään toistavaa ja perustuu vanhojen teosten analysointiin, sen sijaan että se pyrkisi luomaan uusia ideaalikuvia. Teoreettisen aineiston vähäisyyttä laskee entisestään aiheen rajausta koskemaan nimenomaan vähemmän tunnettuja, maaseutumaisempia kaupunkeja. Tutkimuksen tarkoituksena on kokoajan ollut uuden tiedon tuottaminen, mutta kriittisesti tarkasteltuna se on tehty osittain teoreettisen aineiston kustannuksella.

12.3 Mahdolliset aiheeseen liittyvät jatkotutkimukset

Esitelly tutkimusaihe on ollut haastava, sillä siihen liittyvä aikaisempi tutkimus on ollut vähäistä. Tutkimuksen selvänä tavoitteena on ollut uuden teoreettisen aineiston luominen, joka on toteutunut edellä esitellyissä kaupunkivaltion ideaalivaltiomalleissa. Koska tutkimusaihe on ollut haastava ja kaupunkivaltion teemaa, ainakin hallinnollisesti on tutkittu vähän, on myös siihen liittyvillä jatkotutkimuksilla monia mahdollisuuksia.

Ensinäkin vaikuttaa siltä, että modernissa maailmassa globalisaation myötä kansalaisyhteiskunnan rajat himmenevät ja ylikansalliset organisaatiot toimivat ilman kansallisia rajoja. Voisiko tätä kehitystä hyödyntää jotenkin myös kaupunkitasolla? Voisivatko kaupungit myös toimia yhä enemmän ylikansallisesti? Kaupunkivaltion teemaa ajatellen kaupungin alueen toimintaedellytyksiä voitaisiin parantaa ylikansallisilla toimijoilla tai toiminnoilla. Kaupunkia voitaisiin tutkia osana ylikansallista toimijaa yhteiskunnassa, sen sijaan että sitä tutkittaisiin osana valtiota.

Toinen jatkotutkimus voisi liittyä palveluiden yksityistämiseen, mistä varmasti löytyy myös aikaisempaa tutkimusta. Voisiko palveluiden parempi yksityistäminen lisätä kaupungin autonomiaa? Lisääkö tämä yksityistäminen kaupungin toimintaedellytyksiä tuomalla enemmän valtaa paikallisille yrityksille? Tähän liittyen voitaisiin tarkemmin tutkia esimerkiksi Singaporen yritysvetoisuutta tai Lontoon kaupungin sisällä toimivaa City of London (ks. City of London, 2015) omaperäistä yritysrakennetta.

Kolmas jatkotutkimuksen aihe voisi taas liittyä johtopäätöksissä mainittuihin Skotlannin ja Katalonian alueisiin. Tutkimuksessa voitaisiin tarkastella tarkemmin näiden alueiden pyrkimyksiä autonomiaan, sekä alueilla vaikuttavia hallinnollisia rakenteita ja ilmiöitä. Myös Belgiassa on samantapaista taistelua alueellisista itsehallinnosta kahden Belgialaisen alueen välillä.

Neljäs jatkotutkimuksen aihe voisi liittyä läheisemmin tähän tutkimukseen ja jatkaa tarkemmin tutkimusta modernien kaupunkivaltioiden osalta. Tutkimus voisi perehtyä paremmin olemassa olevien kaupunkivaltioiden hallinnollisiin rakenteisiin, sekä selvittää niiden toimintaedellytyksiä. Singapore, Monaco, Vatikaani, sekä San Marino ovat kaikki hyvin erilaisia kaupunkivaltioita ja perustuvat erilaisiin toimintaedellytyksiin. San Marino on historiallinen, jäänne Italian kaupunkivaltioista. Monaco mielletään eräänlaisena rikkaiden kaupunkina, kun taas Singaporessa yritystoiminta on korostettua. Vatikaanissa kaupunkivaltion erityisaseman taas antaa sen asema katolisen uskonnon keskiössä.

Lainatut lähteet

- Suomen Kuntaliitto ja Kunnallistieteen yhdistys. (2011). Kunnallisen itsehallinnon peruskivet. *Acta nro 224*. (A. Haveri; J. Stenvall; & K. Majoinen, Toim.) Helsinki. Haettu 27. 11 2015 osoitteesta http://flash.kunnat.net/2011/acta_224_fi/tiedostot/acta224-suomi.pdf
- Airaksinen, J.; & Lehto, V. (2012). Metropolialueiden hallinta tai hallitsemattomuus - pohjoismaisin sävyin. *Futura*, 2012(4), 77-84.
- Anttiroiko, A.-V. (2010). Luova kaupunkikehittäminen - kaupunkikonseptit innovatiivisen kaupunkikehittämisen apuna. Tampereen yliopisto Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. Haettu 30. 11 2015 osoitteesta http://www.uta.fi/jkk/sente/julkaisut/sentejulkaisut/luova_kaupunki.pdf
- Aristotle. (1959). *Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bacon, F. (2002). Uusi Atlantis. Teoksessa T. Campanella; F. Bacon; D. Hume; & M. Lahtinen (Toim.), *Matkoja Utopiaan* (ss. 95-140). Tampere: Otavan Kirjapaino Oy.
- Barber, B. R. (2013). *If Mayors Ruled the World - Dysfunctional Nations, Rising Cities*. New Haven and London: Yale University Press.
- Bell, W. (1997). *Volume 1 history, purposes, and knowledge: Foundations of futures studies: human science for a new era*. New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): transaction publishers.
- Bell, W. (1998). *Volume 2 Values, objectivity, and the good society: Foundations of futures studies: human science for a new era*. New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.
- Calhoun, C. (2002). utopia. *Dictionary of the Social Sciences*.
- Campanella, T. (2002). Aurinkokaupunki. Teoksessa T. Campanella; F. Bacon; D. Hume; & M. Lahtinen (Toim.), *Matkoja Utopiaan* (ss. 25-74). Tampere: Otavan Kirjapaino Oy.
- Charmaz, K. (2011). Grounded theory methods in social justice research. Teoksessa N. K. Denzin; & Y. S. Lincoln, *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (ss. 359-380). SAGE.
- City of London. (2015). *City of London*. Haettu 6. 12 2015 osoitteesta <http://www.cityoflondon.gov.uk/Pages/default.aspx>
- Corbin, J.; & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 13(1), 3-21.
- Defoe, D. (6. 4 2010). The Life and Adventures of Robinson Crusoe. (D. Price, Toim.) The Project Gutenberg eBook. Haettu 11. 5 2014 osoitteesta <http://www.gutenberg.org/files/521/521-h/521-h.htm>
- Encyclopedia Britannica. (2015). *Merriam-Webster*. Haettu 29. 11 2015 osoitteesta Federation: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/federation>
- European Union. (2011). *Cities of tomorrow: Challenges, visions, ways forward*. Brussels.

- Glaser, B. G. (1978). *Theoretical Sensitivity*. Mill Valley, California: The Sociology Press.
- Glaser, B. G. (2001). *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization Contrasted with Description*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G.;& Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New Brunswick: Aldine Transaction.
- Grounded Theory Institute. (20. 7 2014). *Grounded Theory Institute*. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta What is Grounded Theory?: <http://www.groundedtheory.com/what-is-gt.aspx>
- Hansen, M. H. (2000). Introduction: the concepts of city-state and city-state culture. Teoksessa M. H. Hansen (Toim.), *A comparative study of thirty city-state cultures* (ss. 11-34). Viborg: Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.
- Hansen, M. H. (2006a). *Polis: An Introduction to the Ancient Greek City-State*. New York: Oxford university press.
- Hansen, M. H. (2006b). *The Shotgun Method: The Demography of the Ancient Greek City-State Culture*. Columbia and London: University of Missouri Press.
- Haque, M. S. (2004). Governance and Bureaucracy in Singapore: Contemporary Reforms and Implications. *International Political Science Review*(Vol 25, No. 2), 227–240.
- Harisalo, R. (2005). Federalismia kunnallishallintoon. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 2005(2), 116-125.
- Harisalo, R.;& Miettinen, E. (2000). *Gobalisaatio - avoin vai suljettu maailma*. Helsinki: Art House Oy.
- Harisalo, R.;& Rannisto, P.-H. (2004). Hallitustutkimuksen teoreettisia vaihtoehtoja kunnallishallinnossa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 2004(4), 377-390.
- Harju, A. (2007). Kansa ja valta. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 2007(2), 247-251.
- Howard, E. (1902). *Garden Cities of To-morrow*. Lontoo: Swan Sonnenschein & Co., Ltd.
- Hume, D. (2002). Täydellisen valtion idea. Teoksessa T. Campanella;F. Bacon;D. Hume;& M. Lahtinen (Toim.), *Matkoja Utopiaan* (ss. 149-168). Tampere: Otavan Kirjapaino Oy.
- Huovila, E. (2002). Suora kansalaisosallistuminen kunnallisessa päätöksentekoprosessissa: Kansalaiskokoukset kohtaamispaikkana. Helsingin yliopisto. Haettu 29. 1 2016
- Huxley, A. (1932). *Brave new world*. Harmondsworth: Penguin.
- Hwee, Y.;Li, T.;Lin, J.;& Singapore Institute of International Affairs. (2005). Governing Singapore: How, Why, and Where are we Heading? The Singapore "Executive-led" Government System: Reflections for Hong Kong. Hong Kong: Civic Exchange.
- Jauhiainen, J. S. (2009). Mitä kaupunkitutkimus Suomessa on ja miten sitä tulisi tutkia? Teoksessa O. Voutiainen (Toim.), *Kaupungit kurkottavat 2010-luvulle - Näkymiä ja haasteita uudistuvalla kaupunkipolitiikalle* (ss. 9-15). Työ-ja elinkeinoministeriö.

- Jauhiainen, J. S.; & Harvio, S. (10 2008). Kaupunkitutkimus Suomessa 2000-luvulla. Helsinki. Haettu 27. 11 2015 osoitteesta
[http://www.researchgate.net/profile/Jussi_Jauhiainen/publication/271524092_Kaupunkitutkimus_2000-luvulla_\(Urban_research_in_Finland_in_the_2000s\)/links/54cb78b50cf2240c27e7ef07.pdf](http://www.researchgate.net/profile/Jussi_Jauhiainen/publication/271524092_Kaupunkitutkimus_2000-luvulla_(Urban_research_in_Finland_in_the_2000s)/links/54cb78b50cf2240c27e7ef07.pdf)
- Julien, P.-A. (1979). *Skenaariomenetelmä tulevaisuuden tutkimuksessa*. Helsinki: Julien, Pierre-André.
- Kalajoki, H. (2012). Näkökulmia metropolisoitumiseen, lähidemokratiaan ja ohjaukseen. *Futura*, 2012(4), 95-98.
- Kuisma, J.; & Mäkelä, M. (2015). *Kylien tulevaisuus*. Saastamala: Polemia.
- Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto. (9. 6 2015a). *Millainen on pieni kunta tulevaisuudessa? - Tulevaisuuden kuntakuvat*. Haettu 30. 11 2015 osoitteesta USO Uuden sukupolven organisaatiot ja johtaminen 2015–2016 -verkostoprojekti: http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/uso2015-2016/kuntakuvat/Documents/Millainen%20on%20pieni%20kunta%20tulevaisuudessa_kuntakuvat.pdf
- Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto. (9. 6 2015b). *Millainen on tulevaisuuden kaupunki? - Tulevaisuuden kuntakuvat*. Haettu 30. 11 2015 osoitteesta USO Uuden sukupolven organisaatiot ja johtaminen 2015–2016 -verkostoprojekti: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/uso2015-2016/kuntakuvat/Documents/Millainen%20on%20tulevaisuuden%20kaupunki.pdf>
- Kuntaliitto; FCG & Tampereen yliopisto. (9. 6 2015c). *Miltä keskikokoisen kunnan tulevaisuus näyttää? - Tulevaisuuden kuntakuvat*. Haettu 30. 11 2015 osoitteesta Oy:n USO Uuden sukupolven organisaatiot ja johtaminen 2015–2016 -verkostoprojekti: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/uso2015-2016/kuntakuvat/Documents/Milt%C3%A4%20keskikokoisen%20kunnan%20tulevaisuus%20n%C3%A4ytt%C3%A4%20k%C3%A4.pdf>
- Kähkönen, L. (2006). Suunta suomalaiselle kaupunkipolitiikalle. Suomen kuntaliitto. Haettu 27. 11 2015 osoitteesta http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=139
- Kähkönen, T. (15. 11 2007). ALUEELLISESTA ITSEHALLINNOSTA. Tutkimus sääntelyn kehittämismahdollisuuksista de lege ferenda kansanvallan näkökulmasta. Tampere: Tampereen yliopisto. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/76463/lisuri00070.pdf?sequence=1>
- Laiho, U.-M. (2000). Eurooppalainen ja Pohjoismainen näkökulma paikallisdemokratiaan. Teoksessa S. kuntaliitto, *III Kuntien tulevaisuusfoorumi: Kuntademokratian ja johtamisen tulevaisuudennäkymät* (ss. 37-45). Suomen kuntaliitto.
- Leino, H. (2006). Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun dynamiikka: Tutkimus Tampereen Vuoreksesta. Tampere: Tampere University Press. Haettu 29. 1 2016 osoitteesta <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67576/951-44-6566-0.pdf?sequence=1>
- Leinonen, J. (2012). "Monelta suunnalta on suitsia suussa, mutta niiden kanssa on elettävä" Johtamisen liikkumavara kunnanjohtajan silmin. *Väitöskirja*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Leskelä, M. (2012). Metropolin ilmaantuminen Suomeen: Kaupunkilaisuuden politiikka Pohjois-Suomen tulevaisuuden hallinnassa. *Futura*, 2012(4), 68-76.
- Maanmittauslaitos. (1. 1 2015). Suomen pinta-ala kunnittain. Haettu 22. 11 2015 osoitteesta http://www.maanmittauslaitos.fi/sites/default/files/alat15_su_nimet.pdf

- Martines, L. (1988). *Power and Imagination: City-States in Renaissance Italy*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Matthies, A.-L.; Kattilakoski, M.; & Rantamäki, N. (2011). Maaseudun hyvinvointipalvelujen kehittäminen kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta - KAMPA-hankkeen Tutkimus- ja kehittämisraportti I. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, YTR. Haettu 29. 1 2016 osoitteesta http://www.ruralpolicy.fi/files/1938/YTR_9_Maaseudun_hyvinvointipalvelujen_kehittaminen.pdf
- More, T. (2003). *Utopia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mtv. (24. 3 2014). *MTV uutiset*. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta Veneton alue pyrkii itsenäiseksi – muu Italia seuraa hämmentyneenä: <http://www.mtv.fi/uutiset/ulkomaat/artikkeli/veneton-alue-pyrkii-itsenaiseksi---muu-italia-seuraa-hammentyneena/3121412>
- Neuvonen, A. (2009). Kestävä kehitys ja ilmastonmuutos kaupunkien pysyväishaasteena. Teoksessa O. Voutiainen (Toim.), *Kaupungit kurkottavat 2010-luvulle - Näkymiä ja haasteita uudistuvalla kaupunkipolitiikalle* (ss. 32-41). Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Nibr and Nordregio. (2007). *Urban development - Nordic strengths and challenges under the heading of a new global agenda*. NordForsk.
- Numford, L. (1922). *the story of utopias*. New York: Boni and Liveright, inc.
- Ober, J. (1989). *Mass and elite in democratic Athens: Rhetoric, Ideology, and the power of the people*. Chichester, West Sussex: Princeton University Press.
- Orwell, G. (1999). *Vuonna 1984*. (R. Mattila, Käänt.) Porvoo: WSOY.
- Palonen, E. (2012). Lähidemokratian tulevaisuus. *Futura*, 2012(4), 58-67.
- Parjanne, R. (2000). Demokratian ja johtamisen tulevaisuudennäkymät. Teoksessa S. kuntaliitto, *III Kuntien tulevaisuusfoorumi: Kuntademokratian ja johtamisen tulevaisuudennäkymät* (ss. 3-6). Suomen kuntaliitto.
- Parker, G. (2004). *Sovereign City: The City-State through History*. Lontoo: Reaktion Books Ltd.
- Platon. (2011). *Valtio*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Romano, J. M. (2000). *Venice Reconsidered: The History and Civilization*. Baltimore, Maryland: The Johns Hopkins University Press.
- Rybczynski, W. (1996). *City Life*. New York: Touchstone.
- Ryynänen, A. (2009). Eduskunta ja kunnallinen itsehallinto. Helsinki. Haettu 29. 1 2016 osoitteesta https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_3+2009.pdf
- Ryynänen, A. (2012). Kunnan olemassaolon oikeus. *hallinnon tutkimus*, 2012(1), 62-70.
- Saaranen-Kauppinen, A.; & Puusniekka, A. (2006a). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. (Y. tietoaarkisto, Tuottaja) Haettu 29. 11 2015 osoitteesta Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

- Saaranen-Kauppinen, A.; & Puusniekka, A. (2006b). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. (Y. tietoaristo, Tuottaja) Haettu 4. 12 2015 osoitteesta Grounded theory: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2.html
- Samjatinin, E. (2013). *Me. Ntamo*.
- Saukko, P. (2008). Musiikkiterapian tavoitteet lapsen kuntoutusprosessissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19398/9789513934453.pdf?sequence=1>
- Scott, H. (2009). *Grounded Theory Online*. (G. T. Online, Toimittaja) Haettu 4. 12 2015 osoitteesta What is Grounded Theory?: <http://www.groundedtheoryonline.com/what-is-grounded-theory>
- Siitonen, J. (1999). Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta <http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>
- Siivonen, S. (2006). *Aasian kaupunkivaltioiden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sotarauta, M. (2009). Kuoliaaksi syleilty innovaatio. Teoksessa O. Voutiainen (Toim.), *Kaupungit kurkottavat 2010-luvulle - Näkymiä ja haasteita uudistuvalla kaupunkipolitiikalle* (ss. 16-31). Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Sotarauta, M.; Saarivirta, T.; & Kolehmainen, J. (2012). *Kuntakenttä itsensä vankina - raportti kuntien innovaatiojärjestelmästä*. Tampereen yliopisto. Haettu 27. 11 2015 osoitteesta <http://www.uta.fi/jkk/sente/julkaisut/sentejulkaisut/Kuntakentta.itsensa.vankina.pdf>
- Strauss, A.; & Corbin, J. (1994). Grounded Theory Methodology: An Overview. Teoksessa N. K. Denzin; & Y. S. Lincol, *Handbook of Qualitative Research* (ss. 273-285). SAGE Publications.
- Suomen kuntaliitto. (2015). *Kunnat.net*. Haettu 30. 11 2015 osoitteesta Tulevaisuuden kuntakuvat: <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/projektit/uso2015-2016/kuntakuvat/Sivut/default.aspx>
- Tilastokeskus. (22. 3 2013a). *Suurimmat kunnat*. Haettu 6. 1 2014 osoitteesta Tilastokeskus: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#suurimmat
- Tilastokeskus. (25. 3 2013b). *Maakuntien pinta-ala, väestö ja bruttokansantuote*. Haettu 6. 1 2014 osoitteesta Tilastokeskus: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#bruttokansantuote
- Uoti, A. (2003). *Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset perusoikeudet kunnallisessa päätöksenteossa*. Tampere: Tampere University Press.
- Vaattovaara, M. (2009). Tulevaisuuden suomalainen kaupunkiasuminen. Teoksessa O. Voutiainen (Toim.), *Kaupungit kurkottavat 2010-luvulle - näkymiä ja haasteita uudistuvalla kaupunkipolitiikalle* (ss. 42-47). Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Vakkuri, J. (2009). Pilven piirtäjiä suomalaisiin kuntiin. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 2009(1), 5-7.
- Vakkuri, J. (2010). Suureksi kasvamisen dilemma – suuruuden ekonomia kuntakehittämisen periaatteena. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 2010(2), 117-119.

- Valtioneuvosto. (9. 11 2015). *Valtioneuvosto ja ministeriöt*. Noudettu osoitteesta Hallitus päätti sote-uudistuksen jatkosta ja itsehallintoalueista: http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/hallitus-paatti-sote-uudistuksen-jatkosta-ja-itsehallintoalueista?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616
- Viherä, M.-L. (2015). Tulevaisuustaulukko ajatusten jäsentäjänä ja tulevaisuusajattelun herättäjänä. *Futura*, 2015(1), 45-50.
- Virtuaali Ammattikorkeakoulu. (6. 22 2007). *Ylemmän AMK- tutkinnon metodifoorumi*. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta Grounded Theory: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464144782/1194348654857/1194356926123.html>
- Väestötietojärjestelmä. (31. 10 2015). Kuntien asukasluvut aakkosjärjestyksessä. Haettu 22. 11 2015 osoitteesta <http://vrk.fi/default.aspx?docid=8872&site=3&id=0>
- Weber, M. (1919). *Politics as a Vocation*. Saksa.
- Weber, M. (1992). *Kaupunki*. Tampere: vastapaino.
- Wells, H. G. (10. 8 2008). *When the Sleeper Wakes*. Project Gutenberg. Haettu 11. 5 2014 osoitteesta <http://www.gutenberg.org/files/775/775-h/775-h.htm>
- Yle. (28. 9 2015a). *Yle uutiset*. Haettu 4. 12 2015 osoitteesta Itsenäisyyden kannattajat voittivat Katalonian aluevaalit: http://yle.fi/uutiset/itsenaisyyden_kannattajat_voittivat_katalonian_aluevaalit/8336007
- Yle. (13. 9 2015b). *Yle uutiset*. Noudettu osoitteesta Skotit taas uurnille? – Itsenäisyyden suosio kasvanut viime äänestyksen jälkeen: http://yle.fi/uutiset/skotit_tas_uurnille__itsenaisyyden_suosio_kasvanut_viime_aanestyksen_jalkeen/8301809?ref=leiki-uu
- Young, C. J. (2013). *From Nowhere: Utopian and Dystopian Visions of our Past, Present, and Future*. Toronto: Thomas Fisher Rare Book Library.

Liite 1: Haastatellut henkilöt

Kaupunginjohtaja Markku Lumio

Kauhavan kaupunki

5.8.2015

Kaupunginjohtaja Pekka-Alamäenpää

Alavuden kaupunki

10.8.2015

Kehittämiskojohtaja Erkki Välimäki

Seinäjoen kaupunki

11.8.2015

Kaupunginjohtaja Arto Lepistö

Lapuan kaupunki

17.8.2015

Kehityskojohtaja Terttu Liesmäki

Alavuden kaupunki

17.8.2015

Kaupunginjohtaja Vesa Koivunen

Alajärven kaupunki

24.8.2015

Liite 2: Haastattelukysymykset

Miten kuvattuihin skenaarioihin voitaisiin päätyä?	
Demokratia	Onko kaupungilla aikomusta ottaa kansalaisosallistumisen keinoja käyttöön? (Esimerkiksi erilaisten kansalaisraatien ja äänestysten muodossa.)
	Onko kaupungilla visiota kansalaisosallistavasta kaupungista? Jos ei niin miksei ja tulisiko olla? Onko lähidemokratia käypä vaihtoehto?
Hallitus	Jos kaupunki korostaa kansalaistaosallistumista, kuinka todennäköisenä näette eräänlaisen virkamieshallituksen syntyvän sen rinnalle? (vastapainoksi)
	Entä kansan valitsema hallitus kaupunkitasolla? (kansalaisosallistumisen toteutuessa, sen rinnalle. Eräänlainen kaupunginhallitus)
Hallitsija	Miten kaupunginjohtajan rooli on muuttumassa tulevaisuudessa? Miltä skenaariossa kuvattu rooli vaikuttaa?
	Miten tärkeänä näette kaupunginjohtajan roolin nykyisessä kaupunkirakenteessa? Entä tulevaisuudessa?
Lainsäädäntö	Miten korostettu kaupunkitasoinen lainsäädäntö voisi edistää kaupungin toimintaa?
	Miten kaupunkikohtaista/maakuntakohtaista lainsäädäntöä voitaisiin lisätä?
	Miltä ajatus maakuntatasoisesta lainsäädännöstä kuulostaa? Mitä hyötyjä se teidän mielestänne toisi alueelle? Entä mitä haittoja sillä voisi olla?
Kaupunkivaltion asema	Näkyykö kaupungin strategiassa sellaisia tekijöitä, jotka voisivat johtaa edellä kuvattuihin skenaarioihin? (Maakuntamalliin osavaltioittain tai kaupungin omavaraisuutta korostavaan malliin.)
	Kumpi edellä kuvatuista skenaarioista olisi teidän kannaltanne toivotumpi? itsenäinen kaupunkivaltio vai kaupunkivaltio liittovaltiona.
	Mikä on teidän asenteenne kuntaliitoksiin? Haluaako kaupunki pysyä itsenäisenä, vai onko toiseen kuntaan liittyminen mahdollista/toivottua?

Kuinka toivottuja kuvatut skenaariot ovat?	
Itsenäinen kaupunkivaltio	Miten kuvailisitte nykyistä kaupungin ja valtion suhdetta. Vastaavatko kaupungin ja valtion tavoitteet toisiaan?
	Koetteko, että valtio rajoittaa tai hidastaa kaupungin toimintaa tarpeettomasti? Tekisittekö jotain toisin, jos valtio ei säätelisi toimintaa?
Kaupunkivaltio liittovaltiona	Kuinka erilaisia maakuntien väliset erot ovat mielestänne? Tarvitsevatko eri maakunnat erilaista huomiota? Jos tarvitsevat, saavatko ne mielestänne sitä?
	Voitaisiinko maakuntatasoisella osavaltioilla saada aikaan parempia tuloksia kuin perinteisellä kuntamallilla/valtiomallilla?
	Mitä mieltä olette ajatuksesta kaupunkivaltiosta? Mihin suuntaan mielestänne kehitys on menossa kuntiin kohdistuvista uudistuksista?